

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetés: ár: egész évre	12 kor
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Vessünk számot...

Egyházi értekezletünk lezár ismét egy esztendőt — aztán új esztendő következik. Ma még „ó esztendő“, holnap „új esztendő“. Most éppen ünnepelünk Kézdivásárhelyen. Az ünnep nemcsak Kézdivásárhely és vidékének ünnepe, hanem a Királyhágó lábától Predeálig meg kellene mozdulni minden kálvinista szívnek. Az ünnep se közönséges, hanem amolyan sátoros ünnep, több napon keresztül tart. Nem akarom a kimondott címmel zavarni az ünnepi méltóságot, vagy az ünnepi örömet. De a magyar mikor ünnepel — csöndes óráiban — elgondolkozik, észrevétlenül is számot ad magával. Ünnepeljünk hát mi is magyarán — és a zöld asztal, fehér asztal kisebb-nagyobb csoportjai után — vessünk számot. Ötödik Egyházi értekezleti közgyűlés ez a mostani, ránk fér egy kis számadás. De nem tudok belemenni, hogy magyarazzam a jámbor olvasóknak az „Egyházi értekezletek“ címét, célját, pecsétjének köriratát stb.

Csak egy pár futó tételt jegyzek a számvetéshez. Ötödször ünnepelünk hát. Ötödször járjuk be bérczes Erdélyünket; százak, sőt ezerek ünnepelnek velünk. Lelkesebbnél lelkeesebb fogadásokban van részünk. Dobogó szívvel várjuk, hogy fölvirradjon a nap. Föl is virrad, be is sötétedik. Aztán eloszlik minden, mint a buborék. De az idő nem telhetik nyomtalan. Az élet követeli a számvetést. Az ünnepek magok számonkérlik a míves napokat. S a föltámadt kérdésekre mindenki feleletet vár. Felelek egy párra. Az 5 esztendő eredménye — a jegyzőkönyveken kívül — hol van felírva? Nem tudom. Mindjárt az egyik első közgyűlésen elmentünk a „Régi nyomokig“ Hát az új nyomok hol vannak? Nem tudom. Kiadtunk 8 füzetet, kiadtunk minden szép fölolvast, praedikációt — kinek? Nem tudom. Minden esetre a „Világosság a sötétségben“ vagyis „A félszemű harangozó titka“ — című jeles munkának — több olvasója van, mint ezeknek. Van egy csinos

és igen tartalmas hetilapocskánk: „Vasárnap“, előfizetőinek száma nem haladja meg a 300-t. Pedig hány egyházunk, hány papunk, hány tanítónk van — hogy egyebeket ne is emlegessek? Erre a kérdésre már megtudnék felelni, de nem akarok. E lapból is tudják pedig, a kiket illet, hogy egyetlen paptársunk 50-nél több előfizetőt gyűjtött volt a „Vasárnapnak“.

Alakitottunk egy néhány egyházi dalárdát; szépen énekelnek; de nem alakulhatunk át mindnyájan, országosan dalárdává.

Ujjászervezkedtünk az idén. Maig is várja a titkár a tagok aláírási ivét; több a hátrálék, mint a mennyi bejött. A 6 évre aláírt tagok száma nem haladja meg papjaink létszámát. Foglalkozás szerint azonban az aláírt tagok kétharmad része világi. Hozzá kell vegyük még, hogy egyedül Tordán, tavaly 100-nál több tagot nyertünk. Nem is akarom a kérdéseket tovább folytatni, de azért mondom, vessünk számot.

Főpásztorunk, elnökeink, maga a lelkes fogadás, a kézdivásárhelyi és a többi — mindig biztatnak, örökké sarkalnak — talán csak arra „vessünk számot!“ — Köszönjük meg most Kézdivásárhelynek a szép ünnepnapokat, de gondoljunk a míves napokra is. Legyenek azok termékenyek, boldogabb ünneplésre. Vessünk számot.

Vigil.

Egységes lithurgia.

— Irta: Szakács M. Albert. —

A méltóságos állandó igazgató tanács megjelent felhívása, de sokkal inkább tiszt. Tóthfalusi József lelkész ur nyilatkozata készletet foglalozni e jelenben legegyszerűbb kérdések között helyet foglaló tétellel.

Nem sokat reményelek nem csak e felszólalások, de a zsinati határozattól sem.

Egységes lithurgiát nem egy zsinat hatalmi szava, vagy szépen formulázott decretum fog életbe léptetni. Miért? Tudja Isten! Talán megfelelhetne rá Tóthfalusi lelkész ur történeti fejtegetése, mely tudunk engedni, hogy egy Méliusz, Beithe, Geleji-Katona bizonyára egységet teremteni vágyó lithurgiai törekvéseikkel gazdagították a lithurgia történetét. Avagy megfelel rá a mindnyájunk által nagyon is ismert lithurgiai

sokféleség, illetve különféleség, mely hozzá fűződik, mint az illető gyülekezet ősi szokása, a nép legfőbb gondolatához, lelki életéhez; a lithurgus egyéniségéhez; s felfogásának, egyéni érzéseinek leghivebb nyilvánulása.

Nem szeretnék e jelen lithurgiai törekvés augurja lenni, midőn úgy sejttem, hogy a következő zsinat legégetőbb feladatai között ott fog szerepelni az egységes lithurgia kérdésének megoldása; s egy, majd akkor irandó hozzászólás történeti részének utolsó passusa gyanánt az 1904. évi zsinat lithurgiai törekvését, mint eme fontos kérdés megoldásának kísérletét s így égető voltának bizonyítékát, fogjuk találni.

Eme gondolatra nem egyéb mint a méltóságos állandó Igazgatótanács nevezett felhívása vezet: midőn a dogmatikai tartalom érintetlen hagyása mellett, tisztán a külső szertartások egységesítési lehetősége, s ennek módozatai felőli nyilatkozott ételre szolít fel.

Kettős czélt rejt magában e törekvés: egyfelől leszakítani az egyes gyülekezetek, Tóthfalusi ur által ritusnak nevezett istentiszteleti cselekményeit amaz alapokról, melyek talán századok óta táplálékát nyújtották a gyülekezet tényleges cultusi cselekményeinek; s átlpántálni az 1904. évi zsinat által készitendő egységes talajra, de a dogmatikai tartalom érintése nélkül. Másfelől kötelezni a lithurgust egy hivatalos Agenda egységes pontjait követni, sőt Tóthfalusi ur ajánlata szerint: egy adandó imagyüjteményt paragrafusok szerint felolvasni stb., mindezt a dogmatikai tekintetek érintése nélkül.

E tétel ily módoni megfejtője nem csak bámulatos, de örök nevet fog szerezni a ref. egyház történetében. De hogy micsoda fictióval fog segíteni magán, azt nem tudni, de hogy teremtménye egy vallási anomalia lesz, az bizonyos. Mert ha áll ma is ama sarkalatos alapelvünk, mely külső vall. cselekményeinkben is a szt. írásra, mint egyedül szabályozó tekintélyre utasít, melynek magyarázója azonban nem az egyetemes zsinat; akkor el kell ismernünk, hogy a fenti tétel felállításá annyira hibás, hogy: ha azzal mint pályatétellel állanánk szemben, a díjját csak valamely pápista plebanus tolla vihetné el.

Mert mi módon lehetséges valamely talajba egy elágazó gyökerű, új fát, a talaj megbolygatása nélkül beültetni? Azaz: mi módon lesz lehetséges a gyülekezet legbensőbb vallásos meggyőződésén alapuló, századokon át helyesnek és üdvözítőnek tartott istentiszteleti szokásokat onnan kiszorítva, azonnal ujjakkal helyettesíteni, amaz alapul szolgáló vall. meggyőződés érintése nélkül? És mi módon lesz lehetséges, a kivitelben a lithurgusnak, evangelium adta ilyennemű szabadságát korlátozni, irányítani, a dogmatikai tekintetek érintése nélkül? Mindezt csak az kísérelheti meg, a ki feledi, hogy bármely cselekmény, bármely életnyilvánulás erőteljességének mértéke, emez a lélekben megfelelő és alapul szolgáló benső érzelem, meggyőződés; így a lithurgiai cselekményeknél is: és hogy a lithurgus ilyennemű ténykedése ép dogmatikai felfogásával függ legszorosabban össze.

Azonban én nem szándékozom a dogmatikai tartalmat érintetlen hagyni, habár eltérek az Igazgatótanács felhívásától; de menteni fog azon előre kijelentett szándékom, hogy e sokkal találékonyabb fejet, sok-sok tapasztalatot igénylő kérdésben nem akarok a nagy elmék epigonja lenni. Tehát csak úgy incognitó utazzunk a kérdés felé azon szabadságunknál fogva, melyet sem czim, sem fejtegetés tekintetében semmiféle felhívás sem csökkenthet.

Induljunk csak ki Tóthfalusi lelkész ur tört. ismertetéséből, illetőleg fejtegetéséből, s látni fogjuk az általa talán nem is nagyon sűrűre szándékolt látvány mögött a lithurgia két elemének, a dogmatikusnak és tisztán külső rendtartásnak föltétlen elválaszthatlanságát:

„Bizonyos az — mondja Tóthfalusi ur — hogy e lithurgia kifejlődése egyszerű volt, mint a szeretet s abban a vágyban összpontosult, hogy a Krisztus követői az igaz isteni és megváltói szeretetben növekedjenek“; és „az idők folyamán létrejött egyházi, helyesebben különböző felekezeti rendszerek, nem a külső formákat, a vall. szertartások külső oldalait, hanem a belső érzületet, a cselekedetek erkölcsi alapját tartották az Istennek tetsző élet alapjául s egyedüli tényezőjéül.“ Én jelen idézetben nem látok egyebet, mint a királyi papság azon szent törekvését, hogy benső meggyőződésének teljesen megfeleljenek a külső istentiszteleti megnyilatkozások; s az a bizonyos „moralitas actionis“ nem egyéb, mint a Pál apostol: „διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, ὅς διὰ εἰδούς“-sa, mely nyilatkozat nagyon is rá illik az első keresztyének lithurgiájára, annál is inkább, mivel Jézustól ilyennemű utasításokat nem nyertek. Es most egy sánctikáló analogikával, mint a jó, öreg Farkas József mondaná, az eredeti alapra visszavitt hivatali papságot és királyi papságot hogyan merném kárhozatni, ha kitörlöm, a mit különben kész örömmel teszek, a közbeeső századokat?!

Bizony nem véletlen, hogy Tóthfalusi lelkész ur az első keresztyének lithurgiájának közlését ily alakban adta.

S talán egységesítési törekvésünkben nem vennénk észre az u. n. svájci, illetőleg főként az ó-kálvini egyház lithurgiájában a föltétlen kiindulási alapul szolgáló dogmatikai meggyőződést?

Sőt ellenkezőleg! S kell is, hogy külső istentiszteleti cselekményeinkben, dogmatikánkhoz forró ragaszkodásunk nyilvánuljon.

Jóllehet Kálvin formulázta, érthető okból, a bünvallási formákat, utókönyörgést stb.; de akkor már ki volt mondva úgy az ő, mint a Luther részéről a királyi papság gondolata; melyre rögtön meg is felelt a weudelsteini szent nép paraszt bírāja, kinek egyet csavarított a lelkipásztora iránti tisztelet külső megnyilatkozási módján a királyi papság szent dogmája.

Hibás dolog-e, ha a jelen Genfer Kálvinjai és királyi papsága szintén maga szabja meg a bünvallás, utóima stb. külső alakját, ha már annak belső tartalmát, a szt. írásnak részére biztosított magyarázatából, megalkotta?

Egyáltalán nem! És melyik hivatali pap merészelné a kir. papság őseit üdvözítő, magukat boldogító, bár néha angyali álomba ringató, dogmatikus érzelem megnyilatkozási formáit, rendjét sőt tartalmát megváltoztatni?

Én velem történt meg, hogy midőn a dunameléki kerületben általánosan alkalmazott magasztos symbolumot, a fölemelt karokkali áldást, mint a lithurgia igen lélekemelő befejezését, alkalmazni próbáltam; a kir. papság határozottan felszólított, hogy e furcsa komédiát hagyjam el. Én pedig elkeseredésemben egy álló hónapig praedicáltam az apostol által mindig használt áldásról, refrénszerűleg terjesztvén ki karjaimat, míg végre is meg kellett szokniok.

Hanem itt is a dogmatikát kellene alkalmazni, azaz nagyon szerény hitvilágukba beleékelnem a tudatot, hogy az áldás, mint isteni-tiszteleti formula, eszmeileg is beilleszthető és összegyeztethető azon dogmatikai fogalmakkal, melyek az ő lithurgiájuk alapját képezik.

De hisz' így az egész, zsinati határozat által létesitendő Agenda bevihető, hogy minden eddigiek módosítva, vagy mellőzve, az képezze a lithurgia formáját!

Csakhogy akkor el kell térnünk a mélt. Igazgatótanács felhívásában mutatott kiindulási alaptól; ha csak meg nem akarjuk fosztani a szent népet papi

voltától s a mi szintén nem mellékes: a lithurgust ilyenmü szabadságától.

Am tessék, ha a kálvini egyház alapelveivel megegyezik az ilyen methamorphosis!

De próbáljuk csak függetleníteni az istentiszteleti ténykedéseket a dogmatikus érzelemtől. Dogmatizáljunk. „Sub pondere crescit palma.“ Ellenzések sulya alatt fog nagyra nőni a dogmatikai tekintetek érintése nélkül megalkotott egységes lithurgia. Oszlassuk el Tóthfalusi lelkész ur aggodalmát, hogy nagy, életbevágó kérdések fölött nem fogunk átsiklani eme frázissal: „ne dogmatizáljunk!“ De igenis fogunk, kell dogmatizálnunk, ez tesz bennünket erőssé, munkáinkat öntudatosá. Kell dogmatizálnunk, mint bizonyára fog az egységes lithurgia kérdésének eldöntése közben az egyetemes zsinat, ha alapelvünkhöz itt is hivatkozunk akarunk maradni, mely keresztyéni hitéletünk külső megnyilatkozásának legapróbb részében sem tűrhet meg olyas valamit, a minek alapját nem találhatjuk meg a bibliában s az ebből vont egyéni meggyőződésben.

(Vége következik.)

Konventi ülés.

(jun. 6. 7. 8. 9.)

(Folyt. és vége.)

A tiszántuli egyházkerület felterjesztésével kapcsolatban gróf Degenfeld indítványára a konvent elhatározza, hogy miután a suplicatiót az ev. ref. egyház eltörölte, az ág. hitv. egyházat megkéri, hogy ő se keresse föl küldötteivel az ev. ref. egyház hiveit.

Ezután Antal Gábor utalt a népiskolai reformot célzó kultuszminiszteri javaslatra s indítványozza, hogy készítsen a konvent egy, az egész ref. egyház véleményét magában foglaló emlékiratot s utasítsa ennek megszerkesztésére a tanügyi bizottságot. Bánffy br. Bernáth Elemér hozzászólásai után a konvent Antal Gábor indítványát elfogadta. A következő ülést, melyet délután 5 órakor tartottak, bizalmas konferencia előzte meg, melyen az amerikai ref. egyházaknak a magyarországi egyházakba való beosztását tárgyalták. Miután br. Bánffy Dezső az ülést megnyitotta, előterjesztette a bizalmas konferencia megállapodását, melynek megfelelően Degenfeld József gr. részletes jelentését tudomásul vették s az amerikai magyar egyházak ügyében való döntést áttették a dunamelléki egyh. kerületekhez.

Gr. Degenfeld Józsefnek fáradozásaiért a konvent köszönetet szavazott.

Következett a közgazgatási bizottság jelentésének tárgyalása. A jelentés előadója Radácsi György volt.

G. Barkley-nek, az amerikai ref. egyház hazai misszió-egylete titkárának Kun Bertalan püspök konventi elnökhöz intézett levelét, melyben ez az amerikai missziói lelkészek fizetéséről nyújt tájékoztatást, áttették az amerikai bizottsághoz.

Robert W. Weir-nak, aki a skót egyház egyetemes gyűlése nevében kérdést intézett a zsinat összeülését napja felől, a zsinat jegyzője már elküldte a választ azzal, hogy a skót egyház delegátusait a zsinat szívesen látja.

Tudomásul veszik Jonh H. Ritson-nak a britt és külföldi bibliatársaságnak báró Bánffy Dezsőhöz intézett levelét, melyben megköszöni, hogy a társaság ünnepén a hazai egyház képviseltette magát.

Tudomásul veszik dr. Duka Tivadarnak és György Endrének Londonban kelt levelét, melyben ezek jelentést tettek a britt és külföldi biblia társaságnak Londonban 1904. márczius 7-én tartott százéves közgyűlésén s ezzel egybekötött nyilvános és zárt üléseken a hazai egyház képviselőitől való részvételükről.

A konvent elhatározza, hogy dr. Duka Tivadarnak az ünnepélyen elmondott beszédét jegyzőköny-

vébe iktatja s úgy dr. Duka Tivadarnak, mint György Endrének köszönetet szavaz fáradozásukért.

A dunamelléki ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalának javaslata értelmében Kálvin János négy- százados évfordulójának megülése dolgában a konvent felhívást intéz az egyházkerületekhez, azonkívül felszólítja a dunamelléki ev. ref. egyházkerületet, hogy az általa tervezett Calvineum részletes tervzetét készítse el.

Az erdélyi egyházkerület határozatát illetőleg, mely a közgazgatási államsegély felosztási módozatát illeti, a konvent kimondta, hogy akkor határoz, mikor a többi kerületek véleménye is beérkezik.

A konvent az egyházkerületek felterjesztésére már régebben felírt a kultuszminiszterhez, hogy azokat a lelkészi állásokat, melyek a kongruás egyházak sorából mint 800 frtnál magasabb dotációban részesülők a kongrua összeírásakor kimaradtak, de azóta a 800 frt javadalmazásnál kisebb fizetésű lelkészi állások sorába sülyedtek, szintén részesítse állami segítségben.

A miniszter leiratban tudomására hozza az egyháznak, hogy a kérelmet teljesíti azzal a hozzáadással, hogy hasonló esetekben mindenkor hajlandó az egyházzal tárgyalni, de a kérdés elvi eldöntésének ez a határozat nem tekinthető.

Miután a konvent a leiratot tudomásul vette, tudomásul vette azt is, hogy br. Bánffy Dezső az 1903. évi állami költségvetési terv alapján kibocsátott kultuszminiszteri rendelet által a közalap javára kiutalványozott 200.000 koronának a magyar földhitelintézetnél történt elhelyezésére vonatkozó iratokat beterjeszti.

A konvent köszönettel fogadja Edward Thomson meghívását a vasárnapi nyugalom nemzetközi kongresszusára, melyet október 11-14-ig fognak tartani a st.-louis-i világkiállítással kapcsolatosan. Megbizzák a konventi elnökséget, hogy a kongresszust a hazai egyház nevében üdvözlje. Kimondja a konvent, hogy az egyetemes presbyteri szövetségbe lép.

Az idő előrehaladottságára való tekintettel báró Bánffy Dezső ezután az ülést berekesztette.

A május 9-én tartott ülést d. e. 11 órakor nyitotta meg Bánffy Dezső br. A múlt ülés jegyzőkönyveinek hitelesítése után az egyetemes énekügyi bizottság elnökének Fejes Istvánnak jelentését és számadását tárgyalták az énekeskönyv próba kiadásáról. A jelentést tudomásul vették, a kiutalt költségekből fenmaradt 300 koronányi összeget Fejes Istvánnak tiszteletdíj felajánlották.

Az egyetemes presbyteri szövetség liverpoli gyűlésére az egyház képviselőitől gróf Gegenfeld Józsefet, György Endrét, Szabó Aladárt és Csiky Lajost küldte ki a konvent.

A tárgysorozat ezzel kimerült. Báró Bánffy Dezső az ülést öt percre felfüggesztette. Szünet után a mai ülés jegyzőkönyvét hitelesítették. A tanácskozásokat Kun Bertalan szép imája rekesztette be.

Értesítés

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1904-905. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1904-905-ik tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 11-én, vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében. A rendes előadások szeptember 15-én kezdődnek.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg annak hitelesített másolatával, vagy leczkekönyvvel (index), hitelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához czimzetten *folyó évi*

augusztus hó 25-ig küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitűzött határidő után 10 nap alatt értesítettnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök.

Az állami jótéteményes bölcsészethallgatóknak évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter urhoz intézetten, a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök.

A ki azonban augusztus 25-ig nem jelentkezik vagy nem folyamodik, eltávoztottnak tekintetve, helye mással töltetik be.

3. A jövő 1904—1905-iki tanévre a Főtiszt. egyházkerületi közgyűlés 32—1904. sz. jkvi határozatával a *theologus ifjak* felvételét illetőleg kimondotta, hogy a hittanhallgatók közül a *stipendiumban* részesülők csak a 160—100 korona *díjfizetők* közé vehetők fel és megállapította, hogy 30 *theologus* fizet 200 koronát, 40 *theologus* 100 koronát és 10 *theologus* 50 koronát; újonnan jelentkezők általában csak 200 kor. *díjfizetés* mellett vehetők fel, kivéve a „jeles“ (1) *érettségi bizonyítvánnyal* jelentkező ifjakat, a kik a rendelkezésre álló helyhez képest már azonnal ösztöndíjra ajánlhatók.

Az újonnan felveendő *theologus ifjakért* — a kötelező tárgyak után — az első *lél évben* az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti, de a beiktatási díjat (10 kor.) nem; a II. évek között azonban csak azokért fizeti a fakultás pénztára, a kiknek *theologiai* indexe általános jeles (1), vagy legalább jó (2) osztályzatot mutat. Az *elégésesek* (3) önmaguk tartoznak e tandíjat fizetni.

A hittanhallgatók részére tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndíj, továbbá a legárcsi jótéteménye helyzetetik kilátásba.

4. A *bölcsészethallgatók* közül azokra nézve, akik eddig 300 kor. kedvezményes *díjfizetés* mellett voltak az internátus tagjai, ez a 300 kor. kedvezményes *díjfizetés* még erre a tanévre fentartatik; ellenben az újonnan belépők csak 400 korona rendes *díj* fizetése mellett vehetők fel; valamint mind azok 400 koronát tartoznak fizetni, a kik nem állami jótéteményesek. Az *ellátási díjat* három egyenlő részben (szeptember, január és április) kell fizetni.

A *beiratás* alkalmával a *konviktusi és internátusi díjnak* első harmada feltétlenül befizetendő s csak később, indokolt kérelemre engedélyezhet az igazgató havonkénti fizetést; de ekkor is csak ama feltétel mellett, ha a *díjak a hó öt első napján befizettetnek*, mert különben a *jótétemény a hátrálékosoktól elvonatik*.

Az előző tanévről *konviktusi díjakkal* esetleg hátrálékban maradt ifjak csak abban az esetben vétetnek fel az internátusba, ha e hátrálékaikat előzőleg az igazgatónál befizetik.

5. A folyamodó *theologus és tanári pályára* készülő ifjak közül a fakultás *Előljáróságának* határozata értelmében az internátusba csak azok fognak véglegesen fölvetetni s a *beiratkozáshoz* bocsáttatni, a kiket az *intézeti orvos előzetes vizsgálat után teljesen egészségeseknek fog találni*. Ezért a *beiratkozás* előtt a *beiratásra* kitűzött napokon az akkor az intézetben tartózkodó orvos ur által tartozik magát minden *jelentkező ifju* megvizsgáltatni s tőle a *fölvételt* megengedő *igazolványt* hozni.

6. A *beiratáskor* minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 korona *beiratkozási, felszerelési, könyvtári sat. díjat* tartozik fizetni, mely *fizetés* alól

felmentés senkinek nem adatik; végül az *intézeti törvények* 1 példányát tartozik megvenni (40 fill.)

7. Az internátusba az 1904—1905-ik tanévtől kezdve az egyházkerületi gyűlés határozatából *összesen 120 ifju vétetik föl* és pedig 80 *theologus* és 40 *tanárjelölt*. Az ifjak *kettős és négyes szobákban* nyerne elhelyezést s a *megjelölt díjakért lakást* (fűtés-sel) és reggeli, ebéd- és vacsorából álló *étkezést* kapnak.

Az *ágyak matráczzal, fejbánkossal és pokrócczal* fel vannak ugyan szerelve, de *feltétlenül* szükséges 1 *vánkosnak* és legalább 4 *lepedőnek* hozása, hogy az *ágyak* kellő tisztán tartathassanak. Ily *felszerelés* nélkül a *beköltözés* nem engedhető meg.

8. A *beiratások* a jövő tanévre szept. 8—9—10-ik napjain lesznek.

9. A *benlakásra* felvett ifjak *szeptember* 8-ikától kezdve jöhetnek.

A *táptintézetben* a főzés szept. 10-én kezdődik.

Szeptember 8-ika előtt senki benlakást és szept. 10-ike előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat, még külön *kérelemre* sem.

10. A *theologiai alap- és lelkésképesítő vizsgák* (kápláni és papi vizsgák) *szeptember* 12. 13. és 14. napjain fognak megtartatni és pedig *akként*, hogy szept. 12—13-án az első és második *lelkésképesítő*, 14-én az *alapvizsga*.

E vizsgákra a *jelöltek* szeptember 11-én, *illetőleg* az *alapvizsgát* teendő szeptember 13-án tartoznak a *fakultás igazgatójánál* jelentkezni, nála *okmányaikat* (indexeiket, *illetőleg* első papi vizsgai és *szolgálati bizonyítványaikat*) bemutatni és a *képesítő vizsgák jelöltjei* vizsgadíj *czimén* személyenként 10—10 koronát s a *kiállítandó bizonyítványért* külön 5 koronát *lefizetni*.

11. A *javitó- és pótvizsgálatok* a *beiratások* ideje alatt, szept. 8—10. napjain lesznek. Az ezen napokon a *szigorlatokat* elmulasztók csak a *tanári kartól* külön kért és *teljesen indokolt kérelemre* nyert engedély mellett *tehetnek* később *szigorlatot*; de a *kik szigorlataikat* az első *tanév végén* indokolatlanul elmulasztották *letenni*, vagy pedig *elégtelen osztályzatot* nyertek, az *uj tanév első felében* semmiféle *intézeti kedvezményes jótéteményben* nem részesülhetnek.

12. Esetleges *tudakozódások* a *theologiai fakultás igazgatójához* intézendők (Kolozsvár, Emke-tér 1-ső szám). A *tanári karnak* 1904. június 27-én tartott *üléséből*

Kolozsvárt 1904. július 6-án.

Kenessey Béla,
a *theol. fakultás igazgatója*.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Jézus Krisztus a nevelésnek elve. Irta dr. Schmeller István. (Különlenyomat a Pozsonyban megjelenő „Theologiai Szaklap“ I. évfolyamából), Pozsony, 1903. Nagy 8. r. 1—98. old.

— Irta: Benke István ref. főgimn. tanár. —

(Folytatás.)

A *metaphysikai és erkölcsi élet* számos *ellentételeinek* felsorolásával és *egybevetésével* a *második*, kifejtő részre való átmenetelül azon *kérdést* veti föl a *szerző*, hogy az *imént meghatározott nevelési elméletünk* elvének, *céljának* megfelel-e a *keresztyén vallás* és *hogyan* nevezetesen *Jézus személyisége*, az *Ő élete, tana, nevelési elméletünk központjába* illeszkedhet-e s *hogyan* *feltaláljuk* ezen *személyiségben*, az *Ő tanaiban* azon *mozgató erőket*, a melyek a *jelent is állandóan meghatározzák*. Ezen *kérdésnek* *alapos*, minden *részletre kiterjedő körütekintéssel* és *bonczoló mély értelemmel* kifejtése képezvén a *most már*

valláserkölcsei műnek is nevezhető könyv derekát és homlok fejezetét: legalább dióhéjba szorítva lássuk ennek is menetét.

Mindenekelőtt a keresztyén vallás lényegének meghatározása céljából a *keresztyén vallás történeti forrása* utal a synopticus evangéliumokban, melyre nézve oda concludál, hogy ezek nemcsak megbizható, hanem elégséges bő forrással is rendelkezünk a keresztyén vallás felismerhetésére nézve. Igaz ugyan, hogy Jézust illetőleg lényegileg csakis három év működése van előttünk; de az is igaz, hogy 1. ezen három év éppen azt mutatja, a mire készült ezen időszak előtt; 2. az is igaz, hogy Jézus életét nemcsak ez a három év zárja le, hanem visszatükörözi az Ő szellemét az a hatás is, melyet Ő környezetére, nevezetesen az őskeresztyénségre gyakorolt. *Kisszerű annak élete s alantas annak tanítása, a kit és a mit 3 év lezár.* Történeti, nagyszabású személyiségnek élni kell halála után is a történetben s a tannak hatni kell az utókorban, mint éltető, folyton növekvő, érvényesülő erőnek. Krisztus maga is vigasztalja tanítványait a szent szellemmel, a mely őket majdan megtanítja arra, a mi még az Ő hirdetésében homályos. Éppen azért Krisztusnak a történetben való érvényesülése csak annyiban megbizható, a mennyiben egyezik az evangéliumban feltűnővel. Ez lévén a kritérium, lényegileg csakis a synopticus evangéliumokra támaszkodva mutatja fel szerzőnk a továbbiakban a keresztyén vallás lényegét nagy exegetikai és biblico-theologiai tudással — kifejtvén, hogy Krisztus evangéliumának alap gondolatát a hegyi beszéd s illetve annak az itt fejtegetett része képezi, amit világosan mutat az uri ima, a „Mi atyánk”, a mely bámulatos rövidséggel foglalja össze a keresztyén vallásnak, mint Jézus Krisztus evangéliumának az Istenre, emberre, Isten országára, Isten országának polgárságára vonatkozó alapvonásait. S e mellett aesthetikailag, logikailag is oly szépen van componálva, hogy az Uri ima subjectiv jogzímével s objectiv alapjával tényleg minden igaz ima forrása és mértéke.

Ezzel a mindinkább érdekesebbé váló könyv írója áttér Jézus alap gondolatainak általános ethikai követelményeire, melyek ezen alaptételben foglalhatók össze: *A másnak megbocsátó, Istent kereső szeretet az, a mi az ember Istent országának tagjává teszi, a mi a világnak az emberben értéket ad.* Ennek felel meg a keresztyén *nagyparancs*, amelyet *formalisan* kifejez: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletesek” (Mt. V. 48.); *materialisan* pedig: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes erődből.” Ez az első parancsolat. A második hasonló ehhez: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”. A két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták. (Mt. XXII. 37—40.) Ez a *két parancs* nem kétféle: az erkölcsi és vallási életnek nincs kétféle elve. Egy az elv a *szeretetnek* elve. Az Isten és Krisztus iránti szeretet az *imán* kívül éppen az *ember iránti szeretetben* érvényesül. Embertársainknak tett szolgálat Istennek tett szolgálat. Következésképp Istenhez való viszonyunk olyan, a minő a mi viszonyunk embertársainkhoz, a mi által a vallást Jézus a külső kultus keretéből leemeli és ethikai talajra helyezi, melyen az Isten előtt nyilván való *érzület* dönt a cselekvés értéke fölött. Ennélfogva az ó-testamentumi törvénnyel ellentétben Jézus pl. nemcsak a gyilkosságot, hanem az ennek alapjául szolgáló érzületet, a haragot is elítéli (Mt. V. 21.); az O.-T. csak a paráznaságot, de Jézus elítéli az ennek alapjául szolgáló kivánságot is (Mt. V. 29—30.); az O.-T. csak a hamis esküt tiltja el: holott Jézus egyáltalában megtiltja az esküt, a mely azon feltevésből indul ki, hogy az ember hazudik (Mt. V. 33—37.). Minden jó fa gyümölcsöt terem (Mt. VIII. 17—18.). *Es jó az érzület*, ha azt nem a retorsionak (szemet szemért) *jogi* elve határozza meg, hanem az ezen is tullelmedő szeretetnek, engedékenységnek, megbocsátásnak, szivességnek ethikai elve (Mt. V. 38—48.; XXVI. 1—13.). Egyszóval: a mi az érzületből nő ki, csak az adhat az illetőnek értéket. És így nem az fertőzött meg az embert, a mi a szájába megy, hanem a mi kijön a szájon és a mi a szivből mint rosz ered: gonosz indulat, rosz gondolat, gyilkosság, házasságtörés, paráznaság, tolvajság, hamis tanúság, káromlás stb. (Mt. XV. 11—20.) Az érzület lévén a kritérium erkölcsi éniségünknek, ily kritérium alkalmazásánál minél keményebben itéljük önmagunk fölött, de legyenyhébben mások fölött. Mert hogy mennyire maradtunk el a mi eszményunktól, azt nagyon is jól tudhatjuk; de hogy mennyire maradt el a mi felebarátunk az övétől, nem tudhat-

juk, mert annak jobb énjét, személyiségének értékét nem mi tudjuk, hanem tudja az Isten, tudhatja az illető. Mások szemében csak szálkát lássunk, a magunkéban pedig gerendát (Mt. VII. 3—5.). Életünk gyökérszála Istenbe nyuljon Krisztus által. És boldog az, ki a Krisztusban nem botránkozik meg (Mt. XI. 5—6.). Viszont jaj annak, a ki jobb meggyőződése ellen szól és cselekszik: „Minden bűn és káromlás megbocsátatik az embernek; még ha valaki szól and az ember fia ellen, az is megbocsátatik; de aki szól and a szent *szellem* (szentlélek) ellen, nem bocsátatik meg neki sem e világon, sem a másón” (Mt. XII. 31—33).

Ezek után a kérdés most már az, hogy *Jézus mire becsüli a világot, az érzéki természetet, a történelmi hatalmokat és intézményeket.* Jézus előtt a világnak, az érzéki természetnek önértéke nincs. S ha az érzéki önállósulna, úgy, hogy rajta kívül minden mást eszköznek akarna tekinteni: akkor egyenesen rosszá lenne. Ezen önállósult rosznak lelkét ördögnek nevezi, mely ellensége Isten országának, ezen ország minden polgárának s Jézusnak is kísértő és rontó ellensége. Ezen az alapon itélendő meg mindaz, a mit Jézus a *vagyonról, a pénzről, ezeknek gondjaiba való elmerülésről* és másrészt az *ember testének érzéki oldaláról* mond. Ezért Jézust egyesek úgy szeretik feltüntetni, mintha ő a *szegénységnek* és *asketismusnak* lett volna apostola (Schoppenhauer, Hartmann, Tolstoj), a socialisták, a kapitalist gyűlölők is reá hivatkoznak tanaik támogatására s viszont a világ emberei ép ezen körülménynél fogva igazolják a keresztyénségnek kulturelles voltára vonatkozó nézeteiket. Nem lehet tagadni, hogy mind a két irányuak hivatkozhatnak Jézus szavaira, melyekkel Ő a vagyont, a világ gondja, az ember érzéki természete ellen fordul. De ezeket a szavakat nem szabad magukban venni, kiszakítva azon összeköttetésből, a melylyel összefüggnek egyrészt az alkalommal, másrészt a szóló személyiségével. Mellőzve a könyvnek az érzéki világra vonatkozó kettős irányban való, bár felette érdekes méltatását, térjünk röviden Jézusnak a történelmi hatalmakhöz való viszonyára.

(Vége köv.)

„**Egységes liturgia a magyar ev. ref. egy házban.**” Irta: *Tóthfalusi* József marosvásárhelyi ev. ref. lelkész. Ára 50 fillér. Jövedelme a kolozsvári ev. ref. Szeretetház-czéljaira szolgál. Kapható: Kókay Lajos könyvkiadó hivatalában. Budapest.

Az 56 oldalra terjedő csinos füzet nagyjában különlenyomat az érdekes szerzőnek az „Erd. Prot. Lap” jelen évfolyamában megjelent hasoncímű értékes dolgozatáról. Azonban, különösen a végén, *tetemesen bővítve*. Nem terjeszkedünk ki rá bővebben. Az érdeklődők vegyék meg, hiszen jövedelme jótékony czélt szolgál. A szerzőnek gratulálunk.

„**Keresztyén hit- és erkölcsstan.**” A gimn. VII. osztály számára az 1901-iki konventi tanterv szerint készítette: *Lic. Rácz* Kálmán pápai főgimn. tanár. Ára 1 kor. 50 fill.

Most csak a mű megjelenését regisztrálhatjuk s egy pár futólagos ismertető vonást adhatunk. Terjedelme 112 oldal, kis oktáv. A hittan és erkölcsstan elkülönítve állanak benne s az első 43, a második 50 oldalon tárgyalja le anyagát, míg a „Függelék” szimbolikus könyveinket és énekgyűnkert ismerteti. Lesz bizonyára vallástanáraink közül nem egy, ki hozzá fog szólni s ismerteti részletesen. Várjuk! Addig is felhívjuk rá figyelmüket vallástanítóinknak. Az újabb korban első ilynemű termék s első látásra is sokat ígér!

„**Nemes sziv és erős jellem.**” Tanári székfoglaló. Tartotta: *Ravasz* Árpád budapesti ref. főgimn. tanár

A gimn. czélja — mondja író — *a művelt ember ethizálása*. Ebben minden faktornak elismeri hatását, de főleg a *vallás, a hit szerepét* hangsúlyozza. Beh jól esik nekünk e régen nem hallott hang a gimn. tanáriszékből! Ujra kezd hangzani. Gimnáziumaink ujra nemes munkásai lesznek egyházunknak. Örvendezünk ezen. De hogy *Ravasz* Árpád elment tőlünk: ezt határozott veszteségünk számolájára írjuk. Am ott is használ nekünk is. Művét ajánljuk olvasóinknak.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kézdivásárhelynek adassék tisztelet az elsőközött, nemcsak a szives meghívásért, hanem azért a páratlan lelkes fogadásért, előzékeny gondos vendéglátásért

egyházi bizottságokat igazgatótanácsunk a következőleg alakította meg:

Mindenik bizottság elnöke a főtiszteletű Püspök afia, tagjai pedig a theologiai bizottságban: Sándor János, Bodor János; a kollegiumok vizsgáló bizottságaiban: Nagyenyeden Sárkány Lajos, Sándor János; Kolozsvárt Váró Ferencz, Berényi János; Marosvásárhelyt Váró Ferencz, Sárkány Lajos; Székelyudvarhelyt Váró Ferencz, Nagy Károly; Szászvároson Gáspár János, Sárkány Lajos; Zilahon Váró Ferencz, Deési Gyula; Sepsiszentgyörgyön Sárkány Lajos, Félegyházi Antal tanügyi biz. tagok.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. június hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

2605—1904. sz.

KÖRLEVÉL

a theologia s a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságához.

A tanügyi bizottsági szervezet 4. §. a) pontja szerint a bizottságnak egyik rendszeres teendője, hogy „Az egyházkerület theol. fakultásának és kollégiumainak anyagi és szellemi állapotáról, fejlődéséről és változásairól az intézetek elöljárósági és tanárkari jegyzőkönyvei . . . alapján az igazgatótanácsnak minden iskolai év végével, legkésőbb augusztus hó 15-ig kimerítő s esetleg véleményes javaslatokkal kísért bíráló tájékoztatást nyújt”

Hogy a kérdéses jegyzőkönyvek mikor és miképpen adassanak a Bizottság kezére, az a Szabályzatban megállapítva nincsen. Eddigél a jegyzőkönyveket az öt évenként látogató bizottság (melynek helyébe a Tanügyi Bizottság lépett) a helyszínen tekintette át; de a dolog természete szerint csak nagyjában s inkább külsőségek szempontjából; bchatóbb foglalkozásra nem jutott ideje.

A Tanügyi Bizottságnak január 21-iki alakuló gyűlésén fölmerült az a javaslat, hogy minden egyes elöljárósági gyűlésről fölvevett jegyzőkönyvek teljes szövegü másolatát vegye be az Igazgatótanács szakszerű ellátás végett; mint a hogy az állami és községi középiskoláknak és népiskoláknak minden jegyzőkönyvei, esetről-esetre megállapított határidőn belül, a főigazgatóságokhoz illetőleg tanfelügyelőségekhez fölterjesztetnek s mint a hogy a törvényhatósági önkormányzat felett a törvényes felügyelet államkormányi gyakorlása általánosságban arra van alapítva, hogy a törvényhatósági bizottsági gyűlések jegyzőkönyvei hitelesítés után, teljes szövegü másolatban beterjesztetnek a belügyminiszterhez.

Fölhozott példál az is, hogy a tiszáninni és a tiszántuli egyházkerületek főiskoláinak igazgatótanácsai, rendes gyűlésüknek jegyzőkönyveit, mint az iskolai önkormányzatnak az egyházi nyilvánosság elé és elbírálás alá tartozó fontos aktáit rendszeresen ki is nyomtatják.

Aggodalom merült fel azonban az iránt, hogy nálunk az elöljáróságok jegyzőkönyveinek teljes szövegü másolatásával oly irodai munkaszaporodás keletkezne, mely a főcél szempontjából nem multhatatlanul szükséges. Kinyomatásukról meg épen szó sem lehet.

Tekintve, hogy a mi elöljáróságaink nagyon sok olyan aprólékos dolgot is gyűlésből szoktak intézni, a melyeket, mint egyszerű folyó ügyeket másutt, kellő felelősség mellett, elnökség és igazgatóság, ügyviteli naplójukba jegyzéssel, rövid uton szoktak elintézni; valóban jogosult az aggodalom a jegyzőkönyvi másolatoknak munkaszaporító halmozódása iránt. Maguknak a gyűléseknek s a jegyzőkönyveknek a sokasága is mérséklendő volna.

A felhozottak mérlegelésével a tanügyi bizottság javaslata szerint kimondotta igazgatótanácsunk, hogy a *kollegiumok tanárkari és elöljárósági gyűléseinek csupán a jegyzőkönyvi folyószámok rendjét követő tárgymutatói minden egyes tárgyban hozott határozatnak lehet legrövidebb, rubricszerű jelzésével terjesztésének föl f. évi szeptember 1-től minden évnegyed végén az igazgatótanácshoz felülvizsgálatás végett. További adatok csak szükség szerint.*

Remélhető, hogy ezen az uton a főcélznak, a felügyelet alaposabbá tételének elérése mellett, rövid idő multán az elöljárósági ügyvitelből sok feleslegesnek kiiktatása s az elöljáróságok időkiméltése is haszonnal fog elkövetkezni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. június hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 2859—1904.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium méltóságos t. Elöljáróságának.

A kollegiumi Rendszabályok 64. és 107. §-ai a mai alakjukban már több alkalommal vezettek ellentétekre, a gymnasiumi igazgatóság szabályszerű intézkedései miatt, egyes szülők s az iskola vezetősége között. Hogy iskoláinknak a szegényebb tanulókkal szemben hagyományos, humanus eljárásuk továbbra is biztosítható legyen, fentarandók a jelzett szakaszok, de némi pótlás szükségesnek mutatkozik.

Felhívjuk a méltóságos t. Elöljáróságokat, hogy a tanügyi bizottság által javaslatba hozott s alább következő pótlásokról folyó évi október hó végéig véleményt nyilvánítani sziveskedjenek.

Pótlás a 64. §-hoz „Ha a tandíj fizetés határideje a karácsonyi szünet előtt lejárt, az a tanuló, a ki hátralék tartozását a januári szorgalom időszak első napjáig sem törleszti le, az intézetből ezen napon kezdve kilépettnek tekintetik; erről a szülőjét vagy gyámját az igazgatóság egyidejűleg értesíti. Epen így kilépettnek tekintetik a husvét vagy pünköst utáni szorgalomidőszak első napjától kezdve az a tanuló, aki az ünnepi szünet előtt lejárt díj-fizetési határnapon túl hátralékban maradt s hátralékát még a szünet végéig sem törlesztette le. Az internatusi és konviktusi díjhátralékokért a tanuló hasonlóképen fosztatik meg a megfelelő élvezményektől; de ha szorosán vett tandíjhátraléka nincsen, az iskolának tagja maradhat.”

Pótlás a 107. §-hoz. „A bizonyítvány méltánytalan-nak vélt visszatartása miatt a kiskoru tanulónak szülője vagy gyámja az intézet igazgatósága útján az igazgatótanácshoz folyamodhatik fel.”

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. június hó 23. tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 2602—1904.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes és a tiszteletes lelkész afiaihoz.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság felhívta igazgatótanácsunk figyelmét ev. ref. népiskoláink ama hátrányos helyzetére, hogy ha a tanító évközben jobb állomásba jut kinevezés vagy választás útján, állását még évközben ott hagyja és a régi állomás helyén, tanító hiányában huzamos ideig szünetel a tanítás.

1890. évben 2179. sz. a. már bocsátott ki e tárgyban körlevelet igazgatótanácsunk s tekintettel egyfelől erre, másfelől a jobb állomásba jutó tanítónak a régi állomáson az iskolai év végéig való tartóztatása nehézségeire, kimondotta igazgatótanácsunk, hogy az ev. ref. tanító az iskolai év közben csak egyházmegyei tanácsi határozattal bocsátható a régi állomásáról s csak azon feltétel alatt legyen elbocsátható, ha az iskolai év végéig helyettesítéséről gondoskodik, vagy ha a tanítói állomás időközben betölthető.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. június hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

2483—904. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk tiszteletes t. Presbyteriumának és az összes nagytiszteletű Esperes aainak.

Sepsii egyházmegyénk 1904. évi május hó 10-én tartott rendkívüli közgyűlése indítványt terjesztett be igazgatótanácsunkhoz az iránt, hogy rendeletileg intézkedjünk az *egyházi tisztviselők választásáról felvett jegyzőkönyveknek az egyházközségek köz- és presbyteri ülések jegyzőkönyveibe leendő bejegyztetése iránt, hogy eme fontos intézkedésnek állandó nyoma maradjon.*

Tekintettel arra, hogy részünkről is szükségesnek látjuk, miszerint a pap-, tanító- és énekvezér-választások fontos tényéről az egyházközségek részére állandó jellegű írott okmányok maradjanak fenn, mert a tapasztalatok bizonyítják, hogy a választási eljárásokról külön-külön felvett jvkvek rövid idő alatt elkallódnak: utasítjuk összes eházközseink presbyteriumait, hogy az élethossziglan alkalmazott eházközségek tisztviselők választásáról felvett jegyzőkönyveket az eházközségek köz- és presbyteri üléseiről

vezetett (bekötött) jegyzőkönyvekbe is jegyezzék be, hol azok állandóan fenmaradhatnak és az egyházközségek történetének becses adataiul szolgálhatnak.

Nagytiszteletű Esperes aait felhívjuk, hogy jelen rendelkezésünk pontos végrehajtását állandóan ellenőrizzék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvár, 1904. június hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
titkár helyett.

2617—1904. sz. KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és az ev. ref. népiskolák iskolaszékeihez.

Ev. ref. népoktatási intézeteink állapotainak megismerésére és állandó nyilvántartására az egyházkerületi tanügyi bizottság javaslata alapján iskolai „Törzskönyv” lapokat nyomattunk, a melyek az igazgatótanácsi irodában darabonként 10 fillérért megrendelhetők.

Minden ev. ref. népiskolánk részére törzskönyvi lap készítenő 3 példányban az iskolafentartó egyház lelkésze által, a melyeket a tanító és az egyház gondnoka is aláírnak; első sorban a lelkész, fokozatosan a többi aláírók is személyes felelősséggel tartoznak az adatok helyességéért. A törzskönyvi lapokhoz melléklendő az iskolai telek fekvését kitüntető vázlatrajz, azon az iskolaépület és a telken esetleg levő egyéb épületek alaprajza, az egyes részek rendeltetésének megjelölésével.

A törzskönyvi lapokat az egyházmegyei tanügyi előadó átvizsgálja, ha hiányosak vagy hibásak, kiigazítja és ellenőrző aláírásával ellátva beterjeszti az espereshez, aki az egyházmegyei tanács előtt bemutatja. A tanács jóváhagyó határozata után az esperes a törzskönyvi lap egy példányát visszaküldi a kiállító lelkészhez, az egyház irattárában való megőrzés végett, két példányát átteszi az egyházkerületi tanügyi bizottságnak az illető népiskolák nyilvántartására megjelölt tagjához, aki átnézés után egy példányt magánál tart és egyet az ig.-tanács elé terjeszt.

A népiskolai törzskönyvi lapokat tíz évenként egyszer kell a leírt módon kiállítani; az időközben beállott lényeges változásokat a lelkész feljegyzi az egyházi irattárban őrzött példány megfelelő rovatába s az évenként beadandó statisztikai kérdőívek alapján a népiskolák nyilvántartására kijelölt tanügyi bizottsági tag és az egyházkerületi tanügyi előadó bevezetik a felügyeletök alatt levő példányokba.

Az évenként változó népiskolai adatok gyűjtésére kétféle statisztikai gyűjtőívet nyomattunk, a melyek darabonként 6 fillérért megrendelhetők az igazgatótanácsi irodában. Az A) minta olyan iskolák számára, a melyek ev. ref. felekezeti iskolát tartanak fenn; a B) minta az olyan anya-, leány-, fiókegyházak és szórványok számára, a melyek ev. ref. felekezeti iskolát nem tartanak fenn.

A statisztikai kérdőíveknek 3—3 példányban való pontos kiállítása a lelkész kötelessége, a ki aláírásával megerősítve, minden évben július 5-ig, mind a három példányt beküldi az egyházmegyei tanügyi előadóhoz.

Az egyházmegyei tanügyi előadó az ivateket átnézi, szükség esetén helyesbíti s aláírásával ellátva egy példányt visszaküld a lelkésznek, egyet magának tart meg s egyet minden évben július 15-ig beküld az egyházkerületi tanügyi bizottság kijelölt tagjának.

A törzskönyvi lapok ebben az évben a statisztikai gyűjtőívekkel egyidejűleg lesznek kiállítandók és tovább terjesztendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. június hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 2760—1904.

ÉRTESETÉS

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű esperesének, az ev. ref. kollegiumok és a kolozsvári theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságának.

Egyházkerületünk 1904. évi május hó 27—28. napjain tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve szétküldtétvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után, darabonként 1 kor. 50 ft. számítva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb f. évi október 1-ig közpénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek; megjegyeztetvén, hogy az ehmegeyék, kollegiumok és a volt püspöki egyházak gondnokai számára is küldetett egy-egy példány, és hogy az egyházmegyei le-

váltárak részére még ezen felül egy ingyenes példány is küldetett.

Kimutatás a közgyűlési jegyzőkönyvek kiosztásáról:
Hunyadi egyházmegyének 40 példány 60 kor. Gyulafehérvári em. 21 p. 31 kor. 50 f. Nagyenyedi em. 48 p. 72 k. Kalotaszegi em. 38 p. 57 kor. Kolozsvári em. 27 p. 40 k. 50 f. Szilágyszolnoki em. 68 p. 102 kor. Dési em. 22 p. 33 kor. Széki em. 34 p. 51 kor. Nagysajói em. 21 p. 31 kor. 50 f. Görgényi em. 32 p. 48 kor. Marosi em. 68 p. 102 kor. Küküllői em. 35 p. 52 kor. 50 f. Nagyszebeni em. 20 p. 30 kor. Udvarhelyi em. 47 p. 70 kor. 50 f. Erdővidéki em. 19 p. 28 kor. 50 f. Sepsii em. 42 p. 63 kor. Orbai em. 15 p. 22 kor. 50 f. Kézdi em. 18 p. 27 kor. Romániai em. 4 p. 6 kor. Kolozsvári theol. fakultásnak 2 p. 3 kor. Nagyenyedi koll.-nak 4 p. 6 kor. Kolozsvári koll.-nak 2 p. 3 kor. Marosvásárhelyi koll.-nak 5 p. 7 kor. 50 f. Székelyudvarhelyi koll.-nak 5 p. 7 kor. 50 f. Szászvárosi koll.-nak 4 p. 6 kor. Sepsiszentgyörgyi koll.-nak 5 p. 7 kor. 50 f. Zilahii kollegiumnak 5 p. 7 kor. 50 f., összesen 651 példány 976 kor. 50 f.

Kolozsvárt, 1904. június 25.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1435—1904 sz.

SÜRGETŐ FELHÍVÁS

a műemlékek leltározása tárgyában.

Jelen szám alól még f. évi ápril 5-én elrendelte ig.-tanácsunk, hogy a műbecsrel bíró régiségek, értékek leltárszerű jegyzőkönyvbe foglaltassanak s annak egyik példánya ide felterjesztessék, elvárva a nemleges jelentések beadását is.

Miután ezen felhívásunkra alig egy pár egyházmegyéből s kollegiumból érkezett be jelentés, ez uton hívjuk fel a késedelmeskedőket, hogy a kívánt munkálatot haladéktalanul végrehajtatni s hivatolt rendeletünknek 30 napon belül, minden további sürgetés bevárása nélkül, eleget tenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1904. július hó 2-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

764—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *erkedi* egyházközség lévita-kántortanítói állomásra ezennel pályázatot nyitattik.

Javadalom: díjlevél szerint tisztességes lakás, melléképületekkel. Kepében 11 hold canonica portio, valamint 1/4 hold kert élvezetében, szolgálmányok és tandíjban 601 kor. 56 f. Ehez járul 208 kor. államsegély és így az összes fizetés 809 kor. 56 fillér.

Kötelességei: I—IV. osztályu mindennapos és ismétlők tanítása; harmad vasárnap délelőttje kivételével szószéki szolgálat orgonázás és énekléssel; gondnok naplója és az egyházi gyűlések jegyzőkönyvének vezetése.

Pályázati határidő július hó 31.

A tanítói oklevél, szolgálati bizonyítvány és lehető egyéb okmányokkal fölszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál esperes aához küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1904. július hó 1-én.

Dr. Bartók György, püspök.

MEGHÍVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete évi rendes közgyűlését f. évi július 10-én (vasárnap) d. e. 10 órakor Radnóthon tartja meg a következő tárgysorozattal: 1. Istentisztelet az ev. ref. templomban. Imát mond Nagy Domokos esp., egyházi beszédet tart Koréh Endre erzsébetvárosi lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Titkári jelentés. 4. Felolvas Nemes Elek százdányáni lelkész. 5. Egyházi ének. 6. Felolvasás Sámuel Aladár balavásári lelkész által „Egy régi zsinat története” czimen. 7. Egy valástani kézikönyv ismertetése Tollas József kóródszentmártoni lelkész által. 8. A lelkészi élet körébe tartozó teendők ismertetése. 9. Indítványok. 10. A jövő évi közgyűlés helyének és idejének meghatározása.

Kérjük azokat, kik megjelenni óhajtanak, hogy ezt tájékoztatásul előre jelentsék be a radnóthi ev. ref. lelkészi hivatalhoz. Kocsikon érkező vendégek elszállásolásáról gondoskodva lesz és mérsékelt díj mellett közebéd tartatik.

K. Nagy Pál,
vil. elnök.

Nagy Domokos,
ref. esp., eházi elnök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Tanulságok.

Irta: Sebess Dénes.

A gyönyörű fogadtatás, melynek a július 5-én Kézdivásárhelyt összegyűlt egyházi értekezlet tagjai részesei voltunk, a hazafias buzgóság és erős kálvinista hit sok szép jele, melylyel ottlétünket a város nemes polgársága felejthetlenné tette — egyszersmind kötelességünké teszi — hogy észrevételeinket az értekezletről, annak jellegéről és jelentőségéről megtegyük.

Az egyházi értekezletek szervezésének alap gondolata a kálvinista közszellem megteremtése, a vallási összetartozandóság érzetének erősítése. Gyűljenek időnként össze a mi anyaszentegyházunk nagyjai és kicsinyei mind, kiket a hit és lelkesedés oda vezérel.

Ugy véljük, hogy az egyházi értekezletek formája változáson kell átessék. A megállapított és pár év óta követett módozatok itt-ott kihívják a kritikát.

Mindenek előtt, a mi feltétlen biztossággal állapítható meg az értekezletekről, mint az öt éves ciklus tanúsága az, hogy maga az értekezlet, a tárgyalás nem találkozik a tagok olyan érdeklődésével, amint azt meg kell kívánunk — sőt egyáltalában nem kelti fel a tagok érdeklődését sem — noha erre van építve. Az ünnepélyes megnyitás, a legkiválóbb szónokok által elmondott imák és prédikációk a közönség figyelmét annyira kimerítik, hogy a folytatást képező tárgyalásra sem érdeklődés, sem közönség nem jut.

Nézetem szerint ezen csak az segíthet, ha a megnyitás ünnepélyességei elmaradnak. Egy rövid ima után azonnal át kell térni az értekezlet programjára. Ha a tárgysorozat letárgyalatott és a közönség a tagok érdeklődésével beszereztetett, semmi sem áll útjában annak, hogy az értekezlet megfelelő ünnepélyességgel zárassék be.

A tárgysorozat szintén módosításra szorul. A titkári és pénztárnoki jelentések felolvasása foglalja el a tárgyalásra szánt idő legnagyobb

részét. Tudjuk azt, hogy az olyan jelentések alig kísértetnek figyelemmel a tagok részéről. Eszrevétel nem történik. Ha már, a mi a leg-helyesebb lenne különben, kinyomtatásuk és szétosztásuk költségkimelésből nem történik meg; kívánatos az, hogy kivonatos rövid előadásban terjesztessék a közönség elé.

Szerintem az értekezlet lényege nem az lenne, hogy egyházi ügyek, sérelmek, kívánatok (pl. tüzbiztosítás) nyerjenek megvitatót. Ily kérdések tisztázására egyházszervezetünkben áll elég mód rendelkezésünkre. Az egy havi értekezlet demonstratív jelleggel kell birjon, nem tanácskozás és határozathozatal könnyen sekélyesedő útvesztőjében botorkáljon.

E végből pedig a megnyitás és rövid formálítások előterjesztése után az értekezlet tulajdonképeni tárgya nem lehet szerintem más, mint az, hogy egyháztársadalmunk valamelyik kiváló s erre felkért előkelő tagja tartson beszédet vagy felolvasást, melynek kereteit az értekezlet fentebb vázolt jellege adja meg, mely azonban semmiképen ne legyen kötetes tanulmány vagy több órás beszéd. Ez évenként ismétlődő és előkelő helyről jött dissertációk nem csak hogy általános érdeklődéssel találkoznának, de mindenkor felhívnák a közfigyelmet is s nem engednék az értekezletet a formalítások békóiban igazi rendeltetésétől megfosztani. Egy-egy ilyen vallásos előadás vagy beszéd alkalmasabb lenne a kálvinista közszellem ébrentartására, ösztönzésére, mint bármily szépen és gondosan összeállított pénztárnoki jelentés vagy a nagy közönség érdeklődését fel nem keltő vagyoni vagy hitéletet felolvasó, bár nagy jelentőségű, de unalmas tárgysorozati egyéb pontok.

Nem vitatkozni, szavazni akarunk, hanem hitben megerősödni és kálvinista anyaszentegyházunk iránti szeretetet ébren tartani a mindennapi életküzdelmekkel elfoglalt nagy közönség szívében.

Ha pedig e célt elakarjuk érni, ki kell dobjunk a fölösleges nehézségeket, szakítanunk kell a megszokott s épen ezért unalmas sablonnal

Egységes lithurgia.

— Irta: Szahács M. Albert. —

Vegyük az Istentisztelet zenei részét: Vajjon csak a külső felszínen születtek meg azon gondolatok, elenszenvek, melyek az új énekeskönyv próbakiadását fogadták? Eltekintve a technikai rész bírálatától, vajjon maga, ezen üdvösnek tetsző reformtörekvés csak a külső előítéletek különben könnyen módosítható ellenzésébe ütközött? Nem tehetjük-e fel az egyes bírálatok mélyebbről fakadó tendenciáját? Az a régihez való szívós ragaszkodás nélkülözn-e a benső lelki alapot, mely fanatikus szeretettel csüng az ő egyszerűségében mély értelmű, mélabus dicséretein, zsolozsmáin? S vajjon az új énekeskönyv körünkben tapasztalt kudarcza nem bizonyítéka-e a nép dogmatikai világát alkotó vallásos meggyőződés tekinteten kívül hagyásával tett reform kísérlet kétes eredményének?

Ama dogmatikai meggyőződés utasította vissza azt, mely meg nem kérdeztetvén, így gondolkozik: „Vajjon az új énekeskönyv eléggé nem méltányolható sikoltó vagy rikoltó szele inkább megfelel-e az érzéseit énekben Istenhez küldeni vágyó egyes gyülekezetek kedélyvilágának, mint az ő lelkével, születésétől összeforrott egyszerű dicsérete?

Es nem megfelelőbb-e minden gyülekezetnek az ő atyáitól tanult, mélabus egyházi ének, melyek lelke érzéseinek szokott kifejezései, melynek lelkébe véssődött szavain mintegy fenhargon tesz vallást Istenéhez; mint a mai kor igényeinek teljesen megfelelő elrendelt énekeskönyv, ismeretlen dallamaival és szövegeivel?

Ha el lehetne választani az éneklés mesterségét, a templomi éneklés alapját képező egyéni vallásos érzéstől: úgy lehetséges volna hatalmi szóval utat nyitni, minden gyülekezetben, az új énekeskönyv vagy bármely, a lithurgia zenei részét egységesítő határozatnak. De a kivétel, hisz végeredményben ez a cél, kísérletei meddők maradnak, habár az iskolában az új módszer szerint tanul a gyermek, de a templomban követi szülei énekét; s igen fura lenne s családi jelenetekre adna alkalmat, ha az öreg és ifjú generáció a templomban kétféle methodussal énekelne.

Am szakasszuk le az éneklést az áhitat és benső kedélyvilág éltető talajáról s kísértjük meg ezt, mint a lithurgia fontos részét a dogmatikai tekintetek nélkül egységesíteni. . . ; feltétlenül lesz eredménye!

Térjünk át az imádkozásra, melynek egységesítését, kötelező formulák gyártásával véli Tóthfalusi lelkész úr elérhetni.

Eltekintve attól, hogy nem értek egyet Tóthfalusi lelkész úrral azon vádban, mintha lelkésztársaim néha-néha a mindennapi kenyérért való küzdelemben elfáradva, elfelednek készülni az imára s üres locsogással vagy keresett ódonszerűséggel produkálnák el imáikat; az imák szabadon választását és alakítását korlátozni célzó, hivatalosan összeállított imáformulákkal a lithurgus szabadságát bármily csekély mértékben is megkötni: csak az összes életviszonyok s a mi fő, az összes lithurgusok dogmatikai meggyőződésének egységesítésével volna lehetséges.

Mert ha a választási, illetve alakítási szabadság megszorításával, formulázott imákhoz akarjuk gyülekezeteinket s lelkészeinket szorítani; előbb is egy lexikon volna szükséges arra, hogy gyülekezeteink összes életviszonyait, melyekben az ember imádkozni szokott, felölelje, hogy aztán egy találékony elme vagy egy mindazokat átélte lélek ihletet kapjon, az azokra alkalmas imák faragására, melybe mégis csak becsúsztat valamely, a lithurgus urnak nem tetsző fogalom; a mi pedig nem fogja elkerülni sorsát a lithurgia minden egysége s a végrehajtási decretum minden szigorúsága daczára. Hja! ilyen a lithurgus

szabadság; tessék elvenni, ha a kálvini egyház alapelveivel megegyezik. Bármely erőt is sejtse az egységes lithurgia úttörő; bármely sokat várnak eme megmagyarázhatlan intentióju egységesítéstől: eltekintve a kivétel lehetetlenségétől, sem ki-, sem befelé hatalmasabbá nem fog tenni, mert az egységnek ereje nem ily elhasogatandó szőrszálakból kerül ki!

Am azért egységesítsük az ima sorrendjét, módzatait, állapítsuk meg a hivatalos rosariumot; de nem a nélkül, hogy csak a külső felszínen mozogva, be ne hatoljunk a dolog mélyére, figyelembe ne vegyük a különböző műveltségi viszonyok között élő aainak, ehhez okvetlen alapul kellett lelkivilágát, imában kielégíteni szokott vall. érzéseit s azt a bizonyos lithurgus szabadságot, melyet nem is adhat, de nem is vehet el semmi zsinati decretum: szóval próbáljuk egységesíteni a lithurgia eme részét is a dogmatikai tekintetek érintése nélkül.

Egységesíteni a biblia olvasást! Ezt megtehetjük a dogmatikai tekintetek érintése nélkül. E lithurgiai alkatrésznek van szép multja, lehet jövője is, de vall. erkölcsi haszna csak a magyarázás által lesz. Persze ezt is egységesíteni kellene, természetesen a dogmatikai tekintetek érintése nélkül. De hogyan? Itt modus vivendi-t csak a dogmatika adhat, hisz a biblia magyarázat maga a dogmatika.

Es vajjon felhasználhatjuk-e szabályozóul a genfi vagy heidelbergi kátét, sajátjának Calvin ily tekintélyt hoisásem követelt, avagy egy, ezen zsinat által megállapítandó vezérkönyvet: mikor büszkén hivatkozunk rá, hogy egyedüli szabályozó tekintély a biblia, melynek hivatott magyarázóit egyenként vagyunk a szabadosságot kizáró lelkiismereti szabadságunkkal.

Igaza van Tóthfalusi lelkész urnak, ha aggódik, hogy ily életbevágó kérdés felett dogmatizálás nélkül akarunk áthaladni, holott ránk férne egy kis dogmatizálás, hogy öntudatosá tegyünk egyet-mást.

Ép e kérdés felett dogmatizálás nélkül alig lesz lehetséges áthaladni.

Roszbabb a félrendszer szabály, mintha egyáltalán nem nyulunk ily mélyebbre ható munkát igénylő kérdéshez. Mert vagy gyökeres reform az, mit tervbe vett s létesíteni óhajt a zsinat: akkor pedig nem lesz elégséges ily külszines módosítás; vagy a törekvés csak vágy, mely vágy kíván maradni, miután nem kíván, vagy nem merészel, kétes eredményekért, a keresztényi hitélet külső máza alatti, bár különféle, de saját felfogás szerint igaz, tartalomba belenyulni.

Pedig lehetne, mert a hitküzdelmek korában bizonyára erősebb volt a kalvinizmus benső tartalma, mint e dogmatikai tekintetekre nem néző, azokat bolygatni félő avagy dogmatikai türelmében felette gyanus kor szakadatlan reformot sürgető napjain.

Am próbáljuk meg a lithurgia egységesítését a dogmatikai tekintetek érintése nélkül. Nincsenek aggodalmaink, hogy elkészül az egységes lithurgia. Nyugodtan várjuk, mert tudjuk, hogy van jogunk az abban felfogásunkkal nem egyező részletek kihagyására. Van talán, aki kétségbe vonja e jogunkat? Am tessék: mindenkinek szabad erőszakot tenni önmagán, annak idején készek vagyunk sajátunk megvédelmezésére.

Mindenesetre szebb, tanulságosabb, hozzánk méltóbb lett volna egy ily kérdés fejtegetése: „Nyilatkozzanak az iránt, miben vélik megállapítani az egységes lithurgiát, tekintettel egyházunk dogmatikai felfogására.“

(Vége.)

Válasz a „Nyílt kérdés“-re.

E lap 24-ik számában „Havasalji“ nyílt kérdéssel fordul egyenesen hozzám, melyre a felelettel ré-

szint rajtam megforduló, részint e lapok szerkesztőségében fekvő okok miatt csak most szolgálhatunk.

Szerettem volna és kívánatos is lett volna, hogy ez a dolog, mely mai társadalmi állapotaink betegségének egyik szomorú tünete, ne kerüljön a nyilvánosság elé. Szerettem volna kikerülni, hogy egy ember, egy *tanító*, kinek mindenek becsülését kellene birnia, ne állíttassék oda a nagy nyilvánosság elé, mint a vallásával vagy inkább keresztlevelével kereskedő, becsületszavával könnyelműen játszó s hogy nekem is több társaimmal együtt ne kelljen pirulnom együgyű hiszékenységemért. Ám, ha „Havasalji“ a nyilvánosság elé vitte a dolgot — s nem tagadhatom, hogy a közérdek szempontjából jogosan — én is, mint a kihez közvetlenül intézte kérdéseit, leplezetlenül feltárom úgy a mi végzetes botlásunkat, mint azt a frivol játékok, melyet a közéleti tisztesség arculcsapásával egy *néptanító* velünk eljátszott.

A dolog röviden így történt. Magyarvalkó kilencztized részében reformátusok által lakott községben évekkal ezelőtt a ref. egyház felekezeti iskoláját községivé alakították át, nagyjában úgy, hogy az egyház iskolai vagyona is a községi iskolának adatott át. Ugy gondolkodtak, nem helyesen, hogy itt a gyakorlatban a polgári és egyházi község a községi iskola szempontjából úgy is egy, azonban a községi iskola fejlesztésére igénybe vehetők lesznek olyan források, a melyek el vannak zárva a felekezeti iskolától; a felekezeti érdek megvédésére pedig elég biztosíték a község lakosságának tulnyomó református többsége. Mindez úgy is volt a legújabb időben bekövetkezett tanítóválasztásig. Református vallású tanerőket választottak, kik közül egyik rendszerint az egyházközségben kántori teendőket is teljesített s akik az egyház lelkészével karöltve szolgálták a nép valláserkölcsei, kulturális és gazdasági érdekeit s ez által a legszebb harmóniát teremtették meg a lakosok között.

Az 1901. évi tanítóváltozás azonban szomorú fordulatot hozott. A pályázatra szép számmal jelentkezettek közt volt egy róm. kath. vallású ifju is innen a mi vidékünkéről való, jó családból származott s évek óta állás nélkül levő ember. Ez az ur nagyon utána vetette magát az állás megnyerésének. Házalt a vokosok után s tudva és természetesnek tartva azt, hogy a tulnyomóan református lakosságú községbe nem felekezeti elfogultságból, melyet e vidéken mostanig nem tapasztaltunk, hanem a népelet minden vonatkozásában való belső egység és eredményesebb munkásság érdekében a nép vallásával azonos felekezeti tanítónak lehet csak kilátása a megválasztásra: önkorteszkedő útjában nemcsak hogy mindenütt maga ajánlotta fel, hogy áttér arra a vallásra, melyet a kalotaszegi nép nagy többségében nem csak becsülni, de szeretni is megtanult s a melyhez mint felvilágosodott (?) ember bensőleg ugyis tartozik, hanem ez irányban megtalálta a ref. esperest is. Azonban, hogy elkerültessék annak a látszata, mintha ő eddigi egyházát ez állás megnyerhetéséért hagyná el s így a vallás áruba bocsátásának veszedelmes példaadója színében tűnjön fel, azt ajánlotta, hogy csak megválasztása után tér át, mikor ennek a község magyar lakossága egyetemének vallásában kellő indokát mindenki könnyen be fogja látni. De hogy nehogy valaki azt gondolhassa, hogy ő ezt csak korteszkeszköznek használja, kész az egyház lelkészének írásban adott becsületszavára fogadni, hogy megválasztása után egy félév alatt áttér a ref. egyházba, melynek egyedül van szervezett egyházközsége és temploma a faluban.

Az önként tett ajánlatot és adott írást elfogadtuk. S tekintve azt, hogy vidékünkéről származott s így népünk sajátos életviszonyait jól ismerve, az ahhoz alkalmazkodás által szép reményű munkásságban

bizhattunk s különösen tekintve azt az önként hangoztatott felfogását, melylyel a tanító, nevelői hatásának teljességét a nép valláserkölcsei közösségében való részvételben maga hangsúlyozta: magam voltam megválasztatásának egyik legbuzgóbb támogatója. Megválasztatása — nem minden ellenzés nélkül ugyan — sikerült.

Ám, a mi emberünk, a hogy beült az állomásba, csakhamar megváltozott. Az egykori kilincselő lassanként követelődző, sőt kihívó magatartást kezdett tanusítani. Tetteikkel nemcsak hogy nem vallotta immár annak szükségességét, hogy a tanító a néppel minden vonatkozásban közösségben éljen, de sőt ezt feltűnően kerülte. Mást helyt megtörténik — magam is láttam, — hogy a más vallású tanító — főként ha saját felekezetének a községben nincs temploma — eljár népe templomába s a szokásos indokolással, hogy „minden templom az Isten háza, az egyazon Istené, kit mindnyájan — ha tán más formában is — imádunk“ résztvesz az istentiszteletnek legalább nem szakramentális részében. Sőt tudok olyan helyet, hol a ref. kántor a kántor nélküli kath. egyházat szolgálataival kisegíti és megfordítva. Ám, a mi „igérvényes tanítónk“ feltűnően kerülte templomunkat, dalárdánkat, felolvasó estélyeinket, sőt a kötelező miniszteri rendeletre fittyet hányva az iskolás növendékek rendszeres templomba vezetéséről sem gondoskodott.

Hogy ilyen magatartása a község derék, vallásos népénél általános megbotránkozást szült, — természetes. De valóságos felháborodássá lett, mikor köztudomásúvá vált, hogy ez az ur becsületszóra fogadott írásos ígéretét beváltani nem is szándékolja, sőt írását fufangos módon kicsalni törekedett, hogy a köztisztességet lábbal tipró eljárásának végső nyoma is eltűnjön. Ezen egész vidékünkre kiterjedő felháborodásnak egyik jelensége „Havasalji“ nyílt kérdése is.

Én magam mélyen érzem az állapotnak viszásságát, figyelmeztettem is az illető eljárása inkorrekttségére, helyzete ferdeségére, de most hithűségben tetszeleg magának az, ki előbb áruba bocsátotta keresztlevelét. Teljes joggal kérdezi népem: micsoda becsületre, jellemre, szótartásra, igazságosságra fogja tanítani gyermekeinket az, ki maga a szószegésnek, az alattomos fufangnak ilyen köztudomású példájával tündököl? Hogy ebből a községben áldatlan viszály származik: tudom, sőt már tapasztalom. Az orvoslásról gondoskodni: keresni is fogjuk a módokat.

Addig is, mint lelkész és iskolaszéki tag, éber gonddal fogok őrködni a felett hogy legalább külső eljárásában a törvény korlátai között maradjon s ha kényszerrel is, megtegye azt, mire a törvény kötelezi.

A mi szomorú példánkból pedig okuljanak pártársaim, hogy könnyen hívőségüknek ne essenek áldozatul: maguk és a közérdek. Ez esetben is ime bevált az Írás igazsága: „Avagy elváltoztathatja-e a szerezsen az ő bőrért és a párducz az ő tarkaságát?!“ (Jerem. III. 23.)

G. Mihályz Ákos,
m. valkói ref. lelkész.

Ez ügyben „Havasalji“ szerkesztőségünk tanácsát is kérte cikkke végén a teendőkre nézve. Tanácsunk rövid: A lelkész mindig egyenesen haladjon kötelessége teljesítésének útján s e világ szerinti fufangoskodásoknál tartsa eszébe: principiis obsta! Ha a m. valkói lelkészársunk ezt tette volna: ma nem volnának ily tarthatatlan, ferde helyzetben. Sokkal nehezebb egy elrontott dolgot helyreigazítani, mint kezdetől jól csinálni. Azonban: — est modus in rebus. Csakhogy ennek megtalálására a helyi viszonyok alapos ismerete szükséges. Ha ezt megkapjuk: hozzászólunk a dologhoz.

Szerk.

Egyházi Értekezlet Kézdivásárhelyen.

Az 5 évvel ezelőtt Kolozsvárt kibontott lobogót ez évben a Székelyföldön hordoztuk meg.

De vajh a régi lelkesedéssel-e: nem tudjuk, nem mondhatjuk?

Kézdivásárhely városa, illetve egyházközsége hívta meg Értekezletünket már évekkkel előbb s a szíves meghívásnak most tehetünk eleget.

A vendéglátó ehközég már hónapok óta buzgólkodott, hogy az érkezőket minden tekintetben méltóan fogadhassa és szállásolhassa el.

Julius 4-én este 7 órakor érkeztünk a kézdivásárhelyi állomásra, hol a város tanácsával élen rendkívül nagy sokaság várakozott. A város kálvinista jellegét mi sem mutatta inkább, mint az a 12 ipartársulati zászló, melyeknek mindenike oly ünnepélyesen lengett s oly tisztelettel hajlott meg az erd. reformátusok képviselői előtt.

A tüzoltó-zenekar harsogó Rákóczi-nótája s a várakozók lelkes éljenzése között robogott be vonatunk a pályaudvarra, hol az egyházmegyei papság élén Bodor Géza kezdii esperes nagyhatású, hosszabb beszédben üdvözölte az érkezteteket.

Az üdvözlő beszédre Sándor József ért. alelnök válaszolt, mindenekelőtt Bartók püspök úr ő méltóságának szeretetteljes üdvözlését tolmácsolva, ki velük együtt igen fontos egyházkerületi ügy miatt nem jöhetett, de kilitásba helyezte, hogy másnap reggel a legnagyobb valószínűség szerint meg fog érkezni.

Sándor József ezen kijelentése rendkívül jól esett mindenkinek s a bánat és szomorúság boruja, mely pillanatra megszállta az arcokat, eloszlott és megnyugvás, vidámság ütött tanyát a szivekben.

A kölcsönös bemutatkozások után beláthatlan hosszúságú kocsisorban vonultunk be; elől városi és vidéki lovasokból összeállított banderium, azután a város díszes 4 fogatu hintója Sándor József alelnök és Bodor Géza esperessel, a kocsik mellett lelkesen éljenző, föl s alá hullámzó óriási néptömeg. A város végén fölállított díszkapunál újabb „Isten hozott” fogadta a vendégeket.

Dr. Török Andor, a rokonszenves ifju polgármester, a buzgó munkásságú egyháztagnak, szép, hazafias és vallásos szellemű beszéddel üdvözölte a kedves vendégeket, hol többszörös éljenzéstől megszakított beszédben szintén Sándor József válaszolt.

A tüzoltó zenekar lelkesítő indulói mellett, örömtelen hangulatban haladt tovább a menet, ifju leányok bájos serege virágokat szórva a kocsikba.

Az elszállásolás után 8 órakor ismerkedési estélyre gyültek össze az értekezleti tagok és a városi intelligencia, hol a legpompásabb hangulatban telt el néhány óra; azonban mindenki sietett pihenésre térni, hogy a reggel fél 9 órai vonattal érkező püspök úr elé kivonulhasson.

Végre megérkezett a hivek sokasága által oly régóta várt örömteljes pillanat: a püspök úr megérkezése.

Hosszu kocsisor vonult ki ismét 5-én reggel az állomáshoz s a várva-várt kedves vendégeket nagy örömiadalommal fogadta a kivonult ref. presbyterium, testületek és a város.

Dr. Török Andor adott kifejezést annak az általános, nagy örömmel, mely Kézdivásárhelyet érte, oly illustis vendég, mint püspök úr ő méltóságának falai között való megjelenésével.

Dr. Bartók György püspök úr, mint a szeretet apostola válaszolt; bizonyosságot tevén arról, hogy a valódi nagyság nem a külső fényben, hivalkodásban, czeremoniákban, hanem a lélek tisztaságában és jó-ságában van.

Vázolta azon czélt, mely az egyházi Értekezletet ide hozta. A szeretetnek, a társadalmi fejlődésnek, a

felekezeti nézpontokon túlemelkedő igaz hazaszere-tetnek ápolása kell hogy vezérelje a honpolgárokat s ez vezeti a reformátusokat. Isten áldását kérte a városra és sikert az együtt munkálkodásra. Lelkes éljenzés hangzott föl a remek beszéd végeztével, mely szólott a püspök úr kíséretében érkezett gróf Bethlen Pál és gróf Haller János főispán ő méltóságai-
gaiknak is.

Az értekezlet 10 órakor vette kezdetét. A kézdivásárhelyiek hatalmas temploma, mely Erdélyben páratlanul áll nagyság és dísz, csinosság tekintetében, rég nem fogadott művészi bcitivei közé oly impozáns és óriás hallgatóságot, mint ez alkalommal.

A papság gyülekezve, testületileg ment a püspök úr szállására s onnan együttesen vonult be a templomba.

Megható és örökemlékezetes leend e bevonulás. Több mint félszáz pap, palástosan, elől a püspök apostoli alakja, amint a fölhangzó „Tebenned biztunk eleitől fogva” örökszép zsoltár hangjainál bevonult ez impozáns menet. Bizony nem egynek szemében láttuk a meghatottság édes örömkönnyét megcsil-lanni. Az alkalmoszerű 176. dicséret után Nagy Gerő kézdivásárhelyi énekvezér zenekisérettel előadott gyönyörű szólója következett, melynek szövegét Szabó Jenő, dallamát Zayzon Lázár, széleskörben ismert zene-komponáló, helyi ügyvéd szerzette; ez-után *Tóthfalusy* József marosvásárhelyi lelkészafia mondott magasröptü imát, a megjelenésben akadályozott Dézsi Gyula egyházi elnök helyett.

Erre a gyülekezet éneke, majd az ünnepély egyik fénypontja *Kecskeméthy* István theol. tanár, hazafias hévtől, keresztyéni szeretettől áthatott hatalmas beszéde következett. Ezsaiás 49. r. 6. versét vette föl alapigéül: „Kicsiny dolog ez, hogy nekem szolgálj légy a Jákob nemzetségének megépítésére és az Izrael pusztaságának helyreállítására; a pogány népeknek is világosságot adtalak tégedet, hogy légy én Idvezítőm a földnek utolsó határáig.”

Ezen már magában véve is megragadó és föl-emelő biblia-szöveg alapján szólt a társadalmi nevelésről s multunkból magyarázta, hogy a magyar nemzet Gondviselészerű elhivatottságból él ezen a földön s e felséges missió betöltésére a nemzetet megerősíteni a református egyház feladata s módjában is csak a kálvinizmusnak áll e hatalmas munka elvég-zése.

Honfiui szívének sajnó fájdalmával emlékezett meg, hogy az emberek semmi másról, csak az örök Istennek evangéliumáról feledkeznek meg. Erre kell a nemzetet megtanítani, hivatottságának visszaadni, hogy aztán nagygyá és boldoggá lehessen. Végül allegoriát rajzolt e haza földjéről. Ez országot egykor tenger borította, melyből szikla, a magyar nemzet emelkedett ki, hogy rajta a néparadatok hullám-
verései megtörjenek, hogy e szikla erősségében védelmet találjon e földnek minden lakója, mert itt csak a magyar nemzet védő szárnya alatt élhet mindig népség. Az ótestamentumi zsidóság isten ügyét akarta a magáéval egygyétemni, nem megfordítva: a magáét az Istenével. Ezért pusztult el.

Nagyhatású beszédét, mely felgyújtotta s határtalan gyönyörűséggel töltötte el a lelkeket, azzal fejezte be: nem magyar az, ki meg nem akar hódolni Isten akaratának!

A tüzzel, sziklaerős meggyőződéssel, nagy elok-
venciával előadott beszéd után a zágoni kitűnően szervezett tanítói dalkar adta elő „Hajolj le hozzám” gyönyörű éneket, melyet Szabó Jenő irt s Kelemen Lajosné dallamosított.

Az istentiszteletet dr. Bartók püspök úr megható szépségű imája zárta be, Isten áldását kérve a hazára, a megjelentekre és a város minden lakójára. Ennek végeztével kezdődött meg a *díszgyűlés*.

Gróf Bethlen Pál besztercei főispán, világi al-elnök nyitotta azt meg szívhez szóló, magas szárnyalású beszédben. Mindenekelőtt megemlékezett gr. Kún Géza elnökről s az ő hallhatatlan érdemeiről, mély sajnálatát fejezve ki, hogy nem jelenhetett meg gyűlésünkön. Majd lelkes szavakban ismertette az ért. célját, feladatát. Rámutatott azokra a veszedelmekre, melyek a kálvinista egyházat s így közvetve az egész nemzetet fenyegetik. A kálvinista főúr őszinte és mély vallásosságából fakadó beszéde nagy hatást gyakorolt a hallgatók szívére s élénk éljenzés hangzott föl annak végeztével.

Elnöklő Bethlen Pál gróf még bejelentette, hogy elmaradásukat nála még kimentették: dr. gróf Kún Géza, Dézsi Gyula, Balogh Károly, Sárkány Lajos, gr. Bethlen Balázs és Egerházy Lajos, végül jegyzőkönyv hitelesítésre fölkérték Irsay József és Kovács Dezső ért. tagokat.

Erre a díszgyűlés ünnepi pontja, Sándor József emlékbeszéde következett Bocskay Istvánról, kit Mózeshez hasonlítva, széles történeti alapon, nagy tudással és nemes hévvel ismertetett.

Felolvasása végén indítványt terjesztett be, hogy az Értekezlet indítson mozgalmat a kolozsvári Emkeparkban — szembe a ref. theológiával — Bocskay-szobor fölállítására tárgyában s ezen célra ő maga azonnal 200 koronát fizetett le. Indítványozó elnöklelete alatt szobor bizottság küldetett ki.

Még Tárkányi György titkár ismertette az értekezlet célját, Bod Károly tett indítványt a távollévő Kun Géza, br. Bánffy Dezső és Dézsi Gyula távirati üdvözlésére; Bodor Géza kézdii esperes tolmácsolta gyönyörű beszédben mindnyájunk köszönetét a püspök ur és világi alelnöknek, hogy óriási mérvű elfoglaltságaik dacára is szakítottak időt a közöttünk való megjelenésre.

A hallgatóság élénk figyelme mellett emelkedett föl szólásra a püspök ur, hogy hatalmas erejű beszédebe hívjon fel mindenkit a szeretet tüzeinek élesztésére, az egyház és haza iránti kötelességek teljesítésére. A szívből jövő szavak szívhez szólottak, a profetikus szónoklat teljesen magával ragadta a nagy közönséget.

Méltóbb befejezése nem is lehetett volna az ünnepségek első sorozatának. Megilletődve, lelke mélyéig meghatva távozott a templomból mindenki.

Diszgyűlés után tisztelgés volt a püspök urnál és gr. Bethlen Pál alelnöknél, még pedig a nagyon rövid időre tekintettel, a testületek együttesen vonultak föl gróf Haller János főispán, e. m. főgondnok vezetése alatt. Az egyházunk jelen helyzetét, közelebbről pedig az egész ünnepség lefolyását s hangulatot jellemző tónust nagyon ügyesen eltalálta Háromszék megye érdemes főispánja, mikor a nagy Eötvös József báró szavaival a tétlenség vizein álló hajóról beszélt, melyet könnyebben ér veszély, mint azt, a mely nyílt sikon halad és a föltámadó hullámokkal csatázva küzd.

Püspök ur válaszában üdvözölte az új főgondnokot hivatalában s kéz nyújtásra együttes, vállvetett munkálkodásra hívott fel mindeneket.

Innen a városi Vigadó nagy termébe ment a tisztelgő sokaság

Közebéd-re.

Az ujonnan épített hatalmas méretű vigadó nagy terme kényelmesen magába fogadta a 200 főnyi vendégsereget.

Nagy sajnálattal kell megemlítenünk, hogy vezető egyéniségeink alig is tudtak megjelenni az ebéden.

M—i.

(Vége következik.)

ISKOLA.

Értesítés

a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollegiumról az 1904—1905. iskolai évre vonatkozólag.

1. A tanulók szabályszerű felvétele és beírása szeptember hó 1—3. napjain délelőtt 8 órától 12 óráig történik, de — minthogy az internátusban és konviktusban csak 244 növendék helyezhető el — a felvételt lehetőleg tanév végével legkésőbb augusztus 1-ig az értesítő benyújtása mellett írásban, vagy szóban mindenkinek kérnie kell az igazgatóságnál.

Az I. osztályu és ujjonnan belépő növendékeknek a beiratkozás alkalmával személyesen kell megjelenniök.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 5-én d. e. 10 órakor leend.

2. *Felvétel a gimnáziumba.* a) Egy osztályba a törvény értelmében 60 tanulónál több nem vehető fel. Tapasztalat szerint az alsóbb osztályokba, különösen pedig az első osztályba szoktak a növendékek nagyobb számban jelentkezni. Minthogy párhuzamos osztályokat nem állíthatunk fel, s így az összes jelentkezők felvétele a törvényesen megszabott legmagasabb létszám (60) esetleg egyik, vagy másik terem kicsinyisége miatt lehetetlenné válhatik, figyelemztetjük az érdekelt szülőket, hogy a felvételért jó előre, legkésőbb aug. 1-ig folyamodjanak.

Bejelentéseket írásban vagy szóban a koll. igazgatóság fogad el.

b) *Az első osztályba* csak oly növendékek vétetnek föl, kik 9-dik évöket betöltötték, de a 12-ik évöket nem haladták túl és iskolai bizonyítvánnyal igazolják, hogy van oly mérvű képzettségük, minőt az elemi iskola alsó négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök. A kik pedig 12-ik évöket túlhaladták, azok felvételét rendkívüli esetben csak a tanári szék engedélyezheti.

c) A fölvételnél az új tanulók által az isk. bizonyítvány mellett okvetlenül bemutatandók: a keresztlevél és beoltási vagy újraoltási bizonyítvány.

d) Főhatóságunk 2007—1902. határozata értelmében a fölvetel alkalmával idegen nyelven kiállított okmányokat (kivéve a latin nyelvű keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőileg hitelesített magyar nyelvű fordításokat kérünk.

3. *Iskolai díjak:* I. Benlakók részéről. a) I—IV. osztály.

I. félév:		II. félév:	
Egész díjfizető	40 K. 10 fil.	Egész díjfizető	33 K. 10 fil.
Lakásdíjmentes	34 " 10 "	Lakásdíjmentes	27 " 10 "
Fél díjmentes	26 " 10 "	Fél díjmentes	19 " 10 "
Díjmentes	14 " 10 "	Díjmentes	7 " 10 "

b) V—VIII. osztály.

I. félév:		II. félév:	
Egész díjfizető	42 K. 10 fil.	Egész díjfizető	35 K. 10 fil.
Lakásdíjmentes	34 " 10 "	Lakásdíjmentes	27 " 10 "
Fél díjmentes	26 " 10 "	Fél díjmentes	19 " 10 "
Díjmentes	13 " 10 "	Díjmentes	6 " 10 "

II. *Künnlakók részéről.* a) I—IV. osztály.

I. félév:		II. félév:	
Egész díjfizető	29 K. 10 fil.	Egész díjfizető	22 K. 10 fil.
Fél díjmentes	19 " 10 "	Fél díjmentes	12 " 10 "
Díjmentes	10 " 10 "	Díjmentes	3 " 10 "

b) V—VI. osztály.

I. félév:		II. félév:	
Egész díjfizető	32 K. 10 fil.	Egész díjfizető	25 K. 10 fil.
Fél díjmentes	21 " 10 "	Fél díjmentes	14 " 10 "
Díjmentes	12 " 10 "	Díjmentes	5 " 10 "

c) VII—VIII. osztály.

I. félév:		II. félév:	
Egész díjfizető	33 K. 10 fil.	Egész díjfizető	26 K. 10 fil.
Fél díjmentes	22 " 10 "	Fél díjmentes	15 " 10 "
Díjmentes	13 " 10 "	Díjmentes	6 " 10 "

Az I. félévi díjak a beiratáskor, a II. félévi díjak február hónap 1—10. napján fizetendők.

A kedvezmények (díjmentesség, féldíjmentesség és lakásdíjmentesség) kiosztását collegiumunk előjárósága közvetkezőképen szabályozta:

1. Díjmentességben csakis oly szegény sorsu tanulók részesülhetnek, kik tanulmányi előmenetelre „jeles“, vagy

legalább a rendes tantárgyak többségéből „jeles“ osztályzatuak és jó magaviseletűek.

2. Fél díjmentesség nyerhetésére a szegénység mellett legalább „jó“ általános osztályzat és jó magaviselet kívántatik meg.

3. Lakásdíj-mentességben részesíthetők oly szegénysorsu tanulók, kik a rendes tantárgyak többségéből legalább „jó“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletűek.

4. Oly tanuló, ki tanulmányi előhaladás tekintetében nyert osztályzata alapján díjmentességre vagy fél díjmentességre tarthatna igényt, de magaviselete szabályszerű, első esetben díjmentesség helyett fél- fél díjmentesség helyett lakásdíj-mentességben részesíthető, de ugyanezen körülmény ismétlődése esetén az illető kedvezményt nem nyerhet.

5. A rendes tantárgyak többségéből elégséges, a rendes tantárgyak többségéből jó osztályzatu, de szabályszerű magaviseletű s végül elégtelen osztályzatu, valamint kevésbé szabályszerű magaviseletű tanulók semminemű kedvezményben sem részesíthetők.

6. *I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végén nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.*

A kedvezményes helyekért a kérések legkésőbb aug. 1-ig az igazgatósághoz adandók be. Elkészett kérelmeket nem vesszük figyelembe.

A tanári karhoz címzett kérvényekhez következő okmányokat kell csatolni: 1. értesítőt, 2. szegénységi bizonyítványt, 3. az illetékes lelkésztől családi kimutatást, 4. községileg hitelesített adókönyvi kivonatot.

4. *Felvétel az internátusba.* Az internátusba csak oly tanulók vétetnek fel, kik magaviseletből jó vagy szabályszerű osztályzatot nyertek. Minden internátusi tagnak hoznia kell magával szalmazsákot, 1 párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágyneműt, 4 inget, 4 lábravalót, legalább 2 törülközőt, 4 pár harisnyát vagy kapcztát, 2 hálóinget. Ágytakarót, székét és mosdótálat a Kollegium ad.

Köteles továbbá minden tanuló a meghatározott mintájú és szabásu tornainggel magát szept. hó 20-ig ellátni.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el, előjáráságunk határozatilag kimondotta, hogy első sorban a múlt évben itt tanult s a Háromszékmegyéből jövő új érdemes növendékeknek nyit helyet s csak azután gondoskodik a más megyei új növendékek elhelyezéséről, miért is azok fölvételére szept. 3-ikát tűzte ki. A fölvételt augusztus 1-ig írásban vagy szóban mindenkinek kérni kell az igazgatóságnál.

Miután ruhatartókról, könyvszekrényekről a Kollegium gondoskodik, ládát vagy ehhez hasonló szekrényt senkinek sem szabad lakásába behozni.

Mivel a bennlakó tanulók a konviktusban teljes ellátást kapnak, ételneműt a tanulók számára behozni vagy postán küldeni tilos.

Szünidők alatt senki sem maradhat az internátusban.

5. *Felvétel a konviktusba.* Minden bennlakó növendék a konviktusnak (együttélkezés) kötelezett tagja. Az együttélkezés díjai a következők:

	Fél díj	Háromnegyed díj	Égész díj
1-ső részl.	20% 15 K 20 fil.	22 K 80 fil.	30 K 40 fil.
2-ik	30 „ 22 „ 80	34 „ 20 „	45 „ 60 „
3-ik	30 „ 22 „ 80 „	34 „ 20 „	45 „ 60 „
4-ik	20 „ 15 „ 20 „	22 „ 80 „	30 „ 40 „

100% 76 K — fil. 114 K — fil. 152 K — fil.

Az első részlet fizetendő a beiratkozás alkalmával, a második az őszi szünet után első napon, a 3-ik február 1—10. napjain és a 4-ik a husvétii szünet után első napon.

E mellett a konviktus minden tagja (a kedvezményeseket nem véve ki) a beiratkozás alkalmával 4 koronát fizet a teríték használatáért.

A kedvezményes (ingyenes, féldíjas és háromnegyed díjas) helyek betöltésére nézve következő szabályzat irányadó:

1. Ingyenes helyre csakis oly szegénysorsu tanulók vehetők fel, kik tanulmányi előmenetelre „jeles“ vagy legalább a rendes tantárgyak többségéből „jeles“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletűek.

2. Féldíjas helyre a szegénység mellett legalább „jó“ általános osztályzat és „jó“ magaviselet kívántatik meg.

3. Háromnegyed díjas helyekre oly szegénysorsu tanulók vehetők fel, kik a rendes tantárgyak többségéből legalább „jó“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletűek.

4. Oly tanuló, ki tanulmányi előhaladás tekintetében nyert osztályzata alapján ingyenes vagy féldíjas helyre tarthatna igényt, de magaviselete „szabályszerű“, első esetben ingyenes helyett fél, féldíjas hely helyett háromnegyed díjas helyre juthat be, de ugyanezen körülmény ismétlődése esetén az illető kedvezményt nem nyerhet.

5. A rendes tantárgyak többségéből „elégséges“, a rendes tantárgyak többségéből „jó“ osztályzatu, de „szabályszerű“ magaviseletű s végül „elégtelen“ osztályzatu, valamint „kevésbé szabályszerű“ magaviseletű tanulók a tápintézeti díjfizetésre nézve semminemű kedvezményben sem részesíthetők.

6. *I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végével nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.*

A tandíj- és konviktusi kedvezmények egy folyamodványban kérendők, legkésőbb augusztus 1-ig. A ki folyamodványát kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalán nem számíthat.

A kedvezményes helyekért folyamodók a tanári karhoz címzett kérvényük mellé a következő okmányokat tartoznak csatolni:

- iskolai bizonyítványt vagy „Értesítőt“,
- szegénységi bizonyítványt,
- az illető lelkésztől „családi kimutatást“, melyben a családtagok száma és kora feltüntetendő,
- községileg hitelesített adókönyvi kivonatot.

Az év elején kiutalt kedvezményt megfelelő előmenetel és magaviselet mellett egész éven át megtarthatja a tanuló, de részben vagy egészben el is veszítheti, ha az I. félév végén nyert osztályzata nem felel meg az addig élvezett kedvezmény föltételeinek.

A fölvett tanuló csakis akkor vehet részt az étkezésben, ha az esedékes díjakat befizette. *Három napi késés esetén a tápintézeti elnök által a szülők ezen körülményről értesíttetnek, hét nap mulva pedig a késedelmis fizető helye megüresedettnek tekintetik.*

Az egyszer befizetett díjból bárkinek is csak akkor térít vissza az intézet, ha hosszabb ideig állott kórházi gyógykezelés alatt s a visszatérésért külön folyamodik.

Sulyos avagy járványos betegségben szenvedők ugyanis a szülők költségén a helybeli kórházban külön gyógykezeltetnek.

Az étkezés az iskolai év megnyitása napján délben kezdődik.

Sepsiszentgyörgy, 1904. július 9.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk szerkesztője hosszabb tartózkodásra Vizaknára utazván, helyette a szerkesztőségi teendőket a jövő számtól kezdve *I. Irsay József* kolozsvári lelkész fogja teljesíteni. A küldemények czime a lap számára azonban marad a régi.

Körösi Csoma Sándor ünnepély. E hó 7-én Körösön s utánna Kovásznán az egyetemi ifjak gyönyörűen sikerült emlékünnepelet tartottak a magyarok eredete híres kutatója emlékének megörökítésére. Körösön igen tartalmas szép beszédet *Pap József IV. é. th.* tartott, Kovásznán pedig gyönyörű és nagy utánjárással készült tanulmányt *Sándor József* orsz. képviselő tartott. E beszédekét, *Ferencz Samu* déczy lelkész szép ódájával együtt adni fogja lapunk. Az ünnepélyen nagy közönség volt jelen, gr. Haller főispán is képviseltette magát. Szébb dolgot az ifjuság alig csinálhatott volna, mint hogy tanul a Körösi Csoma Sándor emléken lelkesedni!

A sepsiszentgyörgyi papválasztás ügye új stádiumba lépett. *Szécsi Ferencz* a megválasztott lelkész tekintettel az ottani helyzetre, a választást nem fogadta el. Több jeles pályázó is visszalépett. Mint most ujabban értesülünk, az egyházközség tegnapelőtt ifj. Gödri *Ferencz* polgármester, egyh. főgondnok vezetése alatt tartott értekezleten elhatározta, hogy a megüresedett állásra *Bodor János*, zágoni ev. ref. lelkészt hívja meg. Az értekezlet már ki is küldött egy kebeléből választott bizottságot Zágonba, hogy a kitünő egyházférfit a számára felajánlott állásra meghívja. Vajha elfogadná! De ezt előbb kellett volna tenniük a szentgyörgyieknek. *Bodor János* ha elfogadja a meghívást, nagy szolgálatot tesz egész egyházának vele.

A zsinati képviselő választások eredményeiről több egyházból kaptunk tudósítást. De az eredmény oly eltérő, hogy mindeniket külön le nem közölhetjük. Megvárjuk tehát a hivatalosan megállapítandó összesített eredményt s akkor fogunk róla referálni.

A pápista fanatizmus ellen. Hogy milyen mérveket öltött a pápista fanatizmus azokban a nyugati tartományokban, melyeknek „kath. öntudatát” a mi néppártiaink példányképpül emlegetik, mutatja az, hogy *Ben-der* strassburgi püspök egyházi átokkal sujtott egy temetőt, mivel protestáns embert temettek oda. A német császár emiatt felháborodott s amikor legutóbb Strassburgban volt, elhatározta, hogy megdorgálja a püspököt. Ez megtudván a császár szándékát, maga jelentkezett kihallgatásra. A „Marburger Zeitung” a nevezetes párbeszédet így adja vissza: — ön kihallgatást kért, püspök ur; én is óhajtotam önnel beszélni, azért rendeltém ide. Mielőtt elmennék Strassburgból, meg kell mondanom, hogy elégedetlen, nagyon elégedetlen vagyok önnel. Nekem azt mondták, hogy ön okos és békeszerető ember s most olyasmit követett el, a mit a legfanatikusabb ember se tenne meg. Ön megátkozta a temetőt, egy darab német földet, a melyre nekem ügyelnem kell. Jegyezze meg püspök ur, hogy a német császár sohasem fogja eltűrni, hogy a türelmetlenség átka csak egy talpalatnyi német földet megszentsegtelenítsen! Az ön hivatása az, hogy áldjon: ha a pap átkozódik, megrabolja állását méltóságától és előjogaitól. Tudja meg s ne felejtse el, hogy ilyen dologban nem ismerek tréfát. Én és az én házam a protestáns egyházhoz tartozunk s alattvalóim kétharmadrésze is. Sokat járok katolikus vidéken is s ha egyszer Isten úgy akarná, hogy ilyen helyen haljak meg s valamely okból nem vihetnék holttestemet őseim sírboltjába és itt temetnének el, ön talán istenkáromló átokkal sujtaná azokat a barátákat, a melyek alatt testem pihen, mivel talán az egyháza szabályai ezt írják elő? Az ön átka felnyitotta a szememet püspök ur. Én kész voltam, s ma is kész vagyok jó barátságban élni a katolikus egyházzal. A mennyire lehetett igyekeztem katolikus hiveim kívánságait teljesíteni, gyakran protestáns alattvalóim gáncsai és zugolódása ellenére, mert azt akartam, hogy mind a két keresztyén egyház békeességben éljen, közös erővel dolgozzon a haza javára és becsülje egymást. Óvakodjék attól püspök ur, hogy engem e törekvéseim meghiusításával arról győzzön meg, hogy a katolikus egyház nem békeességet akar, hanem meghódolást. Ha arról kellene meggyőződnöm, hogy a két egyház kibékítésére való törekvésem a katolikus türelmetlenségben szenved hajótörést, akkor meglehet, hogy más szél kezdene fujni Németországban. Ön éppen olyan jól tudja, mint én, milyen erős lett ujabban a protestáns áramlat. Ne felejtkezzék el erről s azt se felejtse, hogy az ön császárja is protestáns. De hiszen visszavontam az átkot felőle, felelt a püspök lehorgaszott fejjel. Ez az ön szerencséje — mondta a császár — különben nem is fogadtam volna. Ne igyekezzen menteni magát, mivel eljárására ugy sincsen semmi mentség, csak azt az egyet jegyezze meg még: ön német püspök, még pedig az anyaországban, a hol a német császár egyuttal fejedelme is önnök. Szolgálja az Istent legjobb képessége szerint, de ne felejtse el, hogy a császárt s az országot is szolgálja s hogy a császári kéz nemcsak kegyes tud lenni, de erős, mint a vas. Azt hiszem, megértettük egymást, püspök ur, Isten áldja meg! A császár ezután sarkon fordult és ott hagyta a püspököt, a ki érthető, hogy kővé meredten állt ott.

„Igazgató-tanácsunk üléséből” cz. rovatunk folytatása, a referens Kádár János dr. közbejött betegsége miatt késik. Elnézést kérünk.

Tárgyhalmaz miatt Irodalmi rovatunk befejezése csak a jövő számban jön.

Nyilvános köszönet. A bánffyhungyadi állami polgári fiu-, felső leány- és elemi iskolák jomagaviseletü és szorgalmas növendékeinek megjutalmazása, továbbá szegénysorsú tanulóinak segélyezésére az 1903/4. tanévben a következő kegyes adományok tétettek: a) *Jutalmazásokra*: Barcsay Domokos orsz. képviselő 100 K, Gyarmathy Zsigmond kir. tan., gond-elnök 20 K, a Kalotaszegi Takarékpénztár igazgatósága 60 K, a bánffyhungyadi ev. ref. Egyház 24 K, Koleszár Lajosné (igazgatóné), Kolozsvári Lajos kereskedő, Veisz Izsák fakereskedő, Vass József kereskedő, ifj. Pócs Márton földműves 10—10 K, Pálfi Lajosné Sáhin Ágnes, Felméri István polg. isk. tanár, Agh Ferencz máv. hivatalnok 6—6 K; Pfeifer Zsigmond m. kir. postamester, Tóth István kereskedő 5—5 K; Gaál Ferenczné 4 K; a Kossuth Lajos-alap kamatjából 10 K; a Hory

Béla-alapítvány kamatjából 8 K, melynek fele a tőkéhez csatoltatott; ez alapítványból az idén adatott először jutalom. A Magyar Földrajzi Intézet r.-t. 6 péld. Kolozsmegye kézi térképe. Összesen befolyt 300 K készpénz, mely összeg jutalomkönyvek vásárlására fordított. Jutalmat nyert 153 tanuló. b) *Szegény tanulók segélyezésére*: Gyarmathy Zsigáné a „Havasok alján” cz. műve második kiadásának írói díjából 30 K, dr. Tábor Sándor ügyvéd 20 K, Gombos Ferencz kolozsvári nyomdatulajdonos 7 K, Dóczy Endre plebános, Lőb Áron fakereskedő 5—5 K, a Bánffyhungyadi Ifjusági Egyesület az 1904. jan. 30-iki táncestélye jövedelméből 20 K, az Athenaeum r.-t. könyvkiadóhivatala 5 péld. tankönyv 17 K értékben. Fogadják a nemesszövület jöltevők iskoláink iránt tanusított meleg érdeklődésükért, kegyes adományaikért az intézetek tanteszűlései és tanulói nevében hálás köszönetem kifejezését. — Bánffyhungyadon, 1904. július 1. Koleszár Lajos, igazgató.

Uj orgona. Diósgyőr (Borsod m.) község temploma részére Ország Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros czégnél új orgonát rendelt. A mű legújabb csőrendszer szerint készül és szeptember hó folyamán lesz a használatnak átadva.

Köszönetnyilvánítás. A felsőcsernátoni ref. egyházközség ezen év május havában elhatározta, hogy régi, avulóban levő papi és szöszék takarói helyett újat készített. A határozat végrehajtott, az új takaró 150 korona értékben már készen s ékes himzésű feliratban hívogatja a hiveket istenházába, mondván: „Halljátok meg az én beszédemet.” Elmulaszthatlan kötelességem nek tartom azért e helyen is hálás köszönetet mondani Kolozsavart lakó özv. Kovács Károlyné urnőnek a kegyesen adományozott 40 koronáért, Rákosi Demeter községi bírónak 20 koronáért, valamint a hiányzó közt 90 korona adományozásáért mindazoknak, kik filléreikkel ahhoz járulni sziveskedtek. Adja Isten, hogy egyházukhoz való szeretet és ragaszkodásuknak más alkalommal, nagyobb mértékben is tanuilelet adhassák. Felsőcsernáton, 1904. júl. 1. *Megyaszi Mihály* ref. s. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Bálint Ferenczné szül. Koroknay Mariska, gogánváraljai ev. ref. papné, életének 22-ik évében, rövid házasságának 3-ik havában, hosszas és kínos szenvedés után, i. hó 10-én este 8 órakor jobblétre szenderült. Legyen emléke áldott, pihenése csendes! Az Ur szolgálja pedig, a korán övegységre jutott ifju pap találjon megnyugvást az Isten akaratában s vigasztalást a halhatatlanság igazságában!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3121—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytisztelütü esperesi hivatalnak és állami fizetés kiegészítést élvező lelkész afiainak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr f. évi 47,355. szám alatt kiutalván az év II-ik felére eső fizetékiegészítést, felhívjuk az alább megnevezett lelkész aait, hogy a nevük után jegyzett összegekről szóló és *II-ik fokozatu bélyeggel ellátandó nyugtáikat*, az illetékes esperesi hivatalhoz haladéktalanul terjeszszék be, honnan azok hitelesítve és kimutatásba foglalva, *legkésőbb f. hó 25-ig*, közvetlenül pénztári hivatalunkhoz küldendők fel, kifizetés végett.

Különös figyelmébe ajánljuk az illető jogosultaknak, hogy nyugtáik szabályszerű bélyegzésére és a bélyeggy átírására annál nagyobb gondot fordítsanak, mivel már több ízben előfordult esetből kifolyólag a szabálytalanul bélyegzett nyugták meglelevezését a Miniszter ur szigoruan elrendelte.

A jogosultak és az azokat megillető összegek a következők:

I. Hunyadi egyházmegye. Jakab Mózes 29.76, Thamó Gyula 336.50, Botha Sándor 217.78, Lukács Antal 273.89, Csizsér Pál 407.—, László Zsigmond 681.80, Vályi Elek 311.43, Mátyás János 273.49, Kovács Lajos 160.50, Kovács Sándor 603.25, Kiss Mózes 224.15, Péter Albert 323.69, Fülöp Gyula 539.76, Vásárhelyi Lőrincz 367.92, Kósa Mihály 311.04, Juhász Izidor 423.05, Incze István 234.20.

II. Gyulafehérvári egyházmegye. Cseresznyés Ödön 142.26, Hatházy Ferencz 342.94, Kovács Károly 274.43, Virágh József 462.15, Sebastyén Ferencz 157.93, Papucs Dávid 511.15, Gruzda Domokos 271.74, Tókos Sándor 218.89, Kolumbán János 248.84, Valler József 423.05.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félvre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elnöki megnyitó.

— Az erdélyi ref. egyh. kerület „Egyházi Értékezetének” Kézdivásárhelyt tartott közgyűlésén tartotta gróf Bethlen Pál vil. alelnök. —

Érdemekben gazdag elnökünk, gróf Kuun Géza őnagyméltósága gyöngékedése folytán reám hárul az egyházi értekezet elnöki tiszte teljesítésének megtisztelő feladata.

Megvallom, jobb szerettem volna, ha nem nekem kell vala e tiszte teljesítenem; mert az elfogultság érzete vesz rajtam erőt, midőn e szokatlan környezetben kell szólanom; Isten házában, székely testvéreim között; s a szónak annyi avatott mestere és apostola jelenlétében — de főként azért óhajtottam volna, hogy más elnököljön, mivel fel lettem volna mentve attól, hogy ama pessimistikus felfogásnak, melylyel hazarészünkben a protestáns egyház ügyeit látom — e helyen nyilvánosan hangot adjak.

Setét szemüvegen át szemlélem már rég idő óta azt a jégkérget, melyet protestáns egyházunk közügyei fölé az egyház iránti közönyösség vont.

A vallási élet hanyatlóban, egyházunk közérdekei iránt az egész vonalon szűkkeblűség s csak néha-néha találkozunk jobbaink részéről áldozat- és szolgálatkész indulattal.

Ép ezért örömmel üdvözöltem azt a szervezkedési munkát, mely egyházunk bajait orvosolni van hivatva s a szeretet melegével a közönyösség jégkérget felengesztelni törekszik.

Ez a szervezet az egyházi értekezet magasztos eszméjében nyer kifejezést, mely feladatává tette az elforgácsolt erők egyesítését; a kishitűek erősítését; a gyöngék támogatását; s végcéljában az egész egyházi élet fellendítését s az egyházi és világi elem közös, egységes működését.

A magyar természetben rejlik az a tulajdonság, hogy közös működésre csak a már bekövetkezett veszély tud bennünket egyesíteni.

Hála a Mindenhatónak, protestáns egyházunkat még a veszély beállta előtt a vész előjelei munkába szólították. Álljunk össze a vállvetett munkához s mindenki legjobb tehetségével működjék közre, hogy egyházi életünk új életre keltessék.

Épen az erdélyrészi magyarság e klasszikus földjén juthatunk legközvetlenebbül annak öntudatára,

hogy mit jelent vállalkozásunk: hazarészünk azon egyházát, mely mindenha a magyarság és szabadelvűség nagy eszméit szolgálta, új tevékenységre keltetni.

Itt e földön juthatunk valóban annak tudatára, hogy mit jelent a kis magyar nemzetnek az az egyház, mely mindig nemzeti érdekeket szolgált. Más nagy nemzeteknél nem birna ez oly nagy fontossággal, mint épen minálunk, mert nemzeti fejlődésünknek egyik legerősebb oszlopa a történelem tanulsága szerint mindig a protestáns egyház volt.

S a történelem megtanít arra is, hogy a székelység megtudta érteni mindig, hogy a protestáns egyház felvirágzása hazánk felvirágozását is jelenti. Álljon e szent cél mindnyájunk szeme előtt.

Ily értelemben szívből üdvözlöm egyházunknak ez értekezleten egybegyűlt buzgó tagjait s az értekezletet megnyitottnak jelentem ki.

A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatása.

Az igazgató tanács az egyházkerületi tanügyi bizottság javaslatára a következő emlékiratot terjesztette június 23-iki üléséből a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter ur elé.

Nagyméltóságú Miniszter ur!

Bár a magyar közoktatási kormány az utóbbi évtizedben a nemzet hálájára méltó tevékenységet fejtett ki a tekintetben, hogy a nemzetiségi tengerbe beszorult magyar szigetecskéken állami iskolák felállításával a magyarság a más népfajokba beolvadástól megmentessék, a hazánkban lakó nem magyar ajku honpolgárok gyermekei az állami nyelv ismeretét megszerezhessék és hazafias szellemű oktatásban részesüljenek: még mindig jelentékeny főleg az erdélyi részekben a nemzetiségi vidékeken szétszórva élő oly nagyszámú szegény sorsu magyar családok száma, kik gyermekeiket magyar nyelvű iskolában nem taníthatják, s így nemzetünknek nagy veszteségére az idegen elemekbe beolvadásnak vannak kitéve.

Csak ev. ref. felekezetünk részéről az erdélyi egyházkerületben, megannyi községben 1070 oly ev. ref. egyház és szórvány van az utolsó népszámlálás szerint 20042 ref. magyar lélekkel s így legalább 3000 tankötelessel, melyekben nincs magyar tannyelvű népiskola. Ezen számból tulnyomó idegen elemek között Hunyadvármegyében 2013, Alsófehérben 1392,

Tordaaranyosban 1533, Kolozsban 3449, Szilágyban 1248, Szolnokdobokában 2528, Beszterce Naszódban 491, Maros-Tordában 1261, Kisküküllőben 1440, Nagyküküllőben 1092, Szabvármegyében 613 él szét-szórva, helyben magyar iskola nélkül. Ha ezekhez vesszük a hasonló viszonyok között elő rom. katolikus, unitárius és izraelita magyar családokat: 28—30,000-re tehető Erdélyben azon magyar lakosság száma 3000 mindennapi tankötelessel, mely gyermekeit helyben magyar iskolába nem járathatja.

Már most ha az ily viszonyok között élő magyar családokból egy negyed részt leütünk azon jobb módúakra, kik képesek tanköteles gyermekeiket magyar iskolával bíró helyeken saját költségükön rokonaiknál vagy idegen családoknál elhelyezni, anyanyelvükön tanulhatás végett, mégis 2000-en jóval felül lesz azon magyar anyanyelvű, mindennapi tankötelessék száma, kiknek szülői legnagyobb részt mint gazdasági és más munkások, kisiparosok, részben kis parasztgazdák és egyéb szolgáskorban levő alkalmazottak nem képesek gyermekeiket magyar iskolákba küldeni, s így azokat vagy idegen iskolába járatják, hol nyelvéket, nemzeti önérzetüket felejtik, vagy igen sokan közülök mezőn, egyes házakban, majorokban, telepeken lakva, iskolázás nélkül nőnek fel, s az idegen környezetben, sokszor még a szülői háznál is, magyar szót nem hallva, lassanként más népfajba olvadnak bele.

Az ily viszonyok közt levő magyar tankötelessék közül azokat, kik magyar iskolával bíró nagyobb részben magyar, vagy jelentékeny magyar kisebbségtől lakott községektől 10 kilométernél távolabb nem laknak, oly képen lehetne ezen közelükben levő magyar iskolákba járatni: hogy azok az ezen községekben lakó hasonorsu magyar családoknál úgy helyeztessenek el, miszerint minden vasárnap és hétközben egy félnapra hazamehessenek, (a kisebbeket szülőik vagy nagyobb testvéreik kísérvén haza és vissza) magukat 3 napra hideg élelemmel ellátni, otthon meleg ételt is enni, tisztát váltani. Ezek azon községekben, hol tanulnak, csak ugyyszólva éjjeli szállásban lennének, hasonorsu szegény szülők consolaris gyermekeivel ugyyszólva egy fészekben összehúzódva az illető családanak felügyelete alatt. A magukkal hozott máléliszt, hüvelyesekből időnként a szállást adó családanak meletét is főzne számukra a család estebédjével együtt; délben az iskola helyiségben maradnának s a tarisznyában magukkal vitt száraz ételt ott költenék el. A saját felekezeti iskolánkhoz vagy az állami iskolákhoz ily nem nagy távolságban lakó felekezetünkbeli szétszórt tankötelességek az illető iskola helyeken hasonorsu, esetleg egyes jobb módú családoknál is elhelyezését *egyházlátársadalmi úton a szertel munkájával* kivihetőnek látjuk s ez irányban a buzgó actió kifejtést hazafias és vallásos kötelességünknek fogjuk ismerni. Ily helyeken csak azon támogatást kérnők a magyar államtól, hogy hol az ily sorsu magyar tankötelessék vasuton jöhetnének az iskolába és távoztathatók hetenként kétszer haza, megjelölő igazolvánnyal ellátás mellett a vasutat ingyen használhatnák; továbbá engedélyezését annak, hogy az ily idegen növendékek délben az állam iskolai helyiségben maradhassanak. Ezen növendékeknek az illető családoknál a legegységű követelményeknek megfelelő elhelyezését, a szállásadók által némi gondozását és felügyeletet lelkészünk, hol lelkészi állásunk nincs, az iskolai gondnokságunk valamelyik buzgó, felekezetünkbeli tagja ellenőrizhetné.

De mily nagy területek vannak az erdélyi részekben, hol 10—30 kilométer közelben nincsenek még jelentékeny magyar kisebbséggel is bíró községek, hol a magyar családoknál való elhelyezés s a nagy távolság miatt a hetenként kétszer hazatávozás nem kivihető dolog a téli hideg időszakban. Ily helyeken csakis célszerű csoportosítással a már meglevő vagy

szükség szerint felállítandó állami iskolák mellett a legszerényebb igényeknek megfelelő 20—30 gyerekre számított internatusok berendezésével lehet segíteni. Ezen internatusokban a fölvetett magyar gyermekeket az egyik állami tanító ellenőrzése mellett egy jóvaló szegény magyar özvegy asszony, nagyobb létszám esetén felnőtt leányok, fiu, vagy fogadott olesó cseléd segítségével gondozná, takarítana, fűtne, tisztánviselkedésüknek utánnézve s főzné meg az egyszerű, otthon is rendszeren többre nem telő ebédet, forralná meg a reggeli tejet, melegitené fel a délről vacsorára eltett vastag ételt, vagy főzne nekik puliszkát, esetleg mennyiben a napi kenyeret nem lehetne elég gazdaságosan vállalatilag biztosítani, azt is házilag sütné. Mivel bizony ezen népgyerek internatusokban az élelmezés nem lehetne egyéb, mint vegyes: egyharmadliter meleg tehéntej, délben valami árva leves, vastag étel, melyből fölmelegítve vacsorára is maradna és elegendő barna kenyér, a legtöbbnek otthon mindennap ennyi se jut. Ezen napi ellátás 25—30 fillérrel házilag egész biztosan kiállítható, hiszen a törvényszéki fogházak és az állami fegyházakban egy felnőtt és nehéz munkára alkalmazott rabnak élelmezése, mely bizony nem gyengébb, mint a milyen az erdélyi részekben a szegény földmives és munkás családoknál telik, 22—32 fillérbe kerül napi átlagban.

A növendékek lehetőleg úgy veendőek fel, hogy szombat délután vasárnapra hazamehessenek tisztát váltani, esetleg élelmezésben részesülni, kivétel csak a zord hideg idő képezne, mikor a szülőknek kellene tisztát behozni vagy küldeni. A vasuton való ingyen szállítás ezen heti s az ünnep és szünnapokra való hazamenetelre engedélyezendő lenne.

Egy ily szerény internatus elhelyezésére szolgáló épület, melyben a tisztaság és jó szellőztetésnek kell pótolni a szűk elhelyezést, állana egy vagy két hálószobából, egy-egy fiókos ágyrendszer mellett 15—20 növendékre, ugyanez étkező hely is lenne, megfelelő konyha, éléskamra és a házvezető asszony részére egy kis lakószoba, továbbá egy kis beteg szobából. Mind e helyiség ahoz képest, hogy egy vagy két hálószoba tartozik, szilárdabb építés mellett 6—8000 korona, könnyebb építkezéssel 4—5000 koronából előállítható. A növendékek a 8 vagy 10 hónapi tanítási időhöz képest átlag 180—225 napot tartózkodnának az internatusban s így egynek évi ellátása 50—70 koronánál magasabb összeget nem vehetne igénybe. Fűtés-, világításra kellene 250 K., élelmezésre 30 növendéknél 1500—2000 korona. Gondozón és cseléd fizetésre, kiknek élleme a növendékeknek főzöttből kitelne, 150—250 K. az ellenőrző, bevásárlást teljesítő és számadást vezető tanítónak ezen külön munkájáért évi 100 K. tiszteletdíj adását a méltányosság követeli, vegyes kiadásokra 50 K., épületjavításra 100, ezekhez számítva még az építési tőke kamatja évi törlesztésében 300—400 K., a berendezés törlesztési hányadában 60—80 koronát, körülbelül 2300—3000 K. lenne az évi szükséglet egy 30 növendékű internatusnál.

Mint hogy a gyerekeknek ilyen internatusban való elhelyezésénél az ellátáson kívül még a valamivel jobb és több ruháról és fehérneműről gondoskodás és a gyerekeknek szállítása, kíséretével időközönként való meglátogatásával is a lakóhelyen való tanulhatással szemben nagy kiadások merülnek fel, az internatusi elhelyezés és ellátásnak feltétlenül minden díjfizetés nélkülűnek kell legyen; elég teher maradván a szegény szülőkre az említett többi költségek viselése.

Előreláthatólag az első módszert elhelyezést tekintetbe véve, szükség lenne az erdélyi részekben mintegy 50 népgyermekinternatusra, melyek évi költsége 120—150,000 korona körül állana, az építési és

berendezési tőke a már számításba vett annuitásos kölcsön felvételével szereztetvén be. Mily csekély összeg ez az elérni kívánt nagy czéllal szemben!

Úgy a családoknál, mint az internatusokban való elhelyezés idejét csakis a mindennapi iskoláztatás korára vettük számításba. A 6—12 éves korukat magyar iskolában eltöltött növendékek, ha a mindennapi iskola elvégzésével szülőikhez térnek vissza, az ismétlő oktatást már magyarságuk veszélyeztetése nélkül nyerhetik lakóhelyük nem magyar iskolájában és itt előttünk áll azon további nagy nemzeti és közgazdasági felelet, hogy az ily népinternatusokból kikerülő növendékek hivatottabbjainak további képzéséről gondoskodás történjék, hogy azok jelentékeny része főleg ipari pályára tereltessek, iparműhelyek és java szakiskolákban helyeztessék el stb.

Ily népiskolai internatusok felállítása s az azokból kilépő növendékek további elhelyezése azonban egyházunk és egyháztagjaink erejét teljesen felülmulja s tekintettel, hogy azokba minden felekezeti, idegenben elszórt magyar szegény tanköteles összegyűjtendő; ezen akció nem is lehet felekezeti feladat, hanem tekintettel az azzal összekötött igen fontos nemzeti érdekekre, ezen intézmény csakis az állam által hozható létre.

Azért fordulunk tehát egész bizalommal Nagyméltóságodhoz, tisztelettel kérve, miszerint kegyeskedjék ezen nagyfontosságú nemzeti ügyet kiváló figyelmére méltatni, alapos tanulmány tárgyává tétetni s kísérletül egy néhány ilyen internátust alkalmas helyen mielőbb felállítani.

Czélszerűen lehetne ilyen internatusokban bizonyos hányadig az állami gyermekmenedékhelyekbe fölvevett, 7 éves kort betöltött, közsegélyre szorult gyermeket elemi oktatásuk ideje alatt elhelyezni, mely körülmény folytán úgy az internatusi helyiség részbeni előállítású fentartása, mint az abban gondozott gyermekhely ellátási költségei fedezésére az 1901. évi XXI. t.-cikkben kijelölt fedezeti források is igénybe lennének vehetők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1904. jun. 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

A magyarok Mózese.

(Emlékbeszéd a kézdívársárhelyi Bocskay-ünnepélyen. Elmondotta: Sándor József orsz. képviselő.)

Az 1598. évtől új irány indult meg Magyarországon közéletében. Ez év őszén az ifjú Ferdinánd főherceg, a későbbi II. Ferdinánd király meglátogatja Rómát, onnan az ellenreformáció gondolatával tér vissza s Prágába menve felizgatja a különben is idegbeteg I. Rudolf császárt és királyt. A főherceg Steierben, Krajnában és Karintiában bezáratja a protestáns templomokat és elüzi a papokat. Egy-kettő közülök Thurzó György dunáninzeni főkapitányhoz menekül: de Rudolf 1603. őszén szigorú parancsban kiűzésüket rendeli. Debreczenben felszólítja a kalocsai érseket, az egri és váradai püspököket és a sellyei jezsuitákat, hogy Erdélybe katolikus papokat küldjenek, mert elvan határozva „az istentelen eretnokség kiirtására“. Elrendeli a városok vagyona összeírását, minek czélja a mohácsi vész előtt volt kath. egyházi vagyonok visszavétele. November végén egész nyiltan maghagyja Barbiano kassai császári generalisnak, a kit nem rég küldött le ide, egyenesen ezzel a czéllal, hogy a kassai nagy templomot a protestánsoktól vegye el. Barbiano ezt 1604. január 7-én ágyuk közreműködésével teljesíti is, sőt a felvidéki városoktól minden templomot elvesz, protestáns istentiszteletet magánházakban sem enged meg s a lel-

készeket hat hét alatt távozásra szólítja fel. A megremült városok hiában sietnek Prágába az elzárkózott királyhoz; oda se bocsátják őket s hetek és hónapok várakozása után lélekből összetörve érkeznek haza. Pedig Magyarország ez idő szerint majdnem egészen protestáns s Mohács után I. Ferdinánd és I. Miksa királyok maguk nem töltik be az elesett kath. püspökök állásait, hogy jövedelmeik eredeti rendeltetésükre, a honvédelemre fordíttassanak.

Ily hangulatban ül össze az 1604. február 3-ra Pozsonyba egybehívott országgyűlés, melyen majdnem az összes megyék és városok kezét fogják s nem akarnak tárgyalni addig, míg a vallás ügyében megnyugtatót nem kapnak. Március 21-én a protestáns rendek a ferencziek klastromában valóságos konventi gyűlést tartanak s egyidejűleg a katonai kihágásokról szóló sérelmi felirattal, vallásügyi sérelmi feliratot is adtak át Mátyás főhercegnek, mint a király helyettesítőjének. A magyarok a kedvező elintézés reményében, a vett sebek daczára él bennük a honfíerény és jóakarát kijelentésével hozzá kezdenek ugyan a tárgyaláshoz s április 1-re elkészül az az I—XXI. cikkelyből álló törvényjavaslat, mely a katonák tartásáról, az adók behajtásáról s több ily gyakorlati kérdés elintézéséről szól s mely hivatva volt, hogy Magyarország alkotmányának és vallásszabadságának akaratlan biztosítója legyen. Minthogy azonban a protestáns rendek a vallásügyi sérelem tárgyában semmi megnyugtatót nem kaptak, április 8-án sürü tömegben megjelentek a nádori tiszt helytartójánál s egytől-egyig óvást emelve előtte, kivették az óvás-leveleket, s ünnepélyesen kijelentették előtte, hogy minden vallásháborgatás, minden templomfoglalás ellen, „inculcata tutela“, a jogos önvédelem eszközeivel élni fognak. E jelenet komor nyitánya volt annak, a mi nemsokára bekövetkezni fog, s nem hiában mondta Mátyás főherceg, a ki az égő Pozsony lángjai között érkezett az országgyűlésre, hogy: „Ez rossz omen Magyarországra nézve“, — mert az lett, csak hogy Rudolfról nézve.

Midőn Mátyás főherceg a törvénycikket Prágába megerősítés végett felküldötte, ő, magyar emberek, Szuhay István egri püspök, Forgách Ferencz nyitrai püspök és mások tanácsára azt javasolta Rudolfnak, hogy véget vetendő a vallásügyi sérelmek országgyűlési tárgyalásának, egy hozzáfűzött cikkelyben tiltsa el jövőre ezek színrehozatalát. Ezt Rudolf egy Himmelreich (Menyország) nevű magyar titkár fogalmazására meg is cselekedte, s így született meg ama híres XXII. cikkely, mely önkényesen elrendeli: „Hogy a vallás ügyét a köztanácskozásban és országgyűléseken senki vakmerően bolygatni ne merje“.

A törvénycikk tudomássá tételével a felsőmagyarországi rendek és városok egyenként bejelentik óvásukat a szepesi kamaránál s Homonnay Bálint Felső-Magyarország kapitánya, a katonaság és vallás ügyében szeptember 8-ára Gálszécsre részországgyűlésre hívja össze a rendeket. E gyűlésből három tagu küldöttség megy Barbiano rakamázi táborába s kijelentik, hogy a XXII-ik cikkelyt törvényesnek nem ismerik el, az ellen tiltakoznak s ha Barbiano ezen az alapon mégis eljár, kénytelenek lesznek a múlt országgyűlésen tett óvásukhoz képest az önvédelem jogával élni. Ugyancsak kijelenték, hogy ha különösen a sárgaruhás és veresruhás vallonok, de általán a katonaság visszaélései ellen nem intézkedik, az önségély eszközeit fogják igénybe venni. Megjegyzendő, hogy Magyarország ekkor még szabad választó és nem örökletes királyság s az ellenállás joga, a jus resistendi még eltörölve nincs.

De Barbiano most nagyobbra gondol. Az üldözött és kifosztott hazafiak végtelen sora után kirabolni és elpusztítani készül Magyarország ez időtájt

legnagyobb férfiát, a protestántizmus ügyének is egyik vezetőjét, a kinek hazafias és nemzeti érzülete azonban nem akadály, hogy Rudolfnak is odaadó híve és tanácsosa legyen. E férfiú Bocskay István, a ki 1557. január 1-én, a Petőfi születése napján, Kolozsvárt született. Atyja, György, I. Fereinánd király hű embere, Izabella királyné távozása után sógorával, az egri hős Dobó Istvánnal csapatok élén Erdélybe jön, ura nevében az ország birtokba vételére. De Izabella visszatér, őt elfogják és Kolozsvárra bebezérik. A hű feleség, lelkesei és alsószopori Sulyok Krisztina férjével megosztva a fogságot, így történik, hogy Bocskay, Magyarország első szabadsághőse Kolozsvárt, szemben a Mátyás király születésházával és annak közvetlen közelében születik.

Az óvárban maig is meglevő u. n. Bocskay-házban, mely akkor egy Eppel nevű gazdag polgáré volt, régi feliratos táblák hirdetik a szerencsés pénteki napot, melyen a fejedelem napvilágot látott, s mely nap azóta jelentős szerepet játszott életében. Pénteken nyerte meg többek közt az álmosdi csatát s pénteken is halt meg. A Bocskay-családról tudjuk, hogy a XIII-ik században a Zemplén vármegyében élt, Boksa-nemzetiségbeli regés Miczbántól veszi eredetét. Az erényes Miczbánné a kor szemérmes szellemében — reá rival egy koldus asszonyra, mert egyszerre 3 gyermeke lett. Büntetésből ezért neki egyszerre 7 fia lesz, kik közül egyet megtart és hatot veszteni enged. De ez apa még kellő időben rajórn a dologra, a fiukat titokban felneveli s nagykorukban az örömeiben és bánatában majdnem meghaló anya kebelére vezeti.

(Folytatása köv.)

Egyházi Értekezlet Kézdivásárhelyen.

(Folytatás.)

A gyors távozás mindenestre rosszul esett a távozóknak, még inkább a maradóknak, de a kötelesség szava erősebb mindenről, az előtt meghajolni kénytelenítettünk.

Pompás pohárköszöntőkben azonban nem volt hiány. Gróf Bethlen Pál a királyra, Bodor Géza esperes Bartók püspök urra, Török Andor polgármester Bethlen Pálra, Péchy Árpád Török Andorra, Sebes Dénes Vér Györgyné, brassói törv. elnök nejére, Fejér Samu a 3 orsz. képviselőre, Bedőházy János Kecskeméthy Istvánra a kitűnő szónokra, Bartha Lajos gyéresi aia. Kvásárhelyre, Barta Károly a székely nőkre, Czeglédi János rétyi aia. Irsay Józsefre, Török Andor Sándor Józsefre üritett poharat.

Az ebédnek csak estefelől lett vége, de a választmányi tagok — ha nem is valami nagy számmal — eljöttek, hogy jelen lehessenek a templomban megtartott ülésen.

Itt a másnap szerdai tárgyaló gyűlés anyaga készítettett elő végleg s állapított meg minden egyes kérdésre a választmány határozati véleménye. Az ülés végeztével csakhamar vissza kellett menni a Vigadóba, hol már a vendégek és nagy előkelő közönség gyülekezett a fényes **estély-t** végigélvezni.

A program, bár sok változáson ment keresztül, mégis eléggé gazdag és vonzó volt.

Bodor Lajos zenekari uytánya után *Megyasza*i Piroska szavalta el tiszta csengő szép hangon Szabó Jenő „Frangepán Katalin“ cz. költeményét, *Kelemen* Lajosné urnő eredeti Zongora-szerzeményeit, *Kovács* Dezső ötletes felolvasását, *Kovács* Károly gyönyörű énekét, *Király* Béla elragadó hegedű játékát, *Szabó* Jenő szavaltatát és a *zágoni dalkör* precíz énekét, mind, mind igazi élvezettel és lelki gyönyörűséggel hallgatta végig a közönség s tapsolta meg a szerepeket lelkesen.

Második nap.

A tagok eléggé nagyszámu — de korántsem tulságos — érdeklődése mellett nyílt meg a tárgyaló gyűlés, nem a templomban, nem is a Vigadó nagytermében, hanem a takarékpénztár külön szobájában. A világi alelnökök is eltávoztán, Bod Károly e. alelnök vezette a tárgyalást s kérte föl Tárkányi György titkárt jelentése megtételére.

Tárkányi részletesen ismertette a központ és vidéki körök munkálkodását, kiemelve különösen az enyedi, udvarhelyi, marosi, sepsi és kézdi e. megyéket, mint a hol valóban mintaszerű e. társadalmi munkásság foly. A tagok száma 892. Pénztári bevétel 1859'12 kor., kiadás 1157'77 kor., pénzt. maradék 701'35 kor., ebből készpénz 253'38, betétkönyvön áll: 447'97 kor., el nem költendő alaptőke 2253'82 kor. Fájdalommal emlékezik meg arról, hogy a taggyűlés érdekében kibocsátott fölívás milyen kevés sikerrel járt s hogy még 5 e. m. mindig van a honnan ezek, a nem kevés költséggel előállított és szétküldött ivenk vissza sem kerültek. A „Vasárnap“ érdekébe tett azon indítványa, hogy az e. m. értekezletek számára visszamaradó 25% ből legalább két példányban köteleztessenek az e. megyék azt megrendelni, egyhangulag elfogadtatott és buzgó munkásságáért elnök a gyűlés köszönetét fejezte ki.

Pénztárosi jelentést Nagy Károly e. alelnök, számvizsgáló biz. jelentést a „Vasárnap“-pal együtt, Biró András kolozskalotai e. m. ért. aleln. tett, azt minden tekintetben rendben találván. A „Vasárnap“ pénztárnál 125'85 kor. fölösleg találtatott, melyet a közgyűlés köszönete mellett szerkesztői tiszteletdíjúl Vajda Ferencz aának ítelt oda.

Ezekután Nagy Károly fölolvasta Sárkány Lajos tanulmányát, melyet a Csulak Zsigmond tüzkár biztosító indítványára irt vál. megbízás alapján.

Feloivasását élénk érdeklődéssel hallgatták meg a jelen voltak s végül elhatározták, hogy az egyházi épületek keblbi biztosítására nézve a Mélt. Ig. Tanács-hoz fölterjesztést intéz az Értekezlet, még pedig azon óhaj kifejezésével, hogy a Fonciernél még hátralevő 4—5 biztosítási év alatt ezen intézmény megalkotassék.

Még Péchy Árpád brassói aia. felolvasása keltett nagyobb érdeklődést s a végén még nagyobb és rendkívül tanulságos, mélyreható vitát.

Külföldi és hazai példákából, részben saját tapasztalatai alapján fejtegette nagyon szépen a felolvasó, hogy miképpen kell az egyháznak a társadalmi élet minden rétegében hatni és munkálni.

Eszmegazdag vitatkozást provokált e felolvasás, melyet Marosvásárhely derék képviselője, egyházunk nagytudományi buzgó tagja: *Bedőházy* János vezetett be, rámutatva minden bajok egyedüli és legfőbb forrására, a nép és u. n. intelligencia között tátongó *ürré*. Az élénk vitába sorra vettek részt: *Nagy* Károly, *Kecskeméthy* István, *Lészai* Ferencz, *Vásárhelyi* Boldizsár, dr. *Török* Andor polgármester stb. közben peszsimistikus megjegyzések hangoztán el az Egyh. Értekezletek sikere, eredménye avagy inkább eredménytelensége fölött, míg egyszerre föláll egy egyszerű férfiú s szól: az urak vitatkoznak, hogy jó volt-e, rossz volt-e az értekezletet megállapítani.

Én nagy lelki gyönyörűséggel és épüléssel hallgattam az előttem lefolyt tanulságos vitát. Én nem vitatkozom, hogy kell-e nem-e ilyen gyűléseket tartani, én kijelentem: megyék haza és fogok *munkához*.

Mint villanyütés az ébren alvó lelkekre, úgy hatott e rövid, velős, irappán kijelentés s a fölhangzó lelkes éljen elszálló hangjaival együtt szállt el a csüggedés, a reménytelenség, a kedvetlenség is, mely rövid időre bár, de megfűködte a sziveket. A fölshzó-laló Valler József zalatnai lelkész társunk volt.

Péchy felolvasását köszönettel vette a gyűlés s azt az e. m. értekezletekhez határozta leküldeni.

Még Nagy Károly indítványára kimondatott, hogy az évkönyv szept. elejéig kiadassék, még pedig a tagoknak aug. 15-ig bejelentett számán felül csak 100-al több példányban, Vajda Ferencz indítványa, hogy a Sándor József, Bocskay beszéde és a király Béla Lavater (élt 1741—1801.) Zürichi pap gondolatai népies-füzetekben kinyomassanak, szintén előgadtatott, ugyancsak előgadásra talált Biró András indítványa is, hogy a lelkészek figyelme különösképen főlhivassék a betegek s főleg a kórháziak látogatására.

Végül a tárgyalási anyag kimerítettén, elnöklő Bod Károly megköszönte a jelenvoltak érdeklődését, Kézdivásárhely város szíves vendéglátását s Isten segedelmét kérve az Értekezlet további működésére, a gyűlést lelkes éljenések között bezárta.

*

Ime rövid ismertetése az Értekezlet székelyföldi kirándulásának, kézdivásárhelyi működésének.

Külsőleg sokat nem mutat, de a lelkekben bizonyára maradt hátra valami, ami előbb-utóbb megtermi a maga gyümölcsét.

Egyetlen, de mindent magába foglaló mondással zárom tudósításomat: száz szónak is ez a vége, egy a szükséges dolog: az odaadó, lelkes, önzetlen munka, mely nem vár sürgetést, nógatást, még jegyzőkönyvi köszönetet sem, hanem tesz, hat és munkál, mert belső kényszer űzi és hajtja.

Ilyen munkálkodásra, ilyen munkásokra van anyaszentegyházunknak szüksége: ha élni akarunk, ezt kell megszívlelnünk!

M i.

(Vége.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Jézus Krisztus a nevelésnek elve. Irta dr. Schmeidler István. (Különlenyomat a Pozsonyban megjelenő „Theologiai Szaklap” I. évfolyamából), Pozsony, 1903. Nagy 8. r. 1—98. old.

— Irta: Benke István ref. főgimn. tanár. —

(Folyt. és vége.)

A történeti hatalmak őssejtje: a) *A család*, melynek alapja a házasság, a férj és nő közti viszony. A házasságot Jézus oly nagyra becsüli, hogy annak szerzését Istenre viszi vissza. Isten a férfit férjnek, a nőt pedig feleségnek teremtette. Ezen alapul e viszonynak minden viszonyt, még a szülő és a gyermek viszonyát is felülmúló ereje (Mt. XIX. 3. s kk. Mk. X. 7.). Míg amaz fel nem bontható, addig a szülők és gyermekek külső viszonyát felbontja az új család alapítása. (Mt. XIX. 5.)

b) *A nemzet* a zsidó szemében csak tágitott család, Istennek családja. Jézus nem kosmopolita. Isten ugyan mindnyájunk atyja s mi emberek mind testvérek vagyunk; de ez az elv nincs ellenkezésben az emberiségnek társadalmi tagoltságával. Világra szóló elvei dacára tudja azt, hogy minden embernek hivatási köre meghatározott. „Én csak az Izrael háza elveszett juhához küldettem” (Mt. XV. 24.; X. 5—6.). Ő ugyan kegyelettel szereti mindvégig saját családját, saját nemzetét s a keresztfa felett álló „Zsidók királya” címét is magára veszi; de azért saját hivatása és másrészt családi és nemzeti érzelmei összeütközése esetén a szeretetet megőrizve követi saját hivatás-érzetét s ebben Isten szavát.

c) *Az ország kormányát és jogrendjét* illetőleg világos, hogy az ő országa nem a külső világ, hanem Isten országa, a mely e világra nézve a tulnabban van, az emberek lelkében. Az is világos, hogy az ő országának jogrendje más, mint e világe. *E világ jogrendje nem erkölcsi, hanem tisztán hatalmaskodó.* A stréberség, a nagyravágás és a nagyoknak uralkodása, a népek elnyomása: ez ennek a világi országnak jogrendje, melylyel a Jézus országának jogrendje egészen ellenkezik. „Az, ki

igazán nagy akar lenni, legyen a mások szolgálója” (Mt. XX. 25. s kk.; Mk. X. 42.; Lk. XXII. 25. s kk.). Ennek felel meg, hogy 1. a keresztyén nem lép fel támadólag még szóval sem (szitkozódással); 2. ha tudja, hogy valakinek ellene panasz van, úgy kötelessége az illetőt fölkeresni s az esetleges félreértést vagy az okot eltávolítani; 3. *jogorvoslást* ne keressen. Nincs az ily perben köszönet, mivel *a gyöngét úggyis elítélik.* (Mt. V. 22—25.) Az erőszakkal szemben a szenvedő igazság nagyhatalom, amely előbb-utóbb győz. Azonban Jézus a *törvényes rendet* tényleg elismeri; a synedriumban pedig elismerte a legfőbb földi bíróságot, a mely fölött csakis a gehenna tüze áll (Mt. V. 22.). Így nem vonja ki magát Jézus az *adókötelezettség* alól sem és pedig ép úgy nem az *egyházi* (templomi), mint az *állami* adó alól.

d) De határozottan más álláspontot foglal el Jézus Izrael vallásának intézményeivel és tekintélyével szemben. Itt nem ismer transactiót. Jézus megkülönbözteti Izrael vallásában azt, ami isteni alapon nyugszik attól, ami emberi. Az isténi is, nevezetesen a törvényre vonatkozót *mélyíti*, a külsőt *bensőtíti*, a cselekedet mögött keresi az *érzületet*; hanem az emberit, mint mulót, mint az emberi gyöngeséggel számolót kötelezőnek el nem ismeri, sőt elveti.

Ezzel a kezünk alatti könyv utolsó szakaszához jutotunk, a melyben a mű koronájául *Jézus nevelési eszményét* és ennek hatását tárgyalja. még pedig: 1. *A nevelés tárgyára.* A nevelésnek tárgya Krisztus szellemében *mindenki*, különbség nélkül: a gyöngék, a gyarlók, az elhagyottak, elárvultak, elzüllöttek *első* sorban. Az igazi általános népnevelés eszméjét a legvilágosabban követi a keresztyén vallás elve.

2. *A nevelő* tényezőkben is lényeges változás állott be. A család addig, míg a soknejűség lehető volt s a nőnek állása alárendelt: a családi nevelés nem folytatható le nagyobb zavarok nélkül; a nő saját erényei kifejlesztéséhez nem juthatott; a családi életnek, mint felbonthatatlan frigynek, a gyermekekre kiható ereje nem érvényesülhetett a gyermekekben. Most az anya a keresztyén vallás által felszabadult lelkét szintén látba veheti s állandóan meghatározhatja gyermeke lelkét. Ezen kívül a keresztyén szellem által meghatározott történeti hatalmak, a melyek eddig rontólag hatottak a nevelésre, most pozitív irányban hathatnak, úgy, hogy iskola, család és társadalom egységesen közreműködhetnek a nevelés művésznél.

3. *A nevelés célja* a keresztyén vallással bensővé lett és mégis tágult az által, hogy a keresztyén vallás nem az ismeretekre, a kívülről az emberre ruházhatókra, hanem magának az embernek a szeretet szellemében való átalakulására, a valláserkölcsi alapon álló személyiségre helyezte a súlyt, kiemelve azt az ethnikus, társadalmi szűk kort látókból, hogy így a két tényezővel, a személyivel és valláserkölcslével, őszinte, nemes értelemben szolgálja a nemzetet.

4. Ezzel a nevelésnek *módja* is sajátosan van meghatározva. Minthogy a nevelés a személyiségre irányul: éppen azért a személyi odaadást követeli épp úgy a nevelőtől, a mint feltételezi a bizalomteljes odaadást a növendék részéről. Krisztusnál nem lényeges a tanítás, hanem lényeges az *ő élete*, az *ő személyisége.* Ezzel kívánta környezetét indítani. Számol ugyan Jézus az egyéniséggel s nagyon jól tudja, hogy a tehetség és vérmérséklet különbözősége veszélyekkel járhat s a termés mennyiségét befolyásolja, de nem az a lényeges, hanem a magnak szíves, őszinte és alázatos befogadása s az, hogy az ember kevésységéről, önmagától való elteltéséről mondjon le és a jó előterjesztésekor az igénytelen, közvetlenül befogadó gyermeknek álláspontjára helyezkedjék (Lk. IX. 51—62). Innen Jézusnak kemény, kiméretlen szava az elbizakodottak, a csalhatatlanok és a gazdagokkal szemben! Innen Jézusnak meghatározó vonzódása a gyermekekhez, a mint azok Istent és az *ő* angyalait bámulják (Mt. XVIII. 10.). E gyermekeket öleli meg, velük azonosítja magát, sőt az Istent is, ha t. i. ezen gyermekekkel bárki is jól bánik. Őt, az Istent, fogadják be (Mk. IX. 36). Ezen gyermekek érdekében szólítja fel környezetét, hogy senki ezek közül egyet se vessen meg és hogy senki ne gátolja meg őket abban, hogy *Ő* hozzá jöjjenek (Mt. XIX. 14—15.) Így érvényesül Krisztusnál a *népnevelés* elve mellett a *gyermeknevelés követelménye!*

* *

A fennebbiekben igyekeztem a mű egész tartalmát

lényeges vonásaiban összefoglalni akként, hogy arról az is, a ki nem olvashatná, ezen ismertetésem rendjén tiszta képet alkothasson magának. Mindenek fölött pedig törekvésem odairányult, hogy a tudós szerzőnek ezen, a pædagogiai irodalmunkban egészen új csapáson haladó s nevelésünkre nézve mintegy új korszakalkotásra hivatott művére a figyelmet e lap útján csekélységem is felhívja. Mert azon kívül, hogy ezt a könyvét is, mint általában minden művét, tudományos alaposság, philosophiai mélység és logikai rendszeresség jellemzik: egyszersmind belőle azt is kiérezzük, hogy itt a valódi hivatásos professzor mellett egy nagy magyar emberrel s egy a Krisztus szellemében nagyon szerető lélekkel van dolgunk. Olvassák és tanulmányozzák ne csak a szoros értelemben vett tanférfiak, a tanítók és tanárok, hanem a lelkipásztorok is, a kikre nézve hivatásuk teljes betöltéséhez ez a becses könyv szintén valóságos tárháza az evangéliumi építő gondolatoknak. És ha *dr. Bartók* György püspökünk a legutóbbi egyházkerületi közgyűlés alkalmával évi jelentésében *iskoláink reformatiójának szükségét* hangoztatta: azt mondom, hogy ime, ebben a könyvben az iskolák újjáteremtésére, azok megújodására nézve a Jézus Krisztus által örökkön örökké élő fáklya megvan gyújtva!

ISKOLA.

Figyelmeztetés

a székelyudvarhelyi ev. ref. kollegiumban az 1904—1905. iskolai évre vonatkozólag.

1. Az 1904—905. tanévre a *beírások* szeptember 1., 2., 3-ik napjain délelőtt 9—12. és délután 2—3 óráig eszközöltetnek. A javító, pótló és felvételi vizsgálatok a beírási napokon délután 3—6 óráig tartanak meg. Új tanulók az iskolai bizonyítvány mellett keresztlevelet és újraoltási bizonyítványt is tartoznak felmutatni. A jelentkező tanulóktól keresztlevelet csak magyar vagy latin nyelven kiállítva fogadhatnak el. A nem magyar nyelven kiállított okmányok csak abban az esetben fogadhatók el, ha a benyújtó közjegyzőileg hitelesített magyar fordítást csatol hozzá.

A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 4-ik napján délelőtt 10 órakor lesz; 5 én reggel megkezdődik a rendes tanítás.

2. A tandíj félévenként 18 korona; a lakásdíj az internátusban félévenként: nagy ágyért 16 kor., kis ágyért 12 kor., mely díjak előre fizetendők. Ezeken felül a beíráskor kivétel nélkül minden tanuló 4 kor. felvételi és 6 kor. orsz. tanári nyugdíj-illetéket tartozik fizetni. A felvételi díj és nyugdíjilleték fizetése alól senki fel nem menthető.

3. Az internátusba *csupán 150 tanulót* vehetünk fel a jövő évre, azért mindenkinek érdekében áll, hogy folyó évi aug. hó 20-áig jelentkezék írásban, mert különben könnyen kiszorulhat a benlakásból. Minden benlakó tanuló köteles a konviktusban étkezni.

Az internátusban ágyat, közös asztalt, fűtést és világítást kap minden tanuló a fent jelzett lakás- (internátusi) díjért. Ágy- és ruhaneműről, valamint mosatásról a szülők tartoznak gondoskodni.

Szünidőn az intézetben tartózkodni vagy a künlakóknak, ugy szorgalomidőn, mint vakáczió, a lakószobákba bejárni csupán az igazgató előleges engedélyével lehet.

4. *Bukott* tanulók, ha egy tantárgyból kaptak elégtelen érdemfokozatot, a tanári karhoz címzett és az igazgatóhoz benyújtott kérelem alapján bocsáthatók javító vizsgálatra. A két tantárgyból bukottak az erd. ev. ref. egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsához Kolozsvárra címzett és az intézet igazgatójához *julius hó 15-ig* beadott folyamodvány alapján nyerhetnek engedélyt javító-vizsgálatra való bocsátásra; az időszaki (a félévek végén nyert) értesítő feltétlenül csatolandó a kérelemhez.

5. Mindenféle *iskolai díj* egyenesen *Fejes Áron*

díjkezelő tanár ur czimére küldendő be. Efféle pénzt a tanulók kezébe adni vagy juttatni tilos.

6. *A kollegium tápintézetére* (konviktus) *vonatkozó tudnivalók:*

A tápintézet kötelezett tagja minden rendes benlakó tanuló; ezenkívül felvétetik vidéki, de künlakó tanuló is, valamint helybeli teljesen szegény szülő jó magaviseletű tanuló fia is. Azonban a konviktusban étkező künlakók száma 10-nél több nem lehet. Kötelezett tagjai a tápintézetnek a benlakás felügyelői is, kik a tápintézetben szintén teljesítik a felügyeletet.

A tápintézeti tagok száma ez idő szerint 160-ig terjedhet a felügyelőkön kívül.

A tápintézet tagjai egész-, háromnegyed-, fél-, egynegyed díjasok és ingyenesek.

Egész díj egy iskolai évre 180 korona; háromnegyed díj 136 korona; féldíj 92 korona; egynegyed díj 48 korona. E díjak négy egyenlő részletben és pedig: az első részlet tanév elején a beíráskor; a második részlet az őszi szünidő után következő szorgalomidő 1-ső napján; a harmadik részlet legkésőbb február első napján; a negyedik részlet a husvét utáni szorgalomidő első napján fizetendő. Az egyes szorgalomidők kezdetén a konviktusi díj befizetését igazoló jegy nélkül senki be nem léphet a konviktusi helyiségbe és az étkezésben részt nem vehet.

Minden tápintézeti tag, nem véve ki az ingyeneseket sem, felszerelés czimén 4 koronát fizet, melyet a belépéskor, akármelyik időszakban történik a belépés, előre tartozik befizetni.

Aki évközben vétetik fel a tápintézetbe, a hátralevő időszaknak megfelelő arányban tartozik megfizetni a díjat.

Az egyszer befizetett díjak semmi esetben sem adatnak vissza.

Az ételmezés reggeli, ebéd és vacsorából áll. a) reggeli: 2 és fél dlit. tehéntej kenyérral; b) ebéd: husleves, főtt hus mártással és körzettel; vagy pedig árvaleves sült körzettel vagy a körzet helyett főzelék; vasárnap és csütörtökön 3-ik fogásnak tészta vagy valami könnyebb étel; c) vacsora: sült körzettel vagy körzet helyett főzelék.

Minden étkezésre egy személyre 20 deka jó házi kenyér jut, az el nem fogyasztott kenyeret mindenki magával viheti.

A hus úgy osztatik fel, hogy egy-egy személy 13 és fél dekát kap.

Az ételmezés az isk. év megnyitása napján kezdődik s tart — az évközi szünidők kivételével — a vizsgálat lejártáig. Évközi szünidők alatt rendszerint szünetel az étkezés, azonban az igazgatóságtól előre kieszközölt engedély alapján az intézetben maradt növendékek külön díj mellett szünidőkön is nyerhetnek ételmezést.

Az őszi szünidőre 5 korona, a karácsonyi és husvétői szünidőre 10—10 korona és végül a pünkösti szünidőre 6 korona díjjal lehet jegyet váltani az étkezésre. Nyári szünidőn azonban a tápintézet személyzetén kívül senki ellátásba nem részesül.

A tápintézetbe felvett tanuló csakis akkor vehet részt a tápintézeti étkezésben, ha az esedékes díjakat befizette; a késedelmes fizető helye megüresedettnek tekintetik s új taggal betölthető.

Felvételt illető tudnivalók:

A tápintézetbe való felvételért folyamodványait *Szabó András* tanár ur, konviktusi elnökhöz f. évi angusztnus 15-ig okvetlenül nyujtsák be, mert elkészített folyamodványok csak akkor vétetnek tekintetbe, ha e késedelemre alapos, elfogadható okot tud felhozni folyamodó s ha betöltetlen helyek állanak rendelkezésre.

Azok, kik egész díjat fizetők közé leendő felvételt kérnek, kérésük mellé csak iskolai bizonyítványt vagy kis értesítőt csatoljanak; ha pedig már az előző

évet is ezen intézetben töltötték, elégséges az írásban való jelentkezés is.

Kedvezményes helyekért folyamodók kérvényei mellé a következő okmányok csatolandók: a) iskolai bizonyítvány vagy kis értesítő; b) szegénységi bizonyítvány; c) családi értesítő; d) községi hitelesített adókönyvi kivonat.

A kevés számú ingyenes és egynegyeddiás helyekre csakis olyan tanulók vehetők fel, kiknek tanulásbeli előmenetelük általános *jeles*, illetőleg *jó*, magaviseletük kifogástalan és szegénységük kellően igazolt. Elégtelen osztályzatu vagy kevésbé szabályszerű magaviseletű tanulók semmiféle díjfizetési kedvezményben nem részesülhetnek.

A felvétel egész évre szól ugyan, de ha a tanév folyamán az egyes időszakok végén nyert tanulásbeli és magaviseletbeli minősítés nem felel meg az addig élvezett kedvezményes helynek, a tanárkar az illető tanulót a kedvezménytől megfosztja, illetve az őt megillető helyre teheti át s erről a kis értesítő útján az illető szüleit értesíti.

A tápintézetnek rendes orvosa van, ki az ételek minőségét ellenőrzi.

Megjegyzés. A tan- vagy lakásdíj elengedéseért, vagy mérsékléseért külön kérvény nyújtandó be a beiratáskor. A konviktusi elnökséghez beadott folyamodványban kért tan- vagy lakásdíj kedvezmény teljesen érvénytelen.

A javító vizsgálatok díjmentesek; felvételi vizsgálatért 20 korona fizetendő előlegesen.

Sz.-Udvarhely, 1904. július 4.

Az ev. ref. kollegium igazgatósága.

Beiratkozások a marosvásárhelyi ev. ref. kollegiumban.

Az 1904—5. tanévre a beiratkozások a marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumban szeptember hó 1-én kezdődnek és tartanak 5-ig. A két első napon csakis ev. ref. vallásuak vétetnek fel.

Az internátus és konviktusba való fölvételért a kérések augusztus 10-ig nyújtandók be az igazgatóságához. Az internátusi díj 37 korona — nem magyar és nem protestáns vallásuak e díjnak kétszeresét fizetik — a konviktusi díj 192 korona; az előbbi két részletben, az utóbbi négy részletben fizetendő.

A kik jó tanulások és szegénységök alapján kedvezményeket óhajtanak megnyerni, tartoznak igazoló okmányaikat (iskolai bizonyítvány, szegénységi bizonyítvány) kéréseikhez mellékelni. A megnyert kedvezményekről a folyamodók augusztus hó vége felé értesítettnek.

Marosvásárhely, 1904. július hó 10.

Az igazgatóság.

TÁRCZA.

Körösi Csoma Sándor emlékére.

Irta Ferencz Sámu m.-décsei ref. lelkész.

Szövétnék fénye a messze távolbul,
Neveddel ajkamra hő fohász tobul,
Mert megtanítál, mire apánk intett
Mig kézenfogva vezetgetett minket.

Hogy szilárd kitartás és erős akarat
Száz akadály közt is előre halad;
Fűszál hegyére jut kicsinyke bogár
És onnan végtelen messziségbe száll

Csendes völgy öléből, kicsiny faludból,
Hol az estharang olyan szépen szól,

Gyalog hogy jutottál Himalájára,
Magas Ázsiába, népek csodája.

Nem mi, kik hirt rólad nem igen hallánk,
A nagy Albion fiai csodálják,
Beszélük egymás közt, hirdetik nekünk
Zarándok utadat, melyen merengünk.

Lelked nem hiu dicsőségre vágyott,
Drágább kincsekből szőtt magának álmot;
Felkeresni azt a régi szent földet,
Hol őseink első bölcsője rengett.

Honnan turul madár szárnyára kelve,
Repülve repült, sehol nem pihenve.
S utána Atilla meg Árpád apánk,
Kik e hazát nekünk örökül adák.

Gyermek reményidnek édes otthonát,
Szülőfaludnak hegyes-völgyes táját,
A jó Almatatert vérrel vett hazád,
Lelked szép álmáért mind, mind elhagyád!

Kébledet viharnak, vésznek kitárva,
Úttalan úton visz szivednek vágya.
Messze, messzire, hová a képzelet
E sebes szárnyu sas fáradtan érhet.

Tul tenger árján, bérczek tömkelegén
Vad kietlenbe, hol maig sincs ösvény,
Mely irányt mutasson rengetegen át,
Keresve őseink lábai nyomát.

Szivárvány hidján megjárni az eget
Sovárgó gyermek lelke úgy nem epedt,
Mint te, hogy felleljed azt a tűzhelyet,
Hol Hadurhoz szálló oltárfüst gerjed.

Hol az erdős bérczek, a szellős rónák
Édes nyelvünknek szavát viszhangozzák;
Forrásvizek mellett táltosok körül
Fehér mént áldozni a nép összegyül.

Hol zöld pázsiton, koboz hangja mellett,
Leventék csoportja vig toborzót lejt;
Kopját, dárdát hajít, buzogányt forgat,
Széllal versenyezni üzi a lovat.

Kezet szorítani testvéreinkkel,
Tőlük megtérni sok izennel.
Itthon elbeszélni otthon hogy vannak...?
Emlegetnek minket, reánk gondolnak!....

Népek oceánján a mig kutatál,
Utad hányszor állta szirtes akadály;
Sötét ködös éjbe, ösvényedre le
Hányszor ereszkedett vésznek felhője.

Hányszor vérezett száz tövistől lábad,
A mig ragadott sólyomszárnyu vágyad.
Idegenek között, egyes-egyedül,
Tovább-tovább... tovább! csüggedetlenül?

Mig orvul támadt irigy kór ellened
És a vándorbot kezedből kiesett;
Midőn azt hívéd, hogy a testvéreket
Nemsokára szivből üdvözölheted!....

Nagy vándor küzdelmes életed felett
Égő csipkebokor a hő kegyelet!
Ez gyűjtött ide, hol gyermek álmaid
Bontogató csodás röptü szárnyait.

Hol megtanultuk, az erős akarat
Száz akadály közt is előre halad;
Fűszál hegyére jut kicsinyke bogár
És onnan végtelen messziségbe száll.

KÜLÖNFÉLÉK.

A M. Pr. Irod. Társaság t. tagjaihoz. A magyar protestáns irodalmi társaság az ujvidéki két protestáns testvéregyház szives meghívását elfogadván, hogy a társaság minden érkező tagja iránt a kellő figyelmet és gondosságot kifejthessük, van szerencsénk a következőkre figyelmeztetni: Fenti társaság köz- s VIII-ik vándorgyűlése Ujvidéken, szeptember 14. és 15. napjain fog megtartatni. Tisztelettel kérjük a társaság tagjait, hogy e gyűlésen minél nagyobb számban megjelenni méltóztassanak. A társaság tagjai legyenek szivesek minket okvetlen augusztus 1-ig arról értesíteni, vajjon jelenlétükkel szerencsétlenek-e? Elszállásolásról mi gondoskodunk, kérünk azonban szives értesítést arról, vajjon vendéglőben óhajtanak-e elszállásoltatni vagy magánháznál? Az aláírást olvashatóan kérjük, a lakhely, az utolsó posta és társadalmi állás megjelölésével, hogy a nyomtatványokat és a kedvezményes vasuti vagy dunagőzhajózási jegyeket elküldhessük. A nmélt. és főtiszt. elnökség hivatalos fogadását és az ünnepélyes bevonulását szept. 14-én, szerdán d. u. 4 órára tervezzük; azonban a más időben érkező vendégek fogadására is lesz gondunk. Tájékozással megjegyezzük, hogy Budapestről a személyvonat érkezik d. u. 4.06 órákor; a gyorsvonat este 7.41 órákor és egy személyvonat 8.29 órákor. Budapestről a gőzhajó szerdán este 6.40 órákor érkezik Ujvidékre. A tagok közgyűlése szept. 14-én d. u. 5 órákor a városháza disztermében fog megtartatni: este 8 órákor ismerkedési estély lesz a Mayer-féle szállóban. Szeptember 15-én d. e. 9 órákor istentisztelet az ev. ref. templomban; közvetlenül utána diszgyűlés az ágost. evang. templomban. Tisztelgések a városháza nagytermében d. e. 12—1 óra között. D. u. 1 órákor közebéd az Erzsébet-szálló disztermében. Ugyancsak d. u. 4 órákor belmissziói értekezlet az ág. evang. templomban. D. u. 5 órákor kirándulás: Péterváradra, Kamenczára. Este 8 órákor koncert az Erzsébet-szállóban. Szeptember 16-án reggel 9 órákor kirándulás Belgrádba, Orsovára, Adakaléba és Herkulesfürdőbe. Kiváló tisztelettel Ujvidék, 1904. július 8-án. Belohorszky Gábor, ág. ev. lelkész-főesperes. Molnár Hugó, ev. ref. lelkész. Dr. Szabó Lajos, biz. jegyző.

Uj esperes. Most kapjuk a tudósítást a széki egyházmegye által tartott gyűlésről. E gyűlésen a néhai Somkerekly Miklós széki esperes helyét nagy szavazattöbbséggel Sófalvi Károly kékesi lelkésszel töltötték be. Az ősz vezér helyét, a vezérkar legérdemesebb tagja tölté hát be. Gratulálunk az Egyházmegyének, szívből kívánunk szerencsét az új esperesnek. Ad multos annos!! A részletes tudósítást tárgyhalmaz miatt csak a jövő számban hozzuk.

A zilahi templombontás. A református egyház öreg templomában vasárnap tartották az utolsó isteni tiszteletet. Hétfőn kora reggel munkához láttak a bontást eszközölő vállalkozók s már eddig a belső berendezés és fedél szét van szedve; a falak bontása is folyamatban van. Az új építkezésre az árlejtés meghirdetett f. évi aug. 6-diki határidővel. Ha addig a bontási munkálatok befejeztetnek, még ez év. folyamán tető alá kerülhet az új templom. Az istentiszteleteket az új templom felépüléséig a timár szinben tartják.

Konventi jegyzőkönyv. A folyó évi június hó 6—9. napjain Budapesten ülésezett ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve Debreezen szab. kir. város nyomdájában 24 és 1/4 iven 1—387 lapon *Sass Béla* debreczeni ev. ref. hittanszaki akad. tanár, mint az ev. ref. egyetemes konvent ügyvivő jegyzője szerkesztésében megjelent s az érdekelt egyházi hatóságoknak addig is rendelkezésükre áll, míg az illetékes ev. ref. püspöki hivatalok útján megkaphatják. Az ide vonatkozó megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötő urhoz intézendők (lakik Debreczenben, Fűvészkert-utca 9. szám alatt).

Törvény és evangélium. A törvény ma is követeli a „szemet, szemért“. Az evangélium most se enged a régiből „add oda a te alsó ruhádat is annak, aki elveszi felső ruhádat“. A bünt büntető világ igazságszolgáltatása a kettő között inog a tovatűnt századok óta. Most Olaszország új utra vezet (csak hogy onnan is jöhet valami jó) az igazságszolgáltatás mezején „késedelmes a haragra“ életbeléptette a „föltételes ítélkezést.“ A bűnös felett kimondott ítéletet, annak további magaviselete után hajtják végre vagy teszik félre. A két út közötti tapogatózás mennyivel visz közelebb az igazsághoz, az idő mutatja meg.

GYÁSZROVAT.

Ifj. Warga Dániel. Kolozsvár polgárságának őszinte és élénk részvéte kíséerte el tegnap utolsó útjára az elhunyt kolozsvári presbiter, érdemes, munkás polgár, ifj. Warga Dániel koporsóját. A temetés szombat d. u. 6 órára volt kitűzve, de már jóval előbb óriási közönség lepte el a Ferenc József-ut 15. sz. a. gyászházat. A koporsót tömémentelen koszoru borította. A bucsuztatót az ékesszavu. ősz lelkész, Herepey Gergely mondotta, megható és megkapó szavakkal vázolván az élte delén elhunyt derék polgár életét. Azután megindult az óriási gyászmenet és fél 8 óra volt, mikor kiért a temetőbe, ahol rövid bucsú után elhantolták a koporsót.

HIVATALOS RÉSZ.

846—1904. sz.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A romániai ref. egyházmegye területen fekvő *bukaresti* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

1. *A lelkészi javadalom díjlevél szerint*

a) az egyházközség pénztárából 2400 frank, havi utólagos részletekben fizetve; b) *stóla: keresztelestért* a templomban 1 frank, háznál 2 frank; *esketésért*: a templomban 2 frank 50 bán (fillér), háznál 5 frank; *temetésért*: elsőrendű 6 frank, másodrendű 3 frank, harmadrendű 2 frank 50 bán; gyászistentiszteletek tartásáért 6 frank *anyagkönyvi* kiadványokért egyenként 2 frank 50 bán; *konfirmációi* bizonyítványok kiadásáért minden növendéktől 1 frank 50 bán.

Egész évi javadalom összege 3000—3200 frankra tehető.

2. *Kötelességei:* a) az összes lelkészi teendők ellátása; b) a fiu- és leányiskolába járó tanulók vallásos oktatása. Pályázati határidő aug. 10.

A minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványnyal felerősített kérvények a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1904. július 19.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 482—1904.

KÉRELEM

Tisztelettel kérem görgényi egyházmegyei paptársaimat, hogy a hivatalos lap 27—1904. számában 2617—1904. igazgatótanácsi szám alatt bekért adatokat, a körlevél utasítása szerint kiállítva, közvetlenül tanügyi eladó aához küldeni sziveskedjenek, ki a szükséges nyomtatványokat megfogja küldeni kinek-kinek és aki a munkálatokat revideálni is fogja. ;

Gernyeszeg, 1904. július 16.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetési ár: egész évre	12 kor
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A magyarok Mózese.

(Emlékbeszéd a kézdivásárhelyi Bocskay-ünnepélyen. Elmondotta: Sándor József orsz. képviselő.)

(Folytatás.)

Nem hasonlít-e ez az eredet némileg a Mózes történetéhez? A hét fiutól a hét erős nemzetség származik; a harmadiktól, Dénestől, a zempléni Bocskáról a Bocskay-család, mely később a bihari Kis-Máriáról felveszi a kismarjai előnevet is. Bocskay tehát családilag abból a vármegyéből származik, hol a honfoglalás után először telepedett meg Árpád s hol 100 és 250 év múlva II. Rákóczi Ferencz és Kosuth Lajos is születik. Egy Boksanemzetségbeli Miklós már a XIII-ik században erdélyi vajda. István anyai réven unokatestvére a kor nagy virágénekesének és vitézi dallosának, a szerelem és szabadság első költőjének, Balassa Bálintnak, kinek ereiben szintén Sulyok-vér csörgedez. Tizenöt testvére lévén, kik közül 11 ért el nagykorúságot, hat nőtestvére utján rokonságban áll a somlyai Báthory, Kendeffy, bihari Bégdy, alsólendvai Bényfy, palocsai Horváth és fejéregyházi Haller-családokkal. A Haller-család maig is ezen a vonalon jön le. Legidősebb testvére, Báthory Kristóf fejedelemhez ment férjhez s így Bocskay, az atyjára következő Zsigmond fejedelemnek nagybácsija. Ez a körülmény elhatározó lesz élete első szakaszában.

Az öreg György, egy európai műveltségű ember, I. Ferdinánd és I. Miksa király magyar titkárja, tanácsosa, ideje nagy részét Bécsben és Prágában tölti el s ott nő fel István is a nemes apródok között, mint Mózes a Pharaó udvarában. Az apa látván, hogy a Habsburgok Magyarországot a töröktől felmenteni nem tudják, vagy nem akarják, beutazza kiterjedt rokonságát és a megyéket s a János Zsigmond nemzeti fejedelemsége mellett apostolkodik. De egy lehel áruló lesz, javait elkobozzák: azonban ő Erdélybe menekül s János Zsigmondtól kap új jószágokat. Az öreg pályafutásában tehát előképezve látjuk a fiut.

Erdélyben István atyját 14 éves korában elveszítvén, a három Báthory, u. m. István, Kristóf és Zsigmond fejedelmek oldalánál tölti el ifju és férfikora javát. A Báthory-ház törökellenes támadó politikájában, mely a nyugati keresztényiségre támaszkodik, ott látjuk őt törhetetlen rokon- és hazaszeretettel: 24 éves korában, a kiskorban árván maradt Zsigmond fejedelem egyik testamentumos ura, vagyis végrendeleti végrehajtójaként; 36 éves korában a nagykoruvá lett fejedelem adományából váradi kapitány és bihari főispán lesz; 1594-ben Zsigmond kíséretében a szintén rokon Geszthy Ferencz fővezérrel, 600 kék darabont élén együtt rohantanak rá a fejérvári országgyűlésre s államcsinynyel kényszerítik a rendeket,

hogy a töröktől elszakadjanak s az európai ligához és illetve a Rudolf szövetségéhez csatlakozzanak. De a török idő előtt közeledik, Zsigmond menekülni kénytelen s Bocskay hozza vissza csapatokkal.

1595-ben Zsigmond megbízásából Prágába megy, elismerteti az erdélyi fejedelemséget, s osztrák főhercegnőt hoz öccsének feleségül; okt. 28-án mint fővezér Gyurgyevonál többek közt 16.000 székely élén megveri Szinán nagyvezért. A következő évben azonban fordul a hadi szerencse, Zsigmond lemond s Bocskay Prágában — az alkotmány és vallásszabadság biztosítása mellett — az ő nevében Rudolfnak ajánlja fel Erdélyt. De a török ismét közeledik, segítség nincs és Zsigmond a kárpótlásul kapott Opperlnből visszatérvén, — azon biztosításra, hogy Rudolftól elszakadni nem akar — Bocskay őt a szászsebesi táborral, majd pedig az országgyűléssel is trónjára újra visszaülteti.

Neki magának Zsigmond hiában kínálja a fejedelemséget: ellenben tőle küldve, 1598-ban — a statusquo és a szabad fejedelmválasztás alapján — új szerződést kötni ismét Prágába megy. De szeszélyes változó és megbízhatlan öccse ezalatt váratlanul a biboros Endrét választatja meg fejedelemmé, ezért Bocskayt Prágában 15 hónapig fogva tartják s Endre, mert Bocskayt Rudolfhoz hűségeskü köti s neki az esküt letenni vonakodik, birtokaitól megfosztja s számüzi. Mi része volt Bocskaynak a Rudolfhoz átpártolás ez egész idejében ama véres drámában, a melynek a törökpárti Báthory Boldizsár és hívei, Zsigmond fejedelem akaratából, áldozatul estek: erre nézve a történelem nem ad kellő felvilágosítást: de én abból a körülményből, hogy az elitelték börtönébe Zsigmond megbízásából Bocskay visztollat és íróeszközöket, arra következtetek, hogy ő kegyelmi kérvény megadás és megbocsátás ügyében fáradozott.

Bocskay elént távol szerette hazájától, csak könnyezve látja a Zsigmond ballépése következtében most beállott dulasokat, a biboros fejedelem halálát, Mihály és Bástá pusztításait s 1603. július 17-én a brassói Marathonnál Székely Mózessel az erdélyi fejedelemség elbukását. A Habsburgok a fegyver jogán látszanak meghódítani Erdélyt, a mit Bocskay erélyes politikával, önkéntes átadással akart elkerülni. Bástá az 1600 október 25-iki léczfalvi emlékezetes országgyűlésen, melyet a táborban tartottak, Bocskay javait — Zsigmondnak Opperlnből visszasegítéseért — elkobozza egyidejűleg a székelyek szabadsága elvételével. Bocskay most Prágában Rudolf közelében él, mint annak magyar ügyekben egyik tanácsosa s 1604. elején visszakapva jószágait, Váradon, Debreczenben és váraiban tölti idejét. Az ellenreformáció, illetve a vallásüldözés megindultával birtokai meglá-

togatása végett Erdélybe megy s elszomorodva látja ott a Rudolf uralma alatt történeteket.

A Mihály vajda és Básta rémuralma által tönkretéve, holttestek hevertek a mezőn; a lakosok pestis, éhhalál és gyilkosok által tizedelten holttesteket, akasztott embereket ettek. A mézszárszékben emberhus árulás folyt. Családtagok felették övéiket s a hullákat még a temetőből is kiásták. Gyermekek esett lovak oszló testébe bujva rágták a zsigereket, míg kívülről az ebek lakmároztak. A székelyföldön, a szászföldön és a megyéken is a nép magát kalákába fogta: nyolczan húztak egy ekét s a kilenczedik az eke szarvát tartá. A Básta ekéje, a Básta szekere mellett most tehát Istenhez még szabadon imádkozni sem lehetett. Ekkor eszébe jutott Bocskaynak a Prágában folyó rablást dőzsölés és paráználkodás, szívéhez kapott, mint egykor a villámütött Pál apostol, látta Báthory Boldizsár szomoruan intő árnyalakját s mint egykor Bánk bán a nép szenvedései láttára, benne is felébredt a minden hagyományos hitnél és hűségénél nagyobb hatalom, a szeretet, az Isten.

De már gyanu alatt állott s Conciani Cipriano váradi kapitányra bízták, hogy reá felügyeljen. A kincstár már kétszer rántott fel rajta nagyobb összegeket. De Barbiano, kinek jelszava volt: „Ez jó idő a meggazdagodásra,” 20,000 forintot kért kölcsön, a mit Bocskay megtagadott. Most szabad bárói joga megsértésével dézmát vetett rá, s mert ő fizetni nem akarta, törvénytelenül megidézte. Hiába kért Bocskay haladékot, hogy Prágába menjen, vagy írjon: „A vas a tűzben van, — kiáltotta Barbiano — ideje, hogy ülő közzé fogjam.” A gondviselő Isten is közbelegyedett. Az ifju Bethlen Gábor, a későbbi erdélyi fejedelem, Székely Mózes brassói táborából a bujdosókkal a belgrádi basához menekülve, izente neki, a ki az ifjunak rokona és nevelőatyja volt, hogy vállalja el a fejedelemséget, mert a török megfogja erősíteni. De ő habozott, lelkében erős csatát vívott a hűség gondolata az igazsággal. Hiában járt-kelt egy török fogoly emirje Bocskaytól Belgrádig és vissza. De az ifju Bethlen csapatok élén Erdélybe tör, Temesnél meglepik a Duval hajdui s ekkor zsákmányul ejtett egyik dolmánya zsebében rátaláltak Bocskay egy közönyös levelére. Ez elég volt a rakamázi hősnak.

Szeptember végén a török ellen való fegyverkezés ürügye alatt, Bocskaynak az eredetileg érdekesen „Szent Jog“-nak nevezett Szent-Jobb várát váratlanul megrohanta, megostromolta és bevette. De Bocskay Solyomkőről 500 hajduval s 300 más katonával szerencsésen elmenekül Debreczenbe. Ekkor Conciani megszállta Kereki várát, hol Eörvendy Pál uram, Bocskay tisztartója gyorsan összegyűjté a vár körül fekvő Kölesérben megszállott hajdukat, megnyerte őket s ezek 300-an a várba menve, Conciani azt hiában ostromolta. Most Barbiano rendeletet adott, hogy Petz ezredes 3500 emberrel, ágyúkkal, szekerekkel és lovassággal menjen a vár ellen s vele magával Várad alatt Duval 5000 embere egyesüljön. Az uton Bocskay hajdui Debreczenből érintkeztek Duval hajduval, megmagyarázták nekik, hogy a vallásszabadság és a magyar faj kivégzéséről van szó, s ezek a szegény emberek, a kik török-német által mindenükből kifosztottan, az akkori földönfutó magyar népet képviselték, megegyeztek abban, hogy október 15-én Duvaltól el fognak válni s a hajnalban Kerekibe menő Petz ezredest tönkre fogják verni.

A magyar faj örök becsületére és dicsőségére legyen mondva, hogy bár a hajduk Duvalal Váradig haladtak, közülök egy sem árulta el a tervet, hanem október 15-én reggel kijelentve Duvalnak, hogy Bocskay a hitért és a magyar nemzetért vérzik, hajnali 2 órakor a biharmegyei Álmosd közelé-

ben rávetették magukat a Petz megerősített táborára s irtóztató küzdelem után, mi közben — hogy Isten megmutassa, hogy övé a hadi szerencse — nyolczszor fordult a koczka, a hajduk oroszán bátorsággal, hiszen az egész magyar nemzet léte és jövője forogott szóban, kivívták a véres győzelmet, a melyben Magyarország ismét „a németek temetője” s Petz minden hadi készletével együtt a derék hajduk foglyává leve. Ujongva és lelkesedve vitték Debreczenbe, mi közben a győzelem hire villámszárnyakon végig futott Magyarországon, „a szent Isten felindítá a magyar nemzet szívé”; a Várad alá rendelt székelyek a hajdukéhoz hasonló elszántsággal felmondták az engedelmisséget s az ellenséges oláh közeledésére Erdély védelme végett hazatértek, más rész Bocskayhoz csatlakozott.

Most Bocskay, kiben a nemzet megtalálta fővezérét, s a ki a hajduban és a székelyben, az Alföld és a Délkeleti felföld ezen két magyar néptömegében megtalálta az ország két szív kamaráját, diadalal indult előre a megkezdett uton. Lippay Balázs hajdui, „angyalai”, a mint ezentul a hajdukat nevezték, vágatva Kassa alá vonultak, s a város kardcsapás nélkül, örömriváltságok között, az Istennek hálát adván, nyitotta meg kapuit: míg Barbiano hiában ígért most vallásszabadságot; szégyenszemre futnia kellett Tokaj s onnan tovább a Szepesség felé, mi közben a hajduk csapatait folyton fogyasztva s elragadozva, a krónikás szerint pár nap alatt 130 kilométernek megfelelő távolságot kellett szaladnia, s három hét előtt még 20.000 embernyi táborából, mire Szepesre ért, csak 50 embere maradt.

Mátyás főherczeg csak nagy jutalom ígérete mellett képes rávenni Bástát, hogy Esztergom alól, a török ellen gyűjtött 15.000 válogatott német és vallon sereg élén, ágyúkkal, lovassággal Bocskay ellen vonuljon. Osgyánnál ugyan véres győzelmet aratott a jelentékeny kisebbségben levő, s kaszára-kapára hagyott hajdu sereg fölött, mi közben 600 török katonára az utolsóig elesik, de nem adja meg magát, s elfogta Némethy Bálintot, a hajduk vezérét, a kit lábainál akasztatott fel. Edelénynél is ugyan pyrhussi győzelmet látszott aratni Bocskay felett is. De hiában, Kassa nem adta meg magát, s hasonlóan cselekedtek — a vallásszabadság feltételével magát megadott Eperjes kivételével — a többi városok is, s Básta uramnak, ennek a dobosból lett olasz vérebnek és haramiának Caraffa és Haynau méltó fegyvertársának, megtizedelt sereggel Pozsonyba s onnan ki az országból kellett vonulnia.

November 11-én Bocskay székhelyévé teszi Kassa városát; megérkezik a szultán első athnaméja; a várak mind, Eperjes, Tokaj és Várad kivételével, a hajduk kezébe esnek, s most a fejedelem szózatával fordul Magyarország és Erdély rendjeihez és a székelyekhez. Immár hiában mondják az erdélyi német császári biztosok, hogy „az dolog nem szintén oly szernyen vagyon”; hiában ír Rudolf Ráduly havasföldi vajdához; hiában jönnek be a fekete Rác György martalócz csapatai: Erdélyben a székelyek és magyarok 1605. február 21-én Marosszeredában tartott részgyülésükön Bocskayt fejedelemmé kiáltották ki, júliusban a székelyektől kényszerítve csatlakoztak a szászok is, miközben a hajduk, mint 100 év mulva Rákóczi kuruczai, Ausztria, Morva és Steier felé vetették fegyvereiket, Bécsben elpusztították a császári kerteket s dobták a fedelekre az élethalál-harcz tüztengerét.

(Folytatása köv.)

Egyházi Értekezletünk.

Az egyházkerületi Egyh. Értekezletnek Kézdivásárhelyen 1904. július 5-én tartott közgyűlésén felolvasta *Tárkányi György* ért. titkár.

Csak igen rövid időre akarom igénybe venni a m. t. közönség, m. t. közgyűlés türelmét. Tudom, hogy ki van fáradva figyelmük, azonban a tárgy-sorozatban az igazgató választmány határozatából ott van, hogy ismertetni fogom az Értekezletet főbb vonásokban s az Értekezlet múlt évi működését. A mikor az itt elmondandók felett gondolkoztam, eszembe jutott: nem felesleges dolog-e ismertetni Egyesületünket. Hiszen négy éve már, hogy megalakult s ha nem is kerestük minden ténykedésünkben a nagy nyilvánosságot, ha nem is tudtunk olyan nagy lármával dolgozni, de nem is zárkoztunk el működésünkkel a nagy nyilvánosság elől: akinek füle volt a hallásra, tudomást szerezhetett létezésünkről, tájékozódhatott törekvéseinkről. Van-e tehát szükség mégis arra, hogy ismertessük Értekezletünket? En azt hiszem: — igen. És ezt a hitemet a következő tényre alapítom: fél-milliónál többen vagyunk kálvinisták az erdélyi részben és Értekezletünknek 892 tagja van. Nem hiszem, nem tudom elhinni, hogy csak ennyi tagja lenne Értekezletünknek; hogy ha ismernék társaságunkat, ismernék társaságunk törekvését, célját s mindaddig, míg csak ennyien vagyunk, kétségbe kell vonnom, hogy ismerik.

Mint a ki eleitől fogva őszinte érdeklődéssel vitéltettem az Ert. ügyei iránt — már akkor is, amikor még nem voltam az Ert. ügyeinek vezetésével megbízottak között s erre tanúim lehetnek a sepsiszentgyörgyi ref. hívek s a sepsii egyházmegye — s mint a ki most minden ágában ismerem az Ert. viszonyait, sokat aggódtam ügyünk sikere felől, sokat gondolkoztam ennek a csekély részvétnak az okán. Kerestem, kutattam a vigasztalás után. És hol találhattam volna aggodalmaim között enyhítő, fel-emelő vigasztalást, ha nem a vigasztalás egyedüli igaz forrásában: a szentírásban. A szentíráshoz fordultam vigasztalásért és találtam: a Birák könyvében van egy történet. A Ráhod kútjánál Gideon 30 ezer harcossal készül a midianiták elleni ütközetre. Az úr azonban azt parancsolta, hogy bocsássa el embe-reit és csak 300 emberrel engedi a midianitákra törni Gideont és pedig azért, hogy az irás szavai szerint: „*Ne mondhassa az Israel, az én kezem szerzett szabadulást nekem.*“ Abban van az én vigasztalásom, hogy az Ur, az erős, hadakozó Isten van velünk is, és nem a mi sokaságunk, hanem az ő kezének ereje által akarja a mi győzelmünket kivívni.

Ha már kérdeznék tőlem: mi a célja a mi Értekezletünknek. Felelém: a miképen Gideon vitézei, egyik kezünkben a kürtöt tartjuk, másik kezünkben pedig lámpást. A kezünkben levő kürt szavával ébredésre hívjuk az alvókat, a közönyösség, kényelem párnáin szunnyadókat; a lámpással megvilágítjuk helyzetünket, fényénél számba vesszük erőnket, feltárjuk szükségünket, bajainkat; megvilágítjuk az utat, melyen bizton futhatunk a cél felé, megismertetjük az eszközöket, a melyekkel feladatunkat munkálhatjuk. És bár törekeny edényben hordozzuk lámpánk olaját, de a fény, a mely kitör belőle, az uré, a mennyei atyánké.

Ha kérdezik tőlem, mi a mi célunk? Felelem: nem hivatalos kényszerrel, nem paragrafusokkal, de a szeretet kötelékeivel szorosán egyházunkhoz kapcsolni hiveinket. Arra törekszünk: papok és más egyháztagok, u. n. világiak, hogy egyházunk minden egyes tagja tudatában legyen annak, érezze az élet minden körülményei között, hogy kicsoda kincset bir evangéliumi egyházunkban, hogy érezze, tudja, hogy a mi egyházunk nem csak kér, hanem ad is neki, szeretettel munkálva nem csak lelki, hanem

anyagi jóllétén is, hogy az egyház neki minden dolgában hűséges segítője, oltalmazója, védelmezője, az a célunk, hogy hiveink egyházunkat megismerjék, szeressék és becsüljék. A socialis élet mind nagyobb dissonanciát mutat fel s mind több és több követelménnyel lép fel az emberiség előhaladását munkálni hivatott intézményekkel szemben s különösen isteni eredetűre joggal hivatkozó evangéliumi keresztyén egyházunkkal szemben s ezeknek az intézményeknek az új időben, új viszonyok között, új szükségek között, új intézményeket kell létesíteniük kebelükben, ha rendeltetésüket hiven akarják betölteni.

Más alkalommal is kifejezést adtam ennek s itt is hangoztatom, hogy ránk, magyar kálvinistákra egyháztársadalmi intézmény alig maradt a multból valami. Nekünk mind most kell megteremtünk. És ez mostanig nem egészen a mi hibánk. De nem is hitbeli őseinké. Ők megtették, a mit tenniük kellett s a mit nehéz viszonyaik között tenniük lehetett. Megtették a legnagyobbat, a mit tehettek: megszerezték nekünk s szent örökségkép ránk hagyták a legdrágábbat: szerezték és hagytak nekünk ev. hitet, ev. egyházat és pedig nagy áron, vérnek, könnynek, jóllétüknek és vagyonuknak árán. De hátrahagyták nekünk egyszerűsmind a szent kötelességet is, hogy a mit ők ilyen drágán szereztek meg, könnyeiműen elveszni ne engedjük.

Ennek a feladatnak munkálására alakult társaságunk. Am nem magunk akarjuk ezt munkálni: mi csak segítségére akarunk menni a hivatalos egyháznak, hogy a hova nem ér el a törvény, a parancs, a hivatalos szó, kényszer, ott mi szeretetteljes buzdítással, az erkölcsi kényszer erejével, a lelkiismeret ébrentartásával hassunk és munkáljunk. És a míg mi már segítségére megyünk egyháztársadalmi munkánkkal a hivatalos egyháznak, addig másfelől ez segítségünkre jön s elismerésével, tekintélyével, támogatásával honorálja, támogatja az övével azonos törekvéseinket, hogy így közös erővel, kölcsönös munkával építsük egyházunkat, munkáljuk egyházunk javát, felvirágzását.

Negyedik éve, hogy Egyesületünk munkál kitűzött célján. Sok nehézséggel, sok akadályal kellett megküzdenünk: mint a kishitűség, közöny, tulságos aggodalmaskodás. Különösen nehéz volt az elmúlt év. A tagok három évi kötelezettsége a mult évvel megszűnt s most új ciklust kellett kezdenünk. Ezzel az évvel dőlt el: akarunk-e, tudunk-e tovább élni? A közvélemény megnyilvánult a tagok jelentkezésében s az arról tett bizonyosságot, hogy az Értekezletre szükség van, hogy Értekezletünk életképes.

S most élünk. Közel 900 tagja van Értekezletünknek, de a taggyűjtés munkája még nincs befejezve. S a jelek biztatók, hogy élni fogunk s törekvéseink sikerülnek.

És most közgyűlésünkkel határkövet teszünk egy évi működésünknek a pátriárcha sóhajtásával: *Eben Haezer: mindeddig segítséggel volt nekünk az úr!* S kezünk a munkán, hitünk az égen; jelszavunk: előre Istenért, hazánkért.

Az egyháztársadalmi egyesületek.

Az egyh. ker. Egyházi Értekezletnek Kézdivásárhelyen, 1904. július 5-én tartott közgyűlésén felolvasta *Péchi Árpád* brassói ref. lelkész.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Egyházkerületi értekezletünk igazgató-választmányának közelebből Kolozsvárott tartott gyűlésétől vettem a megtisztelő megbízatást, hogy a létesítendő egyháztársadalmi egyesületek kérdésében tartsak egy felolvasást; itt, e közgyűlés illusztris közönsége előtt. A feladat nagysága egyfelől, másfelől az idő rövid-

sége és ezekkel szemben a sok munka, ami június hóban Brassóban a lelkészre vár, aggodalommal töltött el, hogy vajjon a megbízatásnak eleget tudok-e tenni. De a végén is, aggodalmamat legyőzte a kötelességérzet. Ugyanis meggyőződése az, hogy mi lelkészek, erőnk és tehetségünk szerint, mindazon munkában részt kell hogy vegyünk, a mire az idő intő szavára egyháztársadalmunk elhív és munkarőnket igénybe kívánja venni.

Ez indító ok szemelőtt tartásával kezdettem a munkához. Hogy azután megbízatásomnak mennyiben tudtam megfelelni, azt a mélyen tisztelt közgyűlés fogja elbírálni.

Az egyháztársadalmi szervezet beállításának mikéntje felett terelve, azzal mindjárt tisztába voltam, hogy bár a külföldi viszonyok ismerete mellett, de minden esetre a mi honi körülményeink, t. i. népeletünk, kulturális, köztársadalmi állapotaink és egyházzervezetünk figyelemre méltatása mellett, kell és lehet egyedül a célt az előmunkálatokban megközelíteni és majd a kivitelnél a megállapított programot megvalósítani. Ezért közel 19 évi közpályámnak, a mi népünk életéből szerzett tapasztalatait, összeszelve azzal, amit láttam külföldön és azóta olvastam a külföldi viszonyokról és viszont mindezt meg-egyeztetve azon észleletekkel, a melyeket szereztem itthon szász testvéreink egyháztársadalmi munkálkodásából; ezek képezik együttesen az alapot, a melyen egész tervezetem kiépül.

Ugyanis eddigi tapasztalataim arról győztek meg, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy mint egyházzervezet arra kell törekedjünk, hogy a református ember a bölcsőtől a koporsóig érezze, hogy ő nem csak magáért, családjáért kell élni, munkálkodjon és küzdjön, hanem hazájáért és közegyházának érdekeiért is. Aki beolvad az egyházközség társadalmába, azt mindenki testvérének kell tekintse; aki ellenben a közösséget megtagadja, az mint tévelygő, zárassék ki a testvéri kötelékből és ne részesíttessék annak áldásaiban mindaddig, míg megtérésének biztos tanujelét nem adja.

Ezért a mi szervezkedő egyháztársadalmunknak evangéliumi jelszava ez legyen: *Egyenlő jogok és egyenlő kötelességek!*

Aki vallástársadalmi közéletünket ma közelebbi figyelemre méltatja, elszomorodva tapasztalja, hogy a 14—15 éves korig ott — a hol és úgy — a hogy, az iskola vezetése alatt áll, *azután túl* a 20 éves korban az, aki a katonai fegyelem alá kerül, de a közbeeső 5—6 éven belül és a katonai szolgálat után ismét a legkisebb gondozás nélkül él ifjúságunk és népünk.

E szomorú való teszi szükségessé, hogy a népeletet az egyház a maga vonzkörébe ragadja és a nép minden rétegének szellemi és kedélyi táplálékot nyújtson. Erre pedig az egyedüli megfelelő mód az egyesületi élet megteremtése. Ma már meg van érlelődve anyaszentegyházunk vezérférfaiban a köztudat, hogy a munkásság ez új terére kell hogy lépünk erős igyekezettel, ha a talajt el nem akarjuk veszíteni lábaink alól, az evangéliumi szabadság és szeretet, magyar hazánk nagy kárára.

Minden egyesület avagy társaság egy bizonyos rendeltetést kell hogy betöltsön. A magyar kálvinista anyaszentegyháznak is az a nagy elhivatása, hogy híveit magasabb vallásos életelvekre és erkölcsre tanítsa. A mi egyházunk már magában egy egyesület; ha tehát kebelén egy új egyháztársadalmi szervezetet óhajtunk létesíteni, szorgos gondossággal kell vigyázzunk, hogy annak célja egybevágjon az egyház magasabb érdekeivel.

Egyben az egyháztársadalmi szervezetek beállításával figyelemre kell méltassuk a helyi körülményekkel kapcsolatos nagy nehézségeket is. Ilyenek

p. o. hogy a legtöbb községben nincsenek ma még a pap mellett olyan egyének, akik a népeletet szeretettel és értelemmel irányítani tudnák; pedig az ilyen munkát csak segítő társakkal és nagy áldozatok mellett lehet végrehajtani. *Ezen kívül* a legtöbb helyen hiányzik az összejövelekre a megfelelő helyiség is. *De hát Németországban is eszelőtt 50 évvel a miénkhez hasonló állapotok voltak, a mikor angol mintára az ifjusági és leányegyesületeket szervezték. És ma már náluk körülbelül 1700 ifjusági és több mint 2000 leányegyesület van, hogy a többi rokonnivatasú egyesületekről ne is szóljak.*

Vajjon ha mi teljes komolysággal munkához kezdünk, ne koronázná-e megfelelő siker a mi fáradalmainkat is? Ki kételkedhetik ebben!

(Vége következik.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1904. június 23.

Maksay János számvevő aa. előadása folytán a Relle-féle házak vételáránál mutatkozó felhajthatatlan követelés, valamint szászvárosi kollegiumunknak és a m.-vásárhelyi egyházközségünknek is felhajthatatlan követeléseit törlesztésének engedélyezése iránt a főt. ehkerületi közgyűléshez előterjesztés tételik.

Nem volt figyelembevehető a Gecse-alap kezelő bizottságának a kezelési szabályok módosítása iránt tett ismételt javaslata, miután az alig csak egy év óta alkalmazásban levő szabályzatot teljesen megfelelőnek ismeri ig. tanácsunk.

Erdővidéki egyházmegyénk s a marosvásárhelyi kollegium 1903. évi számadásai s illetve az előbbinek 1904. évi költségvetése jóváhagyattak.

Váró Ferencz ig.-tanár aa. fellebbezése folytán tárgyalás alá vette ig.-tanácsunk a nagyenyedi kollegium előjáróságának a díjkezelői honorárium fel-emelése tárgyában kelt határozatát s a felebbezéshez felhozottakra, valamint arra is tekintettel, hogy maga a díjkezelő tanár aa nem is kérte honoráriuma fel-emelését, a bemutatott határozat megsemmisítettett s Váró Ferencz tanár aának ezzel kapcsolatban tett szóbeli előterjesztése folytán felhivatott az előjáróság a tanári fizetések rendezése tárgyában kelt konventi határozat kívánta előkészítő lépések megtételére.

Csulak Zsigmond lelkész aa. indítványa folytán a sepsii egyházmegye tanácsa terjesztett egy javaslatot igazgatótanács elé az iránt, hogy jövőre a kongrua-nyugták esperesi láttamozás nélkül és közvetlenül küldessenek be a központba s a kifizetés is közvetlenül a lelkészek kezéhez történjék; ugyszintén, hogy a névkönyvek és jegyzőkönyvek is közvetlenül — az esperesi út kikerülésével — küldessenek meg az ehközségeknek.

Bár az ig.-tanács az ügykezelésnek s vagyonnevelésnek a célszerűség határai között, az egyházkerület s tulterhelt hivatalnokai érdekében, egyszerűsítésén kísérletezik s minden ez irányban tett javaslatot szívesen fogad, de a jelen indítványt, mint a mely sem az egyszerűsítés elveivel, sem a vagyonnevelési szabályokkal össze nem egyeztethető, érdemleges tárgyalás alá nem vette.

Az ehkerület jelzalog kölcsöneinek olcsóbb kamatu kölcsönrel való convertálása tárgyában az elnökség részére meghatalmazás adatott.

Ezek után dr. Kádár János titkár aa. előadása alapján a szászújósi ehközség birtokvásár szerződése jóváhagyatott és M.-Valkónak saját alapjától, visszahelyezést feltétele mellett, kölcsön felvétele engedélyeztetett.

Kolozsvári ehmegyék az ehkerületi képviselőválasztásokról betérjesztvén jelentését, a bádoki körben megejtett választás igazoltatott, de a többi választá-

sok igazolása függőben hagyatott, újabb felvilágosító jelentés bekérése mellett.

A borosbocsárdi erdők s birtok megvételére több rendbeli ajánlat érkezvén be, felhatalmaztatott az elnökség magán árverés vagy magán egyezség útján a vásár megkötésére.

Püspök aa javaslata alapján kiosztatott a Kovács Endre-féle alapítvány kamata a dési egyházmegye négy lelkésze között.

A marosvásárhelyi ehközségünknek az ügyvezető lelkész és főgondnok hatáskörére vonatkozó szabályzata, a beadott fellebbezések folytán, többrendbeli módosítás mellett elfogadtatott.

Nem volt figyelembe vehető a marosugrai és csapói egyházközségeknek felebbezése, melyben a két egyház közti társas viszonyt 1904. év végével való megszűnését kimondó igazgatótanácsi határozat ellen folyamodnak.

Szászlónai egyházközségnek a temetőhely kibővítésére vásárolt ingatlanról kötött szerződése megerősített.

A nagysajói ehmegye alapos munkálaton nyugvó felterjesztése arról győzte meg az igazgatótanácsot, hogy Mezőörményesen körlelkészség szervezése ez idők szerint lehetetlen, részben mert a körlelkészség kötelékébe bevonnai célzott leányegyházak anyagi hozzájárulásukat némelyik korábbi ígérete dacára megtagadták vagy a nyújtandó hozzájárulással arányba nem álló követeléseket támasztottak; épen azért a mezőörményesi körlelkészség szervezésének kérdése napirendről levétetett s több rendbeli célszerűségi szempontokra tekintettel Mezőszilvás központtal való szervezkedés előkészítésére a nagysajói ehmegye fölkeretett.

Hári egyházközségnek a kántori lak s 1080 □-öl telek eladása engedélyeztetett.

Fogarasi egyházközségünk kebli tanácsának a vagyoneledgenitési szabályzat egyik pontjának, mely a vásáruyvek betérjesztési határidejéről szól, módosítása iránti fölterjesztése nem volt teljesíthető.

Udvarhelyi egyházmegyénk közgyűlési tanácskozási szabályzata, valamint a görgényi egyházmegyének a vizitációi ellátási költségekről, a pénzkölcsönökről és az ösztöndíjakról szóló szabályzata jóváhagyattak.

Nagynyedi Bethlen-kollegiumunknak ismételt és részletesen megindokolt fölterjesztésére egy kisebb belső telek eladása engedélyeztetett.

Dicsőszentmártoni egyházközségünknek kántori teendőkkel összekötött segédlelkési állás szervezésére a kért engedély meg nem adatott, utasítatván ez ehközség csak kántori állás szervezésére.

Magyarnádasi kicsiny egyházközségünk a beszolgáltatást teljesítő mérái lelkész aa. elismerésre méltó buzgósággal és áldozatkészséggel párosult előjárása folytán egy imaház és bérház építését határozta el s most központi tőkének kiutalásáért folyamodott. Mielőtt azonban ig.-tanácsunk a kérelmet teljesítette volna, tekintettel ottani hiveink csekély számára, újabb megfontolás tárgyává tette különösen az építendő bérház értesítésének kérdését, a mely némi aggodalomokra ad okot.

Több rendbeli építkezés kölcsönfelvétel, kisebb ingatlan eladás és vásárlási ügy elintézésével az ülés véget ért.

(Vége.)

r. s.

EGYHÁZMEGYEI ÉRTEKEZLETEK.

A széki egyházmegyéből.

Néhai Somkerek Miklós esperes emlékezetének áldozni s megüresült helyének betöltésére a széki egyház-

megye Szamos-Ujvárt f. július hó 14-én látogatott közgyűlést tartott. A rendkívül nagyszámban megjelent közgyűlési tagok legelőször a kegyeletnek és az emlékezetnek szenteltek főlemelő ünnepet, mert gr. Vass Béla, Gaál Gyula főgondnokok és Sófalyv Károly főjegyző vezetésével a gyász külső jeleivel is bevont templomba vonultak, hol a gyülekezeti ének elhangoztával a magyardécsei ref. népdalárda megindító éneke a gyásznak szomorú érzését keltette föl az egybegyűltek szívében. Az ének végsora alatt Sófalyv Károly főjegyző lépett a szószékre, hol tömören szerkesztett imájával Istenhez emelte a hallgatóság lelkét. A magyardécsei dalárda gyászdala után Gyárfás Albert bethleni lelkész mondotta el nagy jellemző erővel megírt emlékbeszédét. Szónoklatában, melyet a szív igaz érzésével adott elő; a hallgatók lelki szemei előtt megelevenedett a már boldog emlékü esperes képe, tisztán tükröződvén élete és munkálkodása mint lelkésznek, mint esperesnek, mint hazafinak és mint családfőnek. Nagy megindultsággal emlékezett meg az előadó arról a szoros kapcsolatról, mely őt előbb mint tanítványt, később mint munkatársat és barátot az elhunytal egybekötötte. Az emlékezést áhítatos imádság zárta be, melynek befejeztével megcsendült mégegyszer a dalárda éneke, s utána a főlemelő ünnepély a „Nincs már szívem félelmére“ kezdetű közénekkel véget ért.

Délelőtt még egyházmegyei tanácsülés tartatott, melynek folyamán a zsinati képviselőkre beadott szavazatok vétettek számba.

Délben gr. Vass Béla főgondnok látta vendégeül a közgyűlés összes tagjait, délután pedig az esperesválasztó gyűlés ült össze. Az elnöklő főjegyző: Sófalyv Károly a választás tartamára Péter Antal t. b. főjegyzőnek adta át székét, ki a nyomban megejtett szavazás eredményét abban hirdette ki, hogy Sófalyv Károly főjegyző a széki egyházmegye esperesévé, Benedek Lajos számvevővel szemben szavazattöbbséggel megválasztott. A gyűlés színe előtt megjelent új esperest gr. Vass Béla főgondnok szíves szavakkal köszöntötte, melyre Sófalyvi esperes szépen kidolgozott beszédben köszönte meg a reá ruházott új hivatalt. Vajha ama szellemben vezetné magasztos tisztét, mely érdemes elődjének paptársai osztatlan és meleg szeretetét szerezte meg! Az eképp megüresült főjegyzőséget a közgyűlés egyhangulag Lőrincz János b. váraljai lelkészszel töltötte be, kinek tanügyi előadói örökét a gyűlés szótöbbséggel Szász Béla magyardécsei papra ruházta.

Krónikás.

A radnóthi egyházmegyéből.

A küüllői egyházmegye f. hó 10-én, vasárnap d. e. 10 órakor tartotta egyh. értekezletét Radnóthon, a környék papsága és a vidéki és helyi közönség élénk részvéte mellett.

Az értekezletet istentisztelet előzte meg, melyen a közönséget áhítatra ragadó megható imát mondott Nagy Domokos esperes, utána pedig Koréh Endre erzsébetvárosi körlelkész, a küüllői egyhm. egyik legkiválóbb szónoka mondott költői színekben gazdag egyházi beszédet Pál ap. Rom. lev. I. 16 v. alapján, mely nem csak erős krisztusi, de hitszilárd kálmínista jellegénél fogva egészen elragadta a jelenvolt szépszámu közönséget.

Istentisztelet után a távollevő K. Nagy Pál ért. vil. elnök helyett K. Boér Elek egyhm. gondnok nyitotta meg az értekezletet, kit az értekezlet, mint az egyhm. agilis gondnokát ért. vil. alelnöknek egyhangulag meg is választott. K. Boér Elek szép megnyitó beszédje után Nagy Domokos esperes vezette az értekezletet; bejelentvén tárgysorozat előtt, hogy az egyházmegyéből eltávozó Pátkay János volt sövényfalvi lelkész lemondott egyh. alelnöki állásáról s helyette más alelnök volna választandó. Az értekezlet az alelnök lemondását tudomásul vette és helyette más alelnök választását kimondta, az értekezlet végére tüzvén ki a választás megejtését.

Tárgysorozat rendjén következett Nemes Elek sz.-dányáni lelkész felolvasása, ki közvetlen tapasztalataiból kifolyólag támadta a középosztály vallástalanságát, a hittel nem törődömségét, lágymelegségét. Ajánlta egyszersmind az értekezletnek, hogy egy egészséges középosztály megteremtése végett alapítson egy a családi és társadalmi életet felölelő vallásos tartalmu lapot, melynek „Magyar Család“ volna a neve. Az értekezlet köszönettel fogadta a felolvasó életre való eszméit, de az ajánlott lap alapítását már csak azért sem tartotta célravezetőnek, mivel a már

életben levő hasonló vallás társadalmi lapok fenmaradása sincs eléggé biztosítva az olvasó közönség közönyössége folytán. Gyökerében kell kezdeni a dolgot! Oda nevelni a közönséget, hogy érdeklődjék a vallásos dolgok iránt, különben nem lehet célzt elérni. Következő pont Sámuel Aladár balavásári lelkész felolvasása volt: „Egy régi zsinatról”. Igen érdekes történelmi emlékeket hozott felszínre Bethlen Gábor korából. Tollas József k.-szt.-mártoni lelkész ismertetett még egy vallástani kézikönyvet és Sámuel József nagykendi lelkész egy az ág. evangélikusok által kiadott „Utasítás a lelkészi élet körében felmerült dolgokra vonatkozólag” című igen érdekes és egyházunk által is hasznavehető művet.

Végül az indítványok során az alelnöki tiszteről leköszönt Pátkay János helyébe alelnökké az értekezlet egyhangulag Sámuel József n.-kendi lelkészt választotta.

Még csak a jövő gyűlés helyének megállapítása volt hátra. Erre vonatkozólag Boér Elek vil. alelnök javaslatba hozta D.-Szent-Mántont, mint a mely egyhm. központon szükség van a hitélet fejlesztésére. Ezzel szemben Nemes Árpád m.-ugrai lelkész napirendre térést ajánlott az indítvány felett, mivel már egyszer volt a központon az értekezlet, akkor is csekély érdeklődés mellett. Az értekezlet célja pedig, hogy az egyhm. különböző helyein terjessze a hitélet éltető világosságát. Végre is a gyűlés úgy határozott jövőre nézve, hogy azon egyházak közül, melyek kérték fogják saját részükre az értekezletet, az egyh. elnök bölcs belátása szerint fog választani.

Ertekezlet végén Nagy Domokos esperes egyh. elnök megköszönve a jelen levő Br. Kemény Ákos Kis-küküllő vmegye főispánjának, az értekezlet védnökének a gyűlésen való megjelenését, valamint Boér Elek ért. alelnöknek szíves készségét, melylyel a távol levő vil. elnököt helyettesítette, megköszönve a közönség érdeklődését és a résztvevő lelkészek fáradozását, az értekezletet bezárta.

Ertekezlet után a papok és világi előkelőség Pálosy helybeli vendéglőjébe vonult közebedre, hol szép köszöntők hangzottak el a püspökre és az értekezlet vezető férfiakra, pátronusaira. Úgyan ez ebéd alkalmával tekintélyes összeg gyűlt össze a helybelitorony alap javára.

Egy jelenvolt.

ISKOLA.

Értesítés.

A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi kollegiumának jogakadémiáján az 1904—1905. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-től 12-éig eszkozlendők; az előadások pedig szeptember 16-án veszik kezdetüket. Utólagos felvételnél szept. 13—15. napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedélylyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be.

A vizsgálatok határideje szeptember 1-étől 15-éig terjed.

Jegyzet. A jogakadémiai hallgatók általában részesülhetnek a kollegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított díjak a legutóbbi tanévben a következők voltak: ebéd és vacsoráért az I. félévben — szept. 1. — decz. végéig — 50 K., a II. félévben — jan. 1.—junius végéig — 74 K., csak ebédért az I. félévben 32 K., a II. félévben 64 K. A jövő tanévtől kezdve az összes évi ebéd- és vacsoradíjnak 150 koronára való felemelése megerősítés alatt áll; ezzel szemben azonban az ételeknek s főként a vacsorának javítása is eszközöltetni fog. Új és kényelmes tápintézeti épület emelése folyamatban van). Az erre érdemesek igényt tarthatnak a kollegium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsuak tandíjmentességre, tápintézeti-díj elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező „Jogász segély-egylet” támogatására számíthatnak. A jogakadémiai ifjúsági-, valamint a kollegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére fog állani. Mindenemű felvilágosításokkal szívesen szolgál

Eperjesen, 1904. május havában,

a jogakadémia igazgatósága.

Tájékoztatás. A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi ősi kollegiumának jogakadémiáján, — a hazai ág.

hitv. ev. vallásfelekezet ez egyetlen ilyenmű tanintézetén, — az 1903—1904. tanév alatt a következő tanárok működtek: dr. Mikler Károly dékán, dr. Flórián Károly, dr. Horovitz Simon, dr. E. Nagy Olivér, dr. Obetkó Dezső, dr. Raffay Ferencz, dr. Szlávik Mátyás (rendes tanárok), dr. Mauritz Gyula (rkiv. tanár), dr. Breyer Adolf, dr. Horovitz Imre, dr. Körtvélyessy Dezső, dr. Máriássy Béla, dr. Stehlo János (magántanárok). Az I-ső félévben 23 tantárgy 94 hetióraban; a II-ik félévben pedig 33 tantárgy 105 hetióraban adatott elő. A tanév alatt a jogakadémián összesen 253 hallgató volt beírva, úgy, hogy a hallgatóság létszáma tekintetében ez a tanintézet a hazai tiz jogakadémia között a legelső közé emelkedett. A hallgatók között volt: I-ső éves 83, II-od éves 89, III-ad éves 40, IV-ed éves 35, tanfolyam hallgatása nélkül miniszteri engedélylyel vizsgázó 6. Vallás szerint volt: ág. hitv. ev. 87, róm. kath. 69, izr. 53, ev. ref. 29, gör. kath. 11, gör. kel. 4. Születési hely tekintetében volt: Sáros vármegyei 52, Gömör vm. 16, Szepes vm. 13, Abauj-Torna és Békés vm. 10—10, Zemplén és Pest vm. 9—9, Árva, Bács-Bodrog, Liptó, Nógrád és Szabolcs vm. 8—8, Borsod, Hont és Torontál vm. 7—7, Brassó, Bereg és Szolnok vm. 5—5, Bars, Bihar, Trencsén és Ung vm. 4—4, Arad, Hajdu, Komárom, Szatmár, Tolna és Zolyom vm. 3—3, Heves, Máramaros, Szeben, Szilágy, Temes és Zala vm. 2—2, Fehér, Fejér, Győr, Hunyad, Kis-Küküllő, Moson, Pozsony, Sopron, Vas és Veszprém vm. 1—1. Gácországi 2. A folyó tanév májusának végéig tartatott a jogakadémián 113 I. alapvizsgálat, 89 II. alapvizsgálat, 16 államtudományi vizsgálat és 15 jogtudományi államvizsgálat. A vizsgálatokon kiténtetéssel nyertek képesítést: Halmay Béla és Rubovics Áron az I. alapvizsgálaton, Erős József, Tapavicza Simon és Teichner József a II. alapvizsgálaton, valamint Kilb Gyula a jogtud. államvizsgálaton. A tanév alatt 26 joghallgató nyert végbizonnyítványt. Több joghallgató részesült ösztöndíjban, a segélyegylet támogatásában, tandíj- és tápintézeti díj elengedésében stb. (Ezen a címen a joghallgatók által élvezett kedvezmények összege a mult 1903—1904-dik tanév alatt meghaladta a 8000 koronát. Az akadémiai ifjúság egyesületei: a jogász-testület, segélyegylet, turistaegylet és vívőegylet, élénk működést fejtettek ki. Mindezekről részletesebb adatok a kollegium „Értesítő”-jében olvashatók, melyet az ág. hitv. ev. ker. Coll. Jogakadémia dékáni hivatala Eperjesen egy darab 20 fill.-es levélbélyeg beküldése ellenében bárkinek készséggel megküld. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számmal állanak rendelkezésre s az ifjúság ellátása jutányos és megfelelő.

TÁRCZA.

Egy levél.

Annak idején megkerestem özv. Hegyi Mihályné kegyes és buzgó, lelkes és áldozatkész aát a kolozsvár—monostori templom érdekében. Régi ismeretség kedves emléke jogosított e lépésre. Kéréssem meghallgatta. Nemcsak, hanem buzgó Thabitta módjára segítségemül szegődött. Ez időből van a többi mellett egy kedves levele nálam. Pecsét alatt jött, pecsét alatt van. De tán nem szegem meg a pecsétek törvényét, ha e megleghangu szép levelet tárczánkban leközlöm. Hiszen az ilyen világosító szövétneket magas helyre kell helyezzük, hogy fényljék annak világossága, hogy mások is lássák.

Itt a levél. Csupa szív, csupa lélek. Benne van egészen a magyar kálvinista nő. Benne van a debreczeni czegléd-utczai templomépitő. Benne a Péterfián a magyar gályarabok emlékének alapítója. Benne özv. Hegyi Mihálynének (sz. Józsa Euphrozina) job-bik fele. Benne a mi anyaszentegyházunknak soha el nem muló dicsősége, hogy a Lorántffy Zsuzsánának magva nem szakad meg. A kolozsvár—monostori templom-alap számadása majd beszél a bevételekről, a levél beszéljen a kegyes lelkeknek hozzánk hajló szíves indulatjáról.

Irsay.

Ime:

„Nagytiszteletű Úr!

A hónap folytán több heti látogatáson voltam Borsodban özv. Herczeg Odescalchyné—Dégenfeld grófnő régi kegyes jóbarátnémnál, ki ref. egyházunk egyik áldozatkész támogatója, az újkor egy Lorántffy Zsuzsánája — gyakran érintkezünk, eszmét cserélvén e téren — többek közt átadtam neki elolvasás végett más ily vallásunk s derék papjaink munkáit illető füzetekkel együtt. Tiszteletes úr! Kolozsvári lelkészszé történt beköszöntő beszédét annyira szépek, alkalmilag fenköltnek találta, hogy megkért, ír-nék Önnek, mikép öt példányt küldene el számára s mivel annak tiszta jövedelme a k.-monostori templom fölépítési költségeire van szánva, 10 koronát küld (a holnapi postával küldöm is). Czime: özv. herczeg *Odescalchi Gyuláné, Sajó-Vámos* — Borsodmegye.

Én még most is örömmel gondolok vissza azon kellemes egy napra, melyet Önöknél s kedves Kolozsvár városában tölthettem; fiatalságom ez legérdekesebb idejének színhelyét még egyszer megláthattam; magyar hazafi szivem kegyeletes s hálaérzettel telt el nagy Mátyás királyunk annyira sikerült, nagyszerű emlékszobra látásán! Éppen ezért, hazánkra nézve oly válságos időkben kell keservesen fölsóhajtunk: „Hol van Mátyás király, oda az igazság!“ Tán örökre el leszünk temetve ő vele együtt!!

En a telet alkalmasint Szilágy-Somlyón, Tasnádon töltendem. Itt annyira egyedül vagyok már; sok régi jóbarátaim mind elhaltak. Lelkileg, testileg elgyengülve; az egyedüllét, mindig komoly gondolatok nagyon is rombolólag hatnak kedélyemre; pedig a míg lehet, szeretném még a földi életet megtartani; az élet minden sok bajai, nagy fájdalmai daczára is. Egy igaz keresztyén embernek szép s magasztos feladat, ha igazán megértjük, őszintén akarunk Isten s Jézusnak törvényei, intései, tanításai szerint munkálkodni; tér van elég, csak oly önzők ne lennének az emberek!?

Igen jól esne, ha hogylétek felől tudósítással tisztelnének meg. A jó Isten oltalma legyen mindnyájokkal. Tiszteletes urat szívesen köszöntve vagyok híve az egyházban

Özv. Hegyi Mihályné.“

KÜLÖNFÉLÉK.

A zsinati képviselők választása mégis csak bajjal jár mindenütt. Igen sokan vannak a hivatalosok . . . Eleddig csak a dunántuli kerület képviselői vannak megválasztva. Most vesszük Sárospatakról a hírt, hogy a pótképviselőkre is pótválasztást kellett elrendelni, a többi kerületekből nincs biztos tudósítás. De nem is szívesen járunk a más háza előtt, hiszen a mi házunk ez idő szerint a legbizonytalanabb mindenik között. Valószínűleg az lesz a biztos eredmény, hogy a szép számu lajstromos névsorokat összeírjuk. Egyetlen lista sem kerül úgy vissza, a mint kiadott. Hogy kézzelfogható bizonytságot adjon a mi hagyományos „egyetértésünkről“. „Erdély, Erdély szép híredből be kiestél.“

Egyházkerületi közgyűlés. A dunántuli ág. h. ev. egyházkerület évi rendes közgyűlését igen nagy érdeklődés mellett f. hó 20. és 21. napjain tartotta meg Pápán. A gyűlésen Gyurácz Ferencz püspök és Biás Lajos ker. felügyelő elnökölt. Mint egy 100 egyházi és világi férfi jelenve meg és igen fontos kebli ügyeket tárgyaltak az egyházközönség meleg részvéte mellett. Áldás munkáikra.

Emléket az agyagfalvi réten! A székelyemlék alap javára, a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium ifjusága által Arany János emlékére rendezett irodalmi ünnepélyen, önkéntes adakozásból küldött 20 korona 18 fillér, Barabás Béla országgyűlési képviselő ur által 5 korona 96 fillér és az udvarhelymegyei t.-pénztárnál elhelyezett tőkepénz félévi kamata fejében 104 korona 68 fillér; összesen befolyt 130 korona 82 fillért hozzáadva az idáig begyűlt 5258 korona 34 fillérhez, az alapösszege tesz 5389 korona 16 fillért. Fogadják a nemesszivű adakozók hazafias adományukért a végrehajtó-bizottság hálás köszönetét. Székelyudvarhelyen, 1904. július 23-án. Ferenczi János végrehajtó-bizottsági pénztáros.

Tanár választás. A miskolczi ref. főgymnasiumhoz Dr. Kosztolányi Zoltán pápai tanárt választotta meg az egyháztanács rendes tanárrá. Kisérje Isten áldása az új munkakörében is az új tanárt.

A világ összes reformátusainak közgyűlése f. év június 28. 29. 30. továbbá július 1. 3. 4. 5. és 6-ik napjain tartotta meg Liverpoolban. A világ összes államaiból jelentek meg delegátusok és pedig 350-en. Magyarországból jelen volt dr. Szabó Aladár tanár, György Endre egyházmegyei gondnok és Szalay József nagybecskereki lelkész. A gyűlésen elsőrendű egyházi nagy kérdések tárgyaltak, kiváló elmeélel. Főbb tárgyak voltak: a Biblia s a modern kritika. A hitvallásoknak s a Credó-nak a Bibliához való viszonya, továbbá jelentések az összes egyházakban végzett munkákról. A magyar egyház munkásságáról és jelenlegi állapotáról Szabó Aladár dr. számolt be nagy hűséggel. És rendkívül kellemesen érintette az összes jelenvoltakat az az üdvös mozgalom, egyházi feléledés, a mely a magyar egyházban az utolsó 20 évben végbement, s a mely Jelki feléledésről a skót szabad egyház hivatalos közlönyében Webster skót lelkész, az egyetemes reformátusok „Quarterly Register“ című lapjában meg dr. Szabó Aladár emlékezett meg. A gyűlés meleg rokonérzetét fejezte ki a magyarországi egyházi sok jó reményt nyújtó mozgalmak iránt.

A „Sárospataki Ref. Nőegylet“ folyó hó 17-én tartotta nyolczadik rendes közgyűlését, melynek legfőbb tárgya az egylet félévi működéséről szóló titkári jelentés és a pénztári számadások átvizsgálására kiküldött bizottság előterjesztése volt. A titkári jelentésből méltónak tartjuk felemlíteni, hogy ez a fiatal egylet az elmúlt félév alatt állandó havi pénzsegélyben részesített 14 munkaképtelen református vallású egyént s ezek részére kiadott 342 korona készpénzt. Ezenkívül napi élelem gyanánt kiszolgáltattott 1044 adag ételt. Szegényebb sorsú 26 iskolás gyermek ruházatára fordított 132 koronát s a legszükségesebb tanszerek beszerzésére utalványozott 24 koronát. Népkönyvtárából 53 egyénnek 184 kötet könyvet adott ki ingyen olvasás végett. Kegyeletes köteleltséget is teljesített akkor, midőn Tóth Pál volt felsőbb leányisk. igazgató emlékére 20 koronát adományozott. Az egylet vagyon 1631 kor. 75 fillér.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3422—1904.

KÖRLEVÉL.

Kebli könyvelési osztályunk jelentése szerint még máig sem érkeztek be a folyó év második felére szóló *lelkészfi fizetéskiegészítésről* kiállítandó nyugták a *gö. gényi* és *marosi* egyházmegyékből, sőt a többi egyházmegye nagy részéből is hiányosan érkeztek be, minélfogva pénztárunk a kifizetést rendes határidőre nem eszközölheti.

Felhívjuk ennélfogva a megnevezett egyházmegyék espereseit, illetőleg az érdekelt lelkészeket, hogy nyugtáikat haladéktalanul küldjék be, hogy egyesek kesedelmeskedéséért a nagy többség ne legyen kénytelen nélkülözni a kongruaösszeg kézhezvételét.

Kolozsvárt, 1904. július hó 25-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 3360—1904.

ÉRTESÍTÉS.

Értesítjük az érdekelteket, hogy az egyetemes konvent albizottsága következő lelkész aainak utalt ki az alább jelzett összegekben káplántartási kongruát a folyó év második negyedére:

Biró Károly mocsolyai lelkésznek 125 K., Pap István székelykocsárdi lelkésznek 125 K., Kovács Gábor szentmargitai lelkésznek 100 K., Kövendi Kálmán magyarnagyfűlpösi lelkésznek 122 K. 50 fill. Orbán Károly magyarósi lelkésznek 125 K., Soltész Sámuel cserefalvi lelkésznek 125 kor., Muzsnai Sándor gógánváraljai lelkésznek 125 K., Sebestyén Ferencz magyar fenesi lelkésznek 125 K., Mihályz Akos magyarvalkői lelkésznek 125 K., Cseresznyés Ödön balázsfalvi l. 125 K., Adorján László volt héjjasfalvi lelk. özvegyének 125 kor. Felhívjuk az érdekelteket, hogy szabályszerűen kiállított nyugtáikat, esperesi uton, haladéktalanul küldjék fel pénztárunkba, kifizetés végett.

Kolozsivárt, 1904. július hó 23-án.

Dr. Bartók,
elnök.Kádár János,
titkár.

815—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebeleztetett hosszufalusi körlelkészség lelkészi állomására pályázat nyitattik.

Díjlevélszerinti javadalom: 1. Szép lakás négy szobával, téli és nyári konyhával, szükséges melléképületekkel és kerttel. 2. Bérbe adott épületek jövedelméből 400 kor. 3. Az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 200 kor. 4. Konventi segély 600 kor. 5. Stóla átlagos értéke 20 kor. 6. Állami kiegészítés, tekintettel az adókra, 300 koronára számított fuvar költségre, 1600 koronáig 733 kor. 50 f. 7. Vallástanításért a különböző iskolák után az államtól 680 kor. s a predeáli állami iskolánál teljesítendő vallástanításért még remélhető 200 K.

Kötelességek: A hosszufalusi anyaegyházban és a körlelkészség tiz fiókegyházában a rendes lelkészi teendők ellátása.

Köteles körlelkész a felsőtömösi fiókegyházban évenként hatszor, a predeáli fiókegyházban szintén hatszor s ha a szükség úgy kívánja, az alsótömösi és három falusi (Tatráng, Zajzon, Pürkerecz) körben is évenként háromszor istentiszteletet tartani s illetve úrvacsorát osztani és az áll. iskolákban vallást tanítani.

Pályázati határidő 1904. aug. 20. Kellően felszerelt folyamodványok e határidőn belül alólírotthoz nyújtan-dók be.

Kolozsivár, 1904.

Dr. Bartók György, püspök.

850—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztetett *baczkamadarasi* II. tanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: két szoba, kamra, konyha és pinczével bíró lakás, egynegyed hold kert. Kézpénz: 100 korona az egyházközség pénztárából, 700 kor. államsegély, összesen 800 kor.

Kötelessége: tanítás és az énekvezér-tanító betegsége vagy hivatalos távollétében kántori szolgálat.

Pályázati határidő 1904. aug. 14. Folyamodvány oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendő Nyárádszeredába.

Kolozsivárt, 1904. július 18.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 851—1904.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A marosvásárhelyi ev. ref. eházközség polgári leányiskolájánál megüresedett nyelv- és történeti szakcsoportra, mely az igazgatói állással van összekötve, pályázatot hirdet.

Javadalom: 1600 kor. kézpénz fizetés, 400 kor. igazgatói tiszteletdíj, havi előleges részletekben az egyházközség pénztárából; 4 szobából és mellékhelyiségekből álló természetbeni lakás, az iskolánál eltöltött szolgálati éveit után 5 izben 200—200 korona 5-öd éves korpótlék.

Teendői — a nyelv és történelmi szakcsoporthoz tartozó tárgyakkal — az orsz. törvényben megszabott óraszám keretein belül tanítása, a polgári s ezzel kapcsolatos elemi leány- és államilag segélyezett nőipariskola igazgatása s az ezzel járó összes teendők végzése.

Megválasztandó tanár az országos tanítói nyugdíjintézetnek kötelezett tagja.

Előnyben részesül, aki a német nyelvet bírja s annak tanítására is képesítve van.

Pályázati határidő 1904. aug. 15-ig. Keresztlevéllel s egyéb adatokkal felszerelt folyamodványok ntiszt. Ravasz János esperes urhoz küldendő Nyárádszeredába (Maros-Tordamegye).

Marosvásárhelyt, 1904. július 8-án.

Dr. Bartók György, püspök.

860—1904 sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett egrestői lelkészi állásra pályázat nyitattik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakás, gazdasági épületek és kert haszonélvezete mellett: 1. 9 hold 1247 □ öl föld jövedelme 44 kor. 2. Tőkesegély az egyházközség pénztárából 35 kor. 3. Az egyház pénztárából 5 kor. Termény járandóság (kepe) értéke 341 kor. 92 f. Munkabeli szolgálmányok értéke 55 kor. Állami kiegészítés 1600 kor.-ig 1140 kor. 08 f. Összesen 1621 kor. Ebből engedélyezett levonás 21 kor.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendőkön kívül az egyházi énektanítás és a templomi énekvezetés.

Pályázati határidő 1904. augusztus 31. A szabályszerűen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esp. aához Kutyfalvára küldendő.

Kolozsivárt, 1904. július hó 22-én.

Dr. Bartók György, püspök.

48—904. sz.

KÉRELEM

a széki ev. ref. egyházmegye nagytiszteletű és tiszteletes lelkészeihez.

Alólírott tisztelettel kérem lelkésztársaimat, sziveskedjenek f. július hó végéig a f. évre s illetve jövő évre szükségeltető nyomtatványaikat nálam megrendelni, hogy szükséges mennyiségben rendelhessek a Méltóságos Igazgatótanácstól.

Málom, 1904. július hó 17-én.

Fehér István,

ref. lelk., nyomtatványkezelő.

MEGHÍVÓ.

A marosi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezleti közgyűlését f. évi aug. hó 2-án, kedden d. e 9 órán kezdődőleg a szovátai fürdőn fogja megtartani, melyre a tisztelt tagokat és érdeklődőket ezennel tisztelettel meghívjuk.

Tárgysorozat: Ünnepeles istentisztelet, melyen imát mond Ravasz János esperes afia, egyházi beszédet tart Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész afia.

Az ezt követő egyházi értekezleten: 1. Elnöki megnyitó, Dósa Elek eh. m. főgondnok, világi elnök által. 2. Titkári jelentés. 3. Értekezéseket olvasnak fel: Páll Gusztáv marosvásárhelyi ref. koll. tanár és Gönczi István kibédi lelkész afiai. 4. Lehető indítványok. 5. Általános tisztujtás.

T. lelkésztársainkat felkérjük egyfelől, hogy az értekezleten palástosan (papi öltönyben) jelenjenek meg, másfelől, hogy a hozzájuk küldött meghívókat a tagoknak és érdeklődőknek kézbesíteni sziveskedjenek.

Makfalván, 1904. július 10.

Benedek Dénes,
egyh. elnök.Viski Gyula,
egyh. titkár.